

ክፍል 4 ፡ መጽሐፍ ቅዱስና ዓለም

ምዕራፍ 18 - መጽሐፍ ቅዱስና የትምህርቱ ተቃዋሚዎች

ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ፥ ቤተ ክርስቲያን ወንጌልን ለፍጥረት ሁሉ በመስበክ አዙዛብን ደቀ መዛሙርት እንድታደርጋቸው አዘዛት፤ ማቴ. 28፥19-20፤ ማር. 16፥15። ምእመናን በዚህ ሥራ ሲሳተፉ፥ በምድራዊ ኅይል ሳይሆን በገርነትና በትዕግሥት ማስተማር አለባቸው (2ጢሞ. 2፥24)፤ ምክንያቱም፥ «ነፍሶችንም የሚሰበሰብ እርሱ ጠቢብ ነው»፤ ምሳ. 11፥30። ሰዎች ሃይማኖታቸውን ለመለወጥ የሚፈልጉት በብዙ ዐይነት ምክንያት ይሆናል። በክርስቶስ ሲያምኑም አካሄዳቸውና አኗኗራቸው፥ በተለይም እርስ በርሳቸው ያላቸው ፍቅር (ዮሐ. 13፥34-35) ከፍ ያለ ድርሻ አለበት። ሐዋርያው ጴጥሮስም፥ «ጌታ የሆነውን ክርስቶስን በልባችሁ ቀድሱት። በእናንተ ስላለ ተስፋ ምክንያትን ለሚጠይቁአችሁ ሁሉ መልስ ለመስጠት ዘወትር የተዘጋጁችሁ ሁኑ፤ ነገር ግን በየዋህነትና በፍርህት ይሁን» በማለት አፈጻጸሙን አሳይቷል፤ 1ጴጥ. 3፥15 ቀ.አ.። እዚህ ላይ እኛ ለእምነታችን ምን ምክንያት እንዳለን ለማያምኑት ለመግለጽ ዝግጁዎች እንድንሆን ታዝዘናልና በዚህ ምዕራፍ ያለንን አመክንዮ እንደዚሁም የአከፋፈሉን ዘዴ እንመረምራለን። በም 5 ሰዎች በብዙ ምክንያት አስተርእዮን እንደሚይቀበሉ አይተናል። ሆኖም ልዩ ልዩ ምክንያት እያቀረቡ ምስክርነታችንን ባለመቀበላቸው ትክክለኞች የሆኑ ይመስላቸዋል። ትክክለኞች አለመሆናቸውን ልናሳያቸው ብንችልም፥ ከክርክራቸው በስተኋላ ብዙ ስሜት፥ ምኞት፥ ፍርህት ... ወዘተ በመኖሩ ወደ ክርስቶስ ላይመለሱ ይችላሉ፤ ሆኖም ምክንያታችንን በማቅረባችን ወደ እምነት በሚያደርስ መንገድ መራመድ እንዲጀምሩ ልንረዳቸው እንደምንችል ተስፋ እናደርጋለን።

አንዳንዶች በአጠቃላይ በራሳቸው ሃይማኖት ሲያምኑ፥ ስለ ክርስቲያን ሃይማኖት ያላቸው ዕውቀት አነስተኛ ወይም የተሳሳተ ይሆናል። ፈቃደኞች ከሆኑ እምነታችንን ልንገልጥላቸው ይገባናል፤ ፈቃደኛ ባይሆኑ ግን ስለ እምነታቸው ምናልባት ልንጠይቃቸው ይወዱ ይሆናልና በፍቅር ቀስ በቀስ ልባቸውን ለማግኘት ብንሞክር መልካም ነው።

ሌሎች ደግሞ ሃይማኖታችንን የማይቀበሉት በተወሰነ ምክንያት ይሆናልና ከምክንያታቸው ጋር የሚዛመደውን ክርስቲያናዊ ትምህርት በመግለጥ ልንረዳቸው እንችላለን። ብዙ ጊዜ ግን ከችግራቸው በስተኋላ ልዩ የሆኑ ድብቅ አሳቦች ይኖራሉና የክረምት ደመናና ውሽንፍር የቅርብ ኩረብታዎች እንኳን እንዳይታዩ እንደሚያደርጉ ሁሉ፥ እነዚህ አሳቦችም የሰውን አድማስ እጅግ ያጨልሙታል። አንዳንድ ጊዜ ሰውየውን ለመርዳት ወዲያው የተናገረውን ሳንጠቅስ አስቀድመን አድማሱን ማስፋት የተሻለ ነው። ከእነዚህ ድብቅ አሳቦች አንዱ የእምነትና የአመክንዮ ሁኔታና ግንኙነታቸው ነው።

ሀ) እምነትና አመክንዮ

እምነትና አመክንዮ ያለ ሰው አይገኝም። እምነት የሚገኘው ሰው ሲያምን ነው፤ አመክንዮም የሚገኘው ሰው ሲያስብ ነው። እነርሱ የሰው ገንዘብ እንጂ ራሳቸውን የቻሉ ጎይቶች አይደሉም።

1. ስለ እምነትና አመክንዮ የተሳሳተ አሳብ

ሰዎች እምነትና አመክንዮ እንደማይገናኙ ማሰብ ይችላሉ። ስለ ዓለምና ስለ እውነት ለማወቅ ሲፈልጉ፣ እምነት የውጭ ሥልጣን ተገዢ፣ አመክንዮም የግል ማስተዋል መግለጫ እንደሆኑ ይቈጥሯቸዋል። ከዚህም የተነሣ እምነትና አመክንዮ የተለያዩና የሚቃረኑም እንኳ ይመስሏቸው ይሆናል። እንግዲህ ያለ አመክንዮ ሰው ማመን ይችላል፤ ወይም ያለ እምነት በአመክንዮ ብቻ አሳቡን እንደሚያጸና ሊያስቡ ይችላሉ። ከዚህ አስተሳሰብ የተነሣ ሰው፣ አመክንዮ እምነታችንን መግለጥና ማረጋገጥ፣ እምነት ደግሞ አመክንዮአችንን መምራትና መቈጣጠር እንዳለበት ሊረሳ ይችላል።

2. የእምነትና የአመክንዮ ትክክለኛ ግንኙነት

ሀ) አመክንዮ እምነትን ወይም አለማመንን ማገልገል ይችላል።

ለ) እምነት ያለ አመክንዮ ሊሠራ አይችልም። እግዚአብሔር ለአእምሯችን ይናገራልና አመክንዮ ቃሉን መረዳትና በሥራ ላይ ሊያውለው ያስፈልጋል።

ሐ) እምነት በሽታ፣ ከንቱ ተስፋ፣ ቅዠት ወይም ሌላ ዐይነት ኢአመክንዮታዊ ክሥተት አለመሆኑንና የሚያስተውል ሰው፣ ክርስትናን መቀበል ተገቢ መሆኑን እንዲገምት አመክንዮታዊ መሆኑን ማሳየት ያስፈልጋል። ተርቱሊያን፣ አስተርእዮ «ሞኝነት ስለሆነ አምነዋለሁ» ብሎ በመናገሩ፣ እግዚአብሔር ከአመክንዮ በመብለጡ ላይ ቢያተኩርም፣ እግዚአብሔርንና ክርስትናን ኢአመክንዮታዊ በማድረጉ አቃለላቸው።

መ) አመክንዮ ስለ ዓለምና ስለ ጠቅላላ ሕይወት እግዚአብሔር የሚሰጠውን አስተርእዮ ሰብስቦና ዘርዘሮ በማሳየት እምነትን ያገለግላል፤ ያጠነክራልም።

ሠ) የእምነትን መሠረት በሁለት አቅጣጫ ልንመለከተው እንችላለን። በአንድ በኩል የእምነት መሠረት አስተርእዮ እውነት መሆኑን የሚያረጋግጥ የእግዚአብሔር ታማኝነት ነው። በሌላ በኩል እግዚአብሔርን ለምናምንበት ሁሉ ምንጭና ዋስ በመሆኑ እርሱን ማወቅ የእምነታችን መሠረት ነው።

3. በእምነትና በአመክንዮ መካከል ያለው ልዩ ልዩ ውጥረት

ሀ) አጠቃላይ ነገረ መለኮትን በተመለከተ በዘመናዊ ባህል ከሚገኙት ድብቅ አሳቦች መጠንቀቅ ያስፈልጋል።

ለ) በዕቅደተ እምነት ትምህርት (ሃይማኖትን በአመክንዮታዊ መንገድ የመጠበቅና የማሳወቅ ሥራ) በአመክንዮት ብቻ ከተመሠረተ ዘዴና ከኢአመክንዮታዊ አመለካከት መጠንቀቅ ያስፈልጋል።

ሐ) ጠቅላላ ትምህርተ መለኮትን በተመለከተ ሰው አጠቃላይ አስተርእዮን ማዛባቱና በአለማመን ምክንያት ከልዩ አስተርእዮ መሸሹ፣ በአእምሮ ውስጥ ያለ የጎጢአት ውጤት መሆኑን አለመርሳት ያስፈልጋል።

ለ) ተቃዋሚዎችን በተመለከተ የዕቅድ በተ እምነት መንገድ (1)

1. ዘዴው በተለይ ክርስትናን በመጠበቅ ላይ ሳይሆን፤ የሰዎችን አሳብ በማነሣሣትና ልባቸውን በማግኘት ወደ እምነት በማድረስ ላይ የሚያተኩር ነው።

2. ትምህርቱ እምነትን በመረጃ መተካት ሳይሆን፤ ከአለማመን ይልቅ ማመን አመክንዮታዊ መሆኑን ማሳየት ነው።

3. ግቡ በሰው አስተሳሰብና በተናጋሪው እምነት መሠረት፤ ሀ) ክርስቲያን ስለ እግዚአብሔር የሚያምነው ሁሉና ለ) ክርስቲያን እግዚአብሔርን በማወቁ ያገኘው በረከት ሁሉ አመክንዮታዊ መሆኑን ማጽደቅ ነው።

ሐ) ተቃዋሚዎችን በተመለከተ የዕቅድ በተ እምነት ዘዴዎች

ሁለት ዘዴዎች እንዳሉ ከዚህ በላይ አንዳንድ ፍንጮችን ሰጥተናል።

1) ክርስቲያናዊ ሃይማኖትን ከሌላ ሃይማኖት ጋር ማነጻጸር (2)፤ እዚህ ላይ ሁለት ርምጃዎችን መውሰድ ያስፈልጋል ፡-

ሀ) መጀመሪያ፤ የሌላ ሃይማኖትን ድብቅ አሳቦችና ጉድለቶች በማሳየት በአንጻሩ በዚህ እምነት ውስጥ ተቃራኒ አሳቦችና ምክንያቶች የሌሏቸው አስተያየቶች እንዳሉ፤ እንደዚሁም የሰው ሁኔታና ተስፋ እንደሚያረካ መግለጥ ነው።

ለ) ሁለተኛ፤ የክርስቲያናዊ እምነትን ዋና አርእስት መዘርዘር አስፈላጊ በመሆኑ፤ እነርሱን ማብራራትና ይህ ትምህርት በራሱ ተስማሚ እንደሆነ፤ እንደዚሁም የሰውን ሁኔታና ተስፋ የተሟላ እንደሚያደርግ ማሳየት ነው።

ይህ ዘዴ ከባድ ቢመስልም፤ ሰው ጠቅላላው የክርስትና ትምህርት አመክንዮታዊ መሆኑን ሲረዳና ለሕይወቱ ሁሉ መሠረት ሲያደርገው፤ የመጽሐፍ ቅዱስን ትምህርት ሁሉ ተቀብሎ ወደፊት ለመራመድ መንገዱ ክፍት ይሆንለታል። ስለዚህ ዘዴ ም. 19 መ3 ይመ.።

2) ሰው በሚስማማበት ላይ ተጨምሮ የሚሠራ ዘዴ (3)፤ በዚህ ዘዴ ከዓለምና ከሁኔታ ተነሥቶ ፈጣሪ እንዳለ ማመን አመክንዮታዊ መሆኑን፤ ምናልባትም ይህን አለማመን ኢአምክንዮታዊ መሆኑን ማሳየት ይቻላል። ከዚያም በኋላ ስለ እግዚአብሔር ባሕርይ፤ ስለ ተአምራት፤ ስለ ትንቢትና ፍጻሜው፤ ስለ መግባተ እግዚአብሔር፤ ስለ ክርስቶስ ትንሣኤ፤ ስለ ኢየሱስ አምላክነት፤ ስለ መጽሐፍ ቅዱስ ትክክለኛነት ... ወዘተ የክርስትናን ትምህርት መቀበል አመክንዮታዊ መሆኑን ማሳየት ተገቢ ነው። እያንዳንዱ ነጥብ አመክንዮታዊ ነው እንጂ ፍጹም መረጃ አይገኝለትም። ምክንያቱም የሳይንስና የሒሳብ መምህራን ለመላምቶቻቸው ማረጋገጫ የሚሰጡት፤ ሁኔታዎችን እንደ ፊተኞች ከሥተቶች አንድ በማድረግ፤ በመከራቸው የታየውን ውጤት አንድነት በመመልከት ነው።

ሰው በዚህ ዘዴ ሲጠቀም፤ ይህ ነገር አመክንዮታዊ ነው፤ ያ ሳይሆን አይቀርም እያለ ስለሚቀጥል፤ ነገር በነገር ላይ እየተነባበረ ጠቅላላው የክርስቲያን እምነት እውነት መሆኑን ሊረዳ ይችላል። ፍጹም የሆነ መረጃ ግን የለውም።

የመጽሐፍ ቅዱስን ትምህርት ሁሉ ግን በዚህ ዘዴ ለመመርመር ይከብዳል፤ አይቻልም ማለት እንኳ እንችላለን። ስለዚህ ከዕለታት አንድ ቀን በተመረመሩት ነገሮች መሠረት ወደ ክርስቲያናዊ ትምህርት ሁሉ በእምነት «መዝለል» ያስፈልጋል (4)። ይህ መዝለል አለ ምክንያት የሚደረግ አይደለም፤ ሰው ከሚዘልልበት ስፍራ አመክንዮ

ስላገኘው ነው። ከሚያርፍበት ስፍራ የሚደርሰው ግን በእምነት ነው፤ እዚያ ደርሶ ሲመረምረው፤ እምነቱ ለአመክንዮ ተስማሚ መሆኑን ይገነዘባል።

እነዚህን ሁለት ዘዴዎች በይበልጥ እንድናስተውላቸው ክርስቲያን ከእስልምና ሃይማኖት ተከታይ ጋር ሲገናኝ፤ ምን ማድረግ እንደሚችል እናስብ። በ2ኛው ዘዴ ቢጠቀም፤ በተወሰኑ ነገሮች ከእስልምና ተከታይ ጋር ቶሎ መስማማት ይችላል፤ በተለይም እግዚአብሔር ፈጣሪ እንደሆነ፤ እርሱ አስተርእዮ ካልሰጠን ፈቃዱን ልናውቀው አንችልም፤ እግዚአብሔር፤ ሰው ከሞተ በኋላ በሰው ላይ እንደ ሥራው ይፈርዳል... ወዘተ። እዚህም ላይ ስምምነቱ መቶ በመቶ አንድ አይደለም፤ ለምሳሌ ስለ አስተርእዮ የእስላም አሳብ ከክርስቲያን እጅግ የተለየ ነው፤ ም. 6ሀ. ይመ.። ስለ እግዚአብሔርም እንዲሁ የእስላም አሳብ ከክርስቲያኑ እጅግ የተለየ ነው። በእስላም አመለካከት ከባሕርያቱ ዋናው ኃይሉ ሲሆን፤ ፍቅሩና ቅድስናው ኃይሉን ሊቃረኑት አይችሉም። ክርስቲያን ግን እግዚአብሔር ፍቅርና ቅዱስ በመሆኑ ፍቅሩንና ቅድስናውን በኃይሉ ይገልጣል ይላል። የእስልምና ተከታዮች፤ ኢየሱስ ከድንግል መወለዱን፤ ተአምራት ማድረጉን፤ ሙታንን ወደ ሕይወት እንዲመለሱ ማድረጉን፤ ወደ ሰማይ ማረጉንና በትንሣኤ ዕለት መመስከሩን ከክርስቲያን ጋር በቁራን ትምህርት መሠረት ይስማማሉ። ከዚህ የተነሣ ወንጌሎችን ማንበብ ፈቃደኞች ከሆኑ፤ በይበልጥ ስለ ኢየሱስ ማስተዋል ይችላሉ፤ ክርስቶስ እንደተሰቀለ፤ እንደተነሣና የእግዚአብሔር ልጅ እንደሆነ ማመን ይችላሉ።

በ1ኛው ዘዴ ከተሄደ፤ ክርስቲያን ምናልባት ቁራን የመጽሐፍ ቅዱስን ታሪኮች እንዴት እንደሚጠቀሙባቸውና አጠቃቀሙ ከመጽሐፍ ቅዱስ ጋር ብዙ ጊዜ ለምን እንደማይስማማ የእስልምና ተከታይን ስለ እምነቱ ሊጠይቀው ይችላል። ኢየሱስ ነቢይ ሆኖ ብዙ ተአምራትን ካደረገ፤ ስለ ራሱ፤ በተለይም የእግዚአብሔር ልጅ ስለ መሆኑ፤ ስለ መሞቱና ስለ ትንሣኤው እንዴት ሊሳሳት ይችላል? እንደዚሁም የእርሱ ቅርብ ተከታዮች ስለ እርሱ እነዚህ ነገሮች ሐሰት መሆናቸውን ዐውቀው መከራን እየተቀበሉ ለምን መሰከሩ ብሎ መጠየቅ ይችላል። ከዚያም ቀጥሎ እግዚአብሔር ጻድቅ በመሆኑ ለኅጢአተኛ ምሕረት ለማድረግ እንዴት ይችላል? ደግሞም ሰው ኅጢአተኛ ሆኖ ሳለ በምን መሠረት ይቅርታ ማግኘት ይችላል? ምሕረትን ለማግኘቱና ወደ መንግሥተ ሰማያት ለመግባቱስ ምን መረጃ ሊኖረው ይችላል? ብሎ መጠየቅ ተገቢ ነው። እስላም ስለ እግዚአብሔር እንጂ እግዚአብሔርን እንዴት ማወቅ እንደሚችል ለምን አይገልጥም? ብሎ መጠየቅ ይቻላል። የእስልምና ሃይማኖት ለእነዚህ ጥያቄዎች በቂ መልስ እንደሌለው፤ ለኅጢአተኛ የሚያረካ መልስ እንደማይሰጥ ካሳየ በኋላ፤ ክርስቲያን በመጽሐፍ ቅዱስ መሠረት የክርስቲያን ሃይማኖት አመክንዮታዊና ሰውን የሚያረካ መልስ እንዳለው ሊገልጥ ይችላል። ከዚያ በኋላ እስላሙ ይህን ሁሉ ከተረዳ የእምነትን ርምጃ እንዲወስድ ሊጋብዘው ይችላል። በዚህ ዘዴ እስላሙ የክርስቲያንን ትምህርት ሁሉ ለሕይወቱ መሠረት እንዲያደርግ እንደሚጠየቅ ያስተውላል።

እንደየሰጠው ሁኔታና ሂደት ምናልባት በ1ኛው፤ አልያም በ2ኛው ወይም ምናልባት አንዳንድ ጊዜ በ1ኛው በሌላ ጊዜ በ2ኛው ዘዴ ልንጠቀም እንችላለን። መነሻችን ከአጠቃላይ አስተርእዮ (2ኛው ዘዴ)፤ ወይም እግዚአብሔር በጸጋው ካደረገልን በረከት፤ (1ኛው ዘዴ)፤ ወይም ደግሞ እግዚአብሔር ከገለጠው ልዩ አስተርእዮ (1ኛው ዘዴ) ሊሆን ይችላል።

አስቀድመን እንዳሰብነው ለእምነታችን ምክንያት እንዲኖረን ታዝዘናል። ምናልባት ለሌላ ሰው ጥያቄ ሁሉም መልስ ይኖረናል። ነገር ግን ትምህርታችን ወይም

ክርስቶስን አንድም ሰው ማሳመን አይችልም ይሆናል፤ ይህ የመንፈስ ቅዱስ ሥራ ነውና። ቢሆንም መንፈስ ቅዱስ በእኛ ምስክርነት ሊሠራ ይችላል። የምንጠቀምበት ዘዴ እምነት ነው። «ማስተዋል የእምነት ውጤት ነው። እንድታስተውል እመን እንጂ እንድታምን ለማስተዋል አትሞክር፤ ካለመንህ አታስተውልምና» የሚለውን የቅዱስ አውግስጢኖስን ቃል ልብ እናድርገው። ሰው በእምነት መራመድ ሲጀምር፤ እምነቱ አመክንዮታዊ ሆኖ ያገኘዋል፤ ሰው እስኪያምን ድረስ ግን በብዙ ትግል፣ ጥናት፣ ፈተና፣ ጥርጥር፣ ጥያቄ መጠየቅና ጊዜ መፍጀት ሊኖር ይችላል። ክርስቲያን በዚህ ሂደት ሲመራ ያገኘውን ሰው ሃይማኖቱን ሳይነቅፍ፣ በትሕትናና በፍቅር እየተራመደ እምነትን መስጠትና ልቡን መለወጥ ለሚችል አምላኩ መጸለይ አለበት።

ማስታወሻ

(1) ዕቅደተ እምነት፤ በእንግሊዝኛ Apologetics. NIDCC "Apologetics" ይመ.

(2) ክርስቲያናዊ ሃይማኖትን ከሌላ ሃይማኖት ጋር ማነጻጸር፤ ይህ በእንግሊዝኛ the deductive method ይባላል። በእንግሊዝኛ FRANCIS SCHAEFFER'S "THE GOD WHO IS THERE" (ይህን በዋናው መጽሐፉ)፣ "ESCAPE FROM REASON", "HE IS THERE AND HE IS NOT SILENT" ይመ. የሼፈር አቀራረብ በመጀመሪያ ቢከብድም ብዙ ጥልቀትና ጠቃሚ አስተሳሰብ ይገኝበታል።

(3) ሰው ከሚቀበለው ጀምሮ እውነቶችን አንድ በአንድ በማደራረብ፤ ይህ በእንግሊዝኛ the inductive method ይባላል። አኩናስ በዚህ ዘዴ ተጠቅሟል።

(4) ይህ የእምነት «መዝለል» MERE CHRISTIANITY በሚለው በታወቀው በC.S. LEWIS መጽሐፍ በግልጽ ይታያል።

ምዕራፍ 19 ፣ መጽሐፍ ቅዱስና ፍልስፍና

በፍልስፍና ጥናት ሦስት ዋና ዋና ጥያቄዎች ይነግሳሉ፤ እነርሱም አመክንዮ፣ እውነትና ዕውቀት ምንድን ናቸው? የሚሉ ናቸው። እነዚህ የተያያዙና ግንኙነት ያላቸው ጥያቄዎች ቢሆኑም፣ ፈላስፎች ግን ለየብቻቸው ሊመረምሯቸው ይሞክራሉ።

አመክንዮ ትርጉምና ዋጋ ያለው ትክክለኛ አስተሳሰብ ነው፤ በእንግሊዝኛ LOGIC ይባላል። በምዕራፍ 18 አመክንዮ ክርስቲያንን በእምነት እንደሚመራና እንደሚቋጣጠር አትተናል።

ለክርስቲያን ክርስቶስ እውነት ነው (ዮሐ. 14፥6) እና ፍጹም እውነት ያለበት ሁሉ በእርሱ የተመሠረተና ከእርሱ ጋር የተያያዘ ነው። ሌላው ነገር ሁሉ ግን ዐላፊ፣ ጊዜያዊና የማይጸና ነው። ለሰው የተገለጠው እውነት ሁሉ በመጽሐፍ ቅዱስ ተጽፎ ይገኛል። የፍጹም እውነት ጥናት በእንግሊዝኛ ONTOLOGY ወይም METAPHYSICS ይባላል።

ስለ ዕውቀት ማጥናት በእንግሊዝኛ EPISTEMOLOGY ይባላል፤ ይህ ጥናት፣ ዕውቀት ምን እንደሆነና በውስጡ ምን ምን እንደሚያካትት፣ እንዴት እንደሚሠራና ከቀላላዊ ነገሮች ጋር እንዴት እንደሚገናኝ ይመረመራል።

ሀ) የዕውቀት ጥናት ከክርስቶስ በፊት በዓለም ታሪክ

ከክርስቶስ በፊት ሁለት የታወቁ ፈላስፎች ስለ ዕውቀት አስተምረዋል፤ ትምህርታቸው በክርስቲያኖች ዘንድ ተቀባይነትን አግኝቷል።

ፕሌቶ (428-348 ክክ.በ.፤ PLATO) ከተፈጠረው ነገር ሁሉ በስተጀርባ ያለው «አሳብ» እውነተኛ ዕውቀት መሆኑን አስተማረ። ለምሳሌ ብዙ ዐይነት ድመት አለ፤ ነገር ግን ሰው ድመቶችን፣ ነብሮችን፣ አንበሳዎችንና የመሳሰሉትን አውሬዎች አይቶ «ድመትነትን» ወደሚያሳይ ዓለም ዐቀፋዊ አሳብ ሊደርስ ይችላል፤ ያ ግንዛቤ ዕውቀት ነው። እያንዳንዱ «ድመት»ም በተዛባ ሁኔታ ስለ ድመት የሚመጣውን አሳብ ያሳያል። እንደዚሁም እያንዳንዱ «ድመት» በራሱ የተሟላ ዕውቀትን ባይሰጥም፣ ወደ ዕውቀት ይመራናል። የማይታዩና የማይጨበጡ ነገሮችም ወደ ዕውቀት ሊመሩን ይችላሉ። ለምሳሌ ውበትን (መልካምነት፣ ቁንጅና ... ወዘተ) እንመልከት። አገር፣ ሥዕል፣ ሙዚቃ ውብ መሆን ይችላሉ፤ በስተጓላቸውም ዓለም ዐቀፋዊ የሚሆነው የውበት አሳብ አለ፤ ያ እውነተኛ ዕውቀት ነው፤ አገሩ፣ ሥዕሉ፣ ሙዚቃው ፍጹም ውብነት የላቸውም፤ የተዛቡ ናቸውና፤ ሆኖም ወደ ውበት ዕውቀት ሊመሩን ይችላሉ።

አርስጣጣሊስ (384-322 ክክ.በ.፤ ARISTOTLE) የፕሌቶ ተማሪ ሆኖ በመጀመሪያ የመምህሩን ትምህርት አስተማረ፤ በኋላ ግን ትምህርቱን ቀስ በቀስ ትቶ በመጨረሻ ዓለም ዐቀፋውያን አሳቦችን ሁሉ በመካድ፣ ዕውቀት ከተፈጠሩ ነገሮች ሁሉ ጋር የተያያዘ እንደሆነ አሰበ። አርስጣጣሊስ በተለይ ይታወቅ የነበረው በትምህርቱ በታየው የአመክንዮ ሂደት አመለካከቱ ነው።

ለ) የዕውቀት ጥናት በቤተ ክርስቲያን ታሪክ

ክርስቲያኖች በእነዚህ ፈላስፎች ትምህርት በልዩ ልዩ መንገድ ተጠቅመዋል። አስተሳሰባቸውን በመጽሐፍ ቅዱስ ላይ ሳይሆን፣ በዓለማዊ ፍልስፍና ላይ መሥርተው

በመጀመራቸው ወደ ስሕተት ሊገቡ ችለዋል። በተለይ ሁለቱን የአስተሳሰብ መንገዶች ቀጥሎ እናትታለን።

ከአሪጅን (2ኛው መቶ ዓመት) በአውግስጢኖስ እስከ አንሰልም (11ኛው መቶ ዓመት) ድረስ ብዙዎች እግዚአብሔርን ከፕሌቶ «መልካሙ» አሳብ ጋር አንድ ለማድረግ ሲሞክሩ፣ የተፈጠሩ ነገሮች ምሳሌዎች ሆነው የእግዚአብሔርን ክብር እንደሚያንጸባርቁና እንደሚያመለክቱ ያስቡ ነበር። እግዚአብሔር በመጽሐፍ ቅዱስና በእምነት የሚገኘው እውነተኛው ዕውቀት ነው፤ በዓለም ውስጥ የሚገኙ ነገሮች በትክክል የሚታወቁት እግዚአብሔርን ማመልከታቸው ሲታወስ ብቻ ነው። በዚህ አስተሳሰብ መሠረት፣ ነገሮችን በትክክል የሚያውቁት ክርስቲያኖች ብቻ ናቸው፤ ኢክርስቲያኖውያን ፈላስፎች ግን እውነተኛ ዕውቀት እንደሌላቸው ይታሰባል። ይህን በም. 1801 ይመ.።

እነአኩናስ (13ኛው መቶ ዓመት) ሰዎች እግዚአብሔርን ዐወቁም አላወቁም፣ በማየት፣ በመዳሰስ ... ወዘተ የተፈጠሩትን ነገሮች በትክክል ያውቃሉ ብለው ስለሚያምኑ፣ ፍልስፍናቸው ከክርስቲያን ፍልስፍና ጋር ይቀራረባል። አኩናስ፣ ሰው ስለ ፍጥረት በሚያውቃቸው ነገሮች መሠረት ዓለምን በመመልከት በምሳሌያዊ ዐይነት ቢሆንም፣ እግዚአብሔርን ወደ ማወቅ ለመድረስ እንደሚችል አስተምሯል። ይህን በም. 1802 ይመ.።

በኢክርስቲያኖዊ ፈላስፎች መካከል ከዴካርትስ (DESCARTES; 1596-1650 ዓ.ም.) ጀምሮ ዕውቀትን ለማግኘት ስለ እግዚአብሔር መናገር አያስፈልግም በሚለው አስተሳሰባቸው ይመሩ ነበር። ለምሳሌ ዴካርትስ «አስባለሁ ስለዚህ እኔ አለሁ» ብሎ አስተሳሰቡን ጀመረ። አንዳንዶች፣ ሰው በማየት፣ በመዳሰስ ... ወዘተ ስሜት እንዳለው ቢያውቅም፣ ይህ ስሜቱ ውጭ ያለውን ነገር በትክክል የሚገልጥ መሆኑን ማወቅ አይቻልም ብለዋል። ካንት (1724-1804፤ KANT) ይህን አሳብ ተከትሎ፣ ሰው እግዚአብሔርንም እንዳለ ማወቅ አለመቻሉን ለማስተማር በቃ።

ሐ) የዕውቀት ጥናት በመጽሐፍ ቅዱስ

የእግዚአብሔር ቃል፣ «እግዚአብሔር ጥበብን ይሰጣልና፤ ከአፉም ዕውቀትና ማስተዋል ይወጣሉ»፣ «አጥብቀህ ልብህን ጠብቅ፤ የሕይወት መውጫ ከእርሱ ነውና» እና «እግዚአብሔር ... ዘለዓለምነትን በልቡ (በሰው ልብ) ሰጠው» በማለቱ የዕውቀት መነሻ ማን እንደሆነና እንዴት እንደሚገኝ አሳይቷል፤ ምሳ. 2፥6፤ 4፥23፤ መዝ. 3፥11። እግዚአብሔር የዕውቀት ምንጭ ነውና እርሱ ታማኝ ፈጣሪ በመሆኑ አይተን፣ ዳስሰን ... ወዘተ የምናገኘው ዕውቀት ትክክለኛ መሆኑን እናምናለን። በዚህ መሠረት የተፈጠሩ ነገሮችን ለኑሯችን እንጠቀምባቸዋለን፤ እንደዚሁም እግዚአብሔር በፈጠራቸው ነገሮች ተጠቅሞ ብዙ ነገር ያስተምረናል። ሰውም ይህን እንደሚገባው ያደርግ ዘንድ ልቡን ከማናቸውም ክፉ ተጽዕኖ መጠበቅ አለበት። ከዚህም በላይ እነዚህ ጥቅሶች የሚያስተምሩት ምድራዊ ነገር ሰውን እንደማያረካ ነው፤ ምድራዊ ነገር ጥሩ ቢሆንም ጊዜያዊ ነውና ሰው የማይጠፋውንና የማያልፈውን ዘለዓለማዊውን ነገር ይመኛል፤ ይህም የሚገኘው በራሱ በእግዚአብሔር ዘንድ ብቻ ነው፤ መዝሙረኛው፣ «ክብርህን ሳይ እጠግባለሁ» ብሏልና፤ መዝ. 17፥15። ክርስቶስ ኢየሱስም፣ «ሰው ዓለሙን ሁሉ ቢያተርፍ ነፍሱንም ቢያጉድል ምን ይጠቅመዋል?» እና «ሰው ስለ ነፍሱ ቤዛ ምን ይሰጣል?» ብሎ ባቀረበው ጥያቄ እውነተኛ ዕውቀት በሚመጣው ዓለም የሚገኝ መሆኑን አመልክቷል፤ ማቴ. 16፥26-27። ዮሐንስ፣ «ዓለሙም ምኞቱም

ያልፋሉ፤ የእግዚአብሔርን ፈቃድ የሚያደርግ ግን ለዘላለም ይኖራል» በማለት፤ ሰው ያገኘውን ዕውቀት በሥራ ላይ ማዋል አስፈላጊ በመሆኑ ላይ አተኩረ፤ 1ዮሐ. 2፥17።

የዓለም ሰዎች፤ የዚህ ዓለም ሀብትና ስሜታውያን ደስታዎች ሰውን እንደማያረከት ማስተዋል ቢችሉም፤ ተስፋቸው በሳይንስ፤ በኪነ ጥበብ፤ በባህል እንደዚሁም በእውነት፤ በመልካሙና በውብ ላይ የተመሠረተ ነው። እነዚህ ነገሮች የእግዚአብሔር ስጦታዎች በመሆናቸው ሊከበሩ ይገባል፤ በመጨረሻ ግን እነዚህ ሁሉ ያልፋሉ።

ሐዋርያው ጳውሎስ፤ «የዚች ዓለም ጥበብ በእግዚአብሔር ፊት ሞኝነት ነው» (1ቆሮ. 3፥19) እና «እንደ ሰው ወግና እንደ ዓለማዊ እንደ መጀመሪያ ትምህርት ባለ በፍልስፍናና በከንቱም መታለል ማንም እንዳይማርካችሁ ተጠበቁ» (ቆላ. 2፥8) ሲል፤ ዓለም በራሷ ጥበብ በመመራት በአጠቃላይና በልዩ አስተርእዮ የተሰጠውን የእግዚአብሔርን ጥበብ አለመቀበሏን ያመለክታል። የዓለም ሰዎች በዚህ መንገድ ሲሄዱ «ጥበቦች ነን ብለው ደንቆሮ ሆኑ»፤ «በአሳባቸው ከንቱ ሆኑ የማያስተውለውም ልባቸው ጨለመ»፤ ሮም 1፥20-22። ዳዊት፤ «ሰነፍ በልቡ፡- አምላክ የለም ይላል» ብሏል፤ መዝ. 14፥1፤ 53፥1።

ከእግዚአብሔር የሚገኘው ዕውቀትና ጥበብ በመጽሐፍ ቅዱስ ታላቅ ክብር ተሰጥቶታል፤ ምሳ. 3፥19፤ ሮም 11፥33፤ 1ቆሮ. 2፥10፤ ቆላ. 2፥3። «የጥበብ መጀመሪያ እግዚአብሔርን መፍራት ነው» (ምሳ. 1፥7) ተብሏልና እግዚአብሔርን መፍራት ካለ ወደ ትክክለኛ ዕውቀት ይመራል።

መ) የዕውቀት ጥናት በ20ኛው መቶ ዓመት

1. ብዙ ሊቃውንት ከዚህ ክፍለ ዘመን በፊት የነበረውን ክርስቲያናዊ ፍልስፍና በቂ ሆኖ አላገኙትም። አብርሃም ካይፐር (1837-1920፤ ABRAHAM KUYPER)፤ በክርስቲያንና ክርስቲያን ባልሆነ ሰው አስተሳሰብ መካከል ፍጹም ልዩነት እንዳለና ለማናቸውም ኅብረተሰባዊ ሥራ መሠረት እንደማይገኝ እያስተማረ፤ ለሰው ኑሮ ሁሉ የተወሰነ ክርስቲያናዊ መመሪያ በሥራ ላይ ማዋል ፈለገ።

ሌሎች ደግሞ ሰው ዕውቀትን ሲያገኝ ያ ዕውቀት ሰውዬውን እንደሚለውጥ፤ እንደዚሁም ሰው ያን ዕውቀት ሲቀበል ለዕውቀቱ ትክክለኛውን የአጻፉ መልስ በሕይወቱ ማሳየት ይኖርበታል (ለክርስቲያንም እኮ ትክክለኛው መልስ አምልኮ ነው!)።

2. አንዳንዶች የሚያምኑትና የማያምኑት በአመክንዮት፤ በሳይንስና በሌላ አስተሳሰብ ሊስማሙ እንደሚችሉ ስለሚያስቡ፤ ሰዎችን ወደ እውነት ሊመሯቸው ይሞክራሉ። በም. 18 እንዳየነው አንድ ዐይነት አምላክ እንዳለ ማሳየት ቢችሉም እንኳ፤ ከዚያ ተነሥተው እስከ ትምህርተ ሥላሴ ለመድረስ ትልቅ የእምነት «ዝላይ» ማድረግ ያስፈልጋል። ይህ ዘዴ በእንግሊዝኛ "FOUNDATIONALISM" በመባል ይታወቃል፤ በአማርኛ «መሠረታዊ ግንኙነትን ማሠሥ» ብለን ልንተረጉመው እንችላለን።

3. ቆርኔሌዎስ ቫን ቲል (CORNELIUS VAN TIL ፤ 1895-1987) ምእመናን ከማያምኑ ጋር ዕውቀትን ለማጥናት ወይም የሚስማሙበትን መሠረት ማሠሥ ከንቱ መሆኑን አስተምሯል (1)። ምክንያቱም የሁለቱም ወገኖች አስተሳሰብ ስለሚፃረር፤ የእግዚአብሔርን ነገር ለማያምን ሰው ሞኝነት ይመስለዋልና የዓለም ሰው አሳብ ለክርስቲያን ደግሞ ሞኝነት መሆኑ ይታወቃል፤ 1ቆሮ. 2፥14፤ ሮም 8፥7። ስለዚህ እነዚህ ሁለት አስተሳሰቦች ምንም ግንኙነት የላቸውም። ለምሳሌ ክርስቲያን ያልሆነ ሰው

በግን ሲመለከት፡ ጥሩ ሱፍ፡ ጣፋጭ ሥጋና አራት እግር ያለውን ሞኝ እንስሳ ያያል። ክርስቲያን ግን ለሰው ጥቅም በእግዚአብሔር የተፈጠረ ጥሩ ሱፍና ጣፋጭ ሥጋ ያለውን የክርስቶስ ምሳሌ የሆነውን ገር የቤት እንስሳ ያያል። ስለዚህ ስለ በግ እንኳ ሳላቸው አሳብ አንድ መሠረት የላቸውም።

በዚህ ምክንያት ሻን ቲል፣ የክርስቲያንና የኢክርስቲያንን ዕውቀት ጥናት ቀደም ሲል በነበሩ አሳቦች መሠረት ማነጻጸር ይገባል። ፍልስፍናን ቀድሞ በነበረ አሳብ መሠረት ማካሄድ "PRESUPPOSITIONALISM" ይባላል። ሻን ቲል፡ «ፍጥረታዊ ሰው በጥልቁ የእግዚአብሔር ፍጡር መሆኑን ያውቃል፤ ለእግዚአብሔርም ክብር መኖር እንደሚገባው ያውቃል። ... ነገር ግን ስለ ራሱ የሚያውቀውን ሁኔታ ሊክድ ይሞክራል። እርሱ ከብረት የተሠራውን የብረትን መጋረጃ ይለብሳል። እንግዲህ ትክክለኛ የዕቅድ እምነት ሥራ ይህን መጋረጃ ከፍጥረታዊ ሰው ማውለቅ ነው» ብሎ ጻፈ (2)። እንግዲህ የክርስቲያን ቀዳሚ አሳብም መጽሐፍ ቅዱስ ለአመክንዮታዊ አሳብ ሁሉ መሠረት ሲሆን፡ ሁሉን ቻይ የሆነውንና በሦስት አካላት የተገለጠውን አምላክ ማወጅ ነው። የክርስቲያን ቀዳሚ አሳብም መጽሐፍ ቅዱስ ለአመክንዮታዊ አሳብ ሁሉ መሠረት ነው የሚለው ነው። ይህ ትምህርት በም. 18ሐ1 ከተሰጠው የዕቅድ እምነት ትምህርት ዘዴ ጋር ይገናኛል።

4. ብዙዎች የሻን ቲል ቀዳሚ አሳብ አመለካከት ሲከብድባቸው፡ በመጽሐፍ ቅዱስ ትምህርት ሁሉ ፈንታ፡ በሰው ሁሉ ዘንድ የሚገኘውን አምላክ የመኖሩን ስሜት ተክተዋል። ይህ ስሜት ለመኖሩ ርም 1፡19ን ሊጠቅሱ ይችላሉ፤ ሆኖም ሰዎች ይህን እንደሚገባቸው ስለማይጠቀሙበት ይህ ዘዴ ወደ ዕውቀት የሚያደርሳቸው ላይመስለን ይችላል፤ ርም 1፡20-21። ሰው በልቡ ለአምላክ መኖር ስሜት እንዳለው ቢስማማም፡ ከዚህ ስሜት ተነሥቶ ወደ ትምህርተ ሥላሴ መድረስ ትልቅ የእምነት ርምጃ ነው። ይህን ዘዴ የተሐድሶ ዕውቀት ጥናት ልንለው እንችላለን።

የእውቀት ጥናትን በተመለከተ በክርስቲያኖች መካከል ልዩ ልዩ አስተሳሰብ እንዳለ ይታያል። በዚህ ምዕራፍ ከሚገኘው ሰንጠረዥ (3) የተጠቀሱትን አራት አስተሳሰቦች መመልከት ሊረዳን ይችላል።

ከሰንጠረዡና አስቀድሞ ከተጻፈው ስንመለከት አንዳንድ ነገሮች ግልጽ ሊሆኑልን ይችላሉ ፡-

ሀ) ሰዎች ሁሉ ልዩ ልዩ ቀዳሚ አሳብ (ወይም አሳቦች) ይኖራቸዋል፤ እነዚህም አሳቦች ድብቅ ሊሆኑ ይችላሉ። ሰው የራሱ ቀዳሚ አሳብና የሌሎች ምን እንደሆኑ ለይቶ ማወቅ ያስፈልገዋል። (ዴካርትስ እንኳን የራሱ ቀዳሚ አሳብ እንደነበረው በራሱ አስተሳሰብ ትክክለኛነት አሳይቷል)።

ለ) የክርስቲያን ቀዳሚ አሳብ እምነት መሆን አለበት። ስለ ዕውቀት ጥናት ሲያስብ ለአመክንዮ መሠረት እምነት ምን ምን እንደሚያጠቃልል ልብ ማድረግ አለበት። መጽሐፍ ቅዱስ በእምነት መሠረት ያትታል፤ «በመጀመሪያ እግዚአብሔር ሰማይንና ምድርን ፈጠረ» ብሎ ምንም ስለ እግዚአብሔር መኖር የመከራከሪያ አሳብ ሳያቀርብ መኖሩን ለትምህርት ሁሉ መሠረት ያደርገዋል። መጽሐፍ ቅዱስ፡ አስተርእዮ እያደገና እየሰፋ ሲሄድ የእግዚአብሔርን ባሕርይና ግብር ያንጸባርቃል፤ «ያለ እምነት (እግዚአብሔርን) ደስ ማሰኘት አይቻልም» በማለት የእምነትን አስፈላጊነት ያረጋግጣል፤ ዘፍ. 1፡1፤ ዕብ. 11፡6።

	ከጥንት የተገኘ ክርስቲያናዊ የዕውቀት ጥናት	መሠረታዊ ግንኙነትን ማሠሥ	የተሐድሶ ዕውቀት ጥናት	በቀዳሚ አሳብ (ፕሪሳፖዚሽናሊዝም) ላይ የሚመሠረት ጥናት
የጥናት መነሻ	አመክንዮ በተለይ እግዚአብሔር ስለ መኖሩ መረጃዎችን ማቅረብ	የሳይንስና የዓለም ታሪክ ምርመራ	እምነት፣ በተለይ በሰው ዘንድ አምላክ የመኖሩ ስሜት	መጽሐፍ ቅዱስ የአመክንዮ አሳብ መሠረት መሆኑ
ዋና ትኩረት	ትክክለኛ አመክንዮ ወደ እግዚአብሔር ይመራል	ጥንቃቄ ያለበት ምርመራ ወደ እውነት ይመራል	አመክንዮ አምላክ ከመኖሩ ስሜት ጋር ወደ እውነት ይመራል	መጽሐፍ ቅዱስን ማመን ወደ እውነት ይመራል
የዕቅድ ትምህርት እምነት	አምላክን ማመን አመክንዮታዊ መሆኑን ማሳየት	ክርስትና አመክንዮታዊ መሆኑን ማሳየት	ያለ እምነት ማሰብ ኢመንፈሳዊነት መሆኑን ማሳየት	የእግዚአብሔርን ቃል መቀበል ብቻ ወደ አመክንዮታዊ አሳብ መምራቱን ማሳየት
ዋና የፍልስፍና መሠረት	ፕሌቶ፣ አውግስጢኖስ፣ አኩናስ፣ አመክንዮታዊነት	አርስጣጣሊስ፣ ቻርልስ ሆጅ	ካልቬን፣ ካይፐር፣ ባቪንክ	ቆርኔሊዎስ ቫን ቲል፣ ሺፈር
የተመሠረተባቸው ምክንያቶች የሚገኙበት	ፍልስፍና	ታሪክና ሳይንስ	ፍልስፍና	መጽሐፍ ቅዱስ

እውነት ነው፤ መጽሐፍ ቅዱስ ለእግዚአብሔር ተከታዮች የተጻፈ መጽሐፍ ነው። በመጽሐፍ ቅዱስና በትምህርቱ ከማያምኑት ጋር ስንነጋገር ግን በምን መሠረት እንደምንሄድ ግልጽ መሆን አለብን። ኢሳይያስ ጣዖትን የሚሠራ ሰውን ሲዘልፍ፣ የጣዖት ሠራተኛው እምነት አመክንዮታዊ አለመሆኑን አሳይቷል፤ ለምሳሌ ኢሳ. 44፥14-17። ሐዋርያው ጳውሎስ በአቴና ከግሪክ ፈላስፎች ጋር ሲከራከር፣ ስለማይታወቅ አምላክ ያላቸውን የእነርሱን አሳብ እንደዚሁም የባለ ቅኔዎቻቸውን ቃል ከጠቀሰ በኋላ ጣዖትን ስለ መሥራት፣ ንስሐ ስለ መግባት፣ ስለ ፍርድ ቀንና ስለ ክርስቶስ ትንሣኤ አስተማረ። እርሱ ስለ ትንሣኤ ሲናገር ብዙዎች አፈዙበት፤ ምክንያቱም እንደ

ፍልስፍናቸው የሰው ሥጋዊ አካል ምንም ጥቅም እንደሌለውና ሰው የሚድነው ከሥጋ በመለየት መሆኑን ያስተምሩ ነበር። አንዳንዶች ጳውሎስን እንደገና ሰምተው ምስክርነቱን ተቀበሉ፤ ሐ.ሥ. 17፡22-34።

እዚህ ላይ የጳውሎስን ዘዴ እንመልከት። ሐዋርያው በአረማውያን ዘንድ እንኳ ስለ ፈጣሪያቸው በብዙ ስሕተት መካከል ትንሽ እውነት እንደሚገኝ ዐወቀ። ይህንም የጠቀሰው ልባቸውን ለማግኘትና እርሱ ስለ እግዚአብሔር ያለውን አሳብ እንዲያስተውሉ እንጂ፣ ከእነርሱ ጋር በአንዳንድ ነገር ላይ ተስማምተው፣ ወደ ዋናው ክርስቲያናዊ ትምህርት ወደ ክርስቶስ ትንሣኤ በእምነት ዘልለው እንዲራመዱ አይደለም።

ሐዋርያው እዚህ ላይ የተጠቀመበትን ዘዴ ስንመለከት፣ የሰዎችን ልብ ካገኘ በኋላ (ቀ. 22-23) ፦

1. እግዚአብሔር ፈጣሪና የዓለም መጋቢ መሆኑን (24-27)፤
2. እግዚአብሔር ለሰው ሁሉ ቅርብ መሆኑን (27-28)፤
3. የአቴና ፈላስፎች ትምህርት ተከክለኛና ተስማሚ አለመሆኑን (29)፤
4. የተፈጠረውን በማምለካቸው ንስሐ መግባት ተገቢ መሆኑን (30)፤
5. ለትምህርቱ የክርስቶስ ትንሣኤ መረጃ መሆኑን (31) አብራራላቸው።

የአቴና ሰዎች ስለ ክርስቶስ ትንሣኤ የሰጠውን ትምህርት ቢቀበሉ ኖሮ፣ ጳውሎስ ስለ ክርስቶስ ፍጹም አምላክነትና ስለ ሥላሴ በቀላሉ ሊያስተምራቸው ይችል ነበር። እንግዲህ ዘዴው በም. 18ሀ1 ላይ ከተገለጠው ጋር አንድ መሆኑ ይታያል።

መደምደሚያ

የክርስቲያን ፈላስፋ ሥራ ሁለት ነው። ዋና አገልግሎቱ ለምእመናን ሃይማኖታቸው አመክንዮታዊ መሆኑን ማሳየት ነው። ይህንም ሲያደርግ፣ መጽሐፍ ቅዱስንና ትምህርቱን ሁሉ መሠረት አድርጎ አመክንዮታዊ መሆኑን ማመልከት አለበት። በዚህ ዐይነት ሲያስተምርም፣ የክርስቲያን ሃይማኖት ከእምነት፣ በእምነት ወደ እምነት መገሥገሡን ያረጋግጣል።

ይህን ሥራ በአግባቡ ሲፈጽም ጊዜ ካለው ወዳላመኑት መሄድ ይችላል። የእነርሱን ሃይማኖት፣ ግልጽና ድብቅ ቀዳሚ አሳቦችን መርምሮ፣ እምነታቸው በራሱ የማይስማማና የሰውን ፍላጎት የማያረካ መሆኑን ያሳያል። በአንጻሩም የክርስቲያን ሃይማኖት ተስማሚ እንደሆነና የሰውን ፍላጎት የሚያረካ መሆኑን ይገልጣል። ተከክለኛ የእምነት መንገድ አንዳንድ ነጥቦችን ሳይሆን የክርስቲያንን ትምህርት ሁሉ መቀበል በመሆኑ ላይ ያተኮራል።

እውነት ነው፤ ያልተማሩት የራሳቸውን ሃይማኖት ስለማያውቁት ኢአመክንዮታዊ መሆኑን ለማየት አይችሉም። የክርስቲያንን ሃይማኖት ባለማወቃቸውም ክርስቲያን ከመጽሐፍ ቅዱስ ወንጌሉን ያስተምራል፤ ሲያስፈልግም በወንጌል እውነት ላይ ያልተመሠረተው ሌላ ሃይማኖት በቂ አለመሆኑን በትሕትና ለመግለጥ ይሞክራል። ሆኖም ያላመኑትን የማሳመኛ ዘዴ የመጽሐፍ ቅዱስን ትምህርት ሁሉ በአንድነት በእምነት መሠረት አድማጮቹን እንዲቀበሉ ማድረግ መሆኑን አለመርሳት ከክርስቲያን የሚጠበቅ አስፈላጊ ተግባር ነው።

ማስታወሻ

(1) ቫን ቲል፤ ዋና መጽሐፉ THE DEFENSE OF THE FAITH የተባለው ነው፤ ሆኖም የአሳቡ አቀራረብ ቀላል አይደለምና ሼፈር ይህን አሳብ በጥሩ አኳኋን ገልጦታል፤ ም. 18 ማስታወሻ (2) ይመ. የሼፈር አቀራረብ < CULTURAL APOLOGETICS > (ባህላዊ ዕቅድ እምነት) ሊባል ይችላል፤ ዘዴውም በመጠን ከቫን ቲል ቢለይም በመሠረት አንድ ነው። ደግሞም የቫን ቲልን አሳብ "BY WHAT STANDARD" በሚለው መጽሐፍ በR.J. RUSHDOONY በቀላል አቀራረብ ተጽፎ ይገኛል።

(2) በቫን ቲል "THE DEFENSE OF THE FAITH" ከተጻፈ ገጽ 101።

(3) የ20ኛ መቶ ዓመት ፍልስፍና ሰንጠረዥ፤ የዚህ ሰንጠረዥ አሳብ "CHURCHMAN" ከሚለው በአንግሊካን ጆርናል 1999 ቀ. 111/3 "REFORMED EPISTEMOLOGY" በሚለው ርእስ ሥር የተገኘ ነው።

መደምደሚያ

ምዕራፍ 20 - መጽሐፍ ቅዱስና አንባቢው

ስለ አስተርእዮ እስከ አሁን ድረስ ያተትነውን በዐጭሩ እንደሚከተለው ማጠቃለል እንችላለን። እግዚአብሔር ለኅጢአተኞች ራሱን እንደ አምላካቸው፣ ፈጣሪያቸው፣ ጠባቂያቸው፣ መድኃኒታቸውና ወዳጃቸው አድርጎ በልዩ አስተርእዮ መግለጡ በሦስት ደረጃዎች የሚታይ ምሥጢራዊ አንድነት ነው፡-

ሀ) አስተርእዮ በዓለም ታሪክ፤ ይህ አስተርእዮ እግዚአብሔር ሰውን መዋጀቱን ያሳያል። እግዚአብሔር በማዳን ሥራው ራሱን ገልጧል። እስራኤልን ከግብጽ ባርነት ዋጀው፤ የእግዚአብሔር ልጅ እስራኤላዊ ሆኖ ዓለምን ከኅጢአት እንዲዋጀው ሞተ፤ ተነሣ፤ ተከበረም። አሁንም ይነግሥና ተመልሶ ይመጣል፤ ይህም አዲስና ልዩ አስተርእዮ ይሆናል፤ 1ጴጥ. 1፥6-7፤ 1ዮሐ. 3፥2። የእግዚአብሔር የማዳን ሥራ ታሪክ ወንጌሉ ነው።

ለ) አስተርእዮ በመጽሐፍ ቅዱስ ቃላት፤ ይህም እግዚአብሔር ሰውን ቃሉን ለመጻፍ የመራው መሆኑን የሚመለከት ነው። ሰው ሁሉ ስለ ማዳን ሥራው እውነትን እንዲያውቅ፣ እግዚአብሔር፣ ስለ ሥራው የሚያስረዱ ጽሑፎች እንዲጻፉ አደረገ። እነዚህ ጽሑፎች ደግሞ የአጠቃላይ አስተርእዮን እውነቶች ሁሉ አካትተው ይዘዋል። የእነዚህ ጽሑፎች ስብስብ መጽሐፍ ቅዱስ ነው፤ ማቴ. 24፥35፤ ዮሐ. 10፥35፤ 17፥17፤ 1ቆሮ. 2፥13።

ሐ) አስተርእዮ በኅጢአተኞች ልብ፤ ይህ እግዚአብሔር የሰውን ልብ በአብርሆት ማዘጋጀቱን ይመለከታል። መጽሐፍ ቅዱስ ሲሰማ ወይም ሲነበብ፣ እግዚአብሔር፣ አእምሯቸው የተሰወረባቸው ኅጢአተኞች በመጽሐፍ ቅዱስ የተጻፈውን ቃል መለኮታዊ ምንጭ፣ እውነተኛ ትርጉም እንዲያስተውሉና የተመሰከረላቸውን እውነት በእምነት እንዲቀበሉ ያስችላቸዋል። ይህንም ሥራ በማቴዎስ 11፥27 እና 16፥17 እንደዚሁም በገላትያ 1፥16 «ገለጠ» የሚለው ቀላፍ ቃል ያመለክታል፤ 2ቆሮንቶስ 4፥6ም ይህን እውነት ያብራራዋል። ይህም የግል አብርሆት ሰውን ክርስቲያን ያደርገዋልና አስተርእዮውን ይፈጽማል (1)።

ክርስቲያን የእግዚአብሔርን ቃል ለማንበብ ሲጀምር አስተርእዮ እንዴት እንደተሰጠ (ም. 1-5)፣ መጽሐፍ ቅዱስ ስለ ራሱ ምን እንደሚል (ም. 6-11) እና የትኞቹ መጻሕፍት እንደሚገኙበት (ም. 12)፣ ቃሉን መተርጉም እንዴት እንደሚገባው (ም. 13)፣ እንደዚሁም ሰው መጽሐፍ ቅዱስ ሲያነብ የቤተ ክርስቲያንን (ም. 14-17) እና የዓለምን ዐውድ (ም. 18-19) እንዳይረሳ ለመጠንቀቅ ይረዳዋል። በተለይም በምዕራፍ 11፥ሀ) ሰው መጽሐፍ ቅዱስን አንብቦ የሚያስተውልበትን አስፈላጊ መስፈርትና ለ) መጽሐፍ ቅዱስን እንዳያስተውል የሚያደርጉ መሰናክሎችን በጥንቃቄ ማስተዋል ይጠበቅበታል።

ክርስቲያን፣ የእግዚአብሔር ቃል በቤተ ክርስቲያን ሲነበብና ሲሰበክ፣ እንደዚሁም በግል ሲያጠናው፣ በስብከቱና በጥናቱ ሂደት ከፍ ያለ የእግዚአብሔር የጸጋ አሠራር ያለበት መሆኑን ይገነዘባል፤ «ትምህርተ ቤተ ክርስቲያን» የሚሰኘውን 8ኛውን ጥናት

ይመ። ክርስቲያን ይህን ሁሉ አድርጎ የእግዚአብሔርን የተስፋ ቃላት እንዲያምን፤ ለእግዚአብሔር ሕግ እንዲታዘዝና በእግዚአብሔር እውነት እንዲደሰት ይመኛል። የክርስቲያን መብት «ከእግዚአብሔር የተማረ» ሆኖ መገኘት ነው፤ ኢሳ. 54፥13፤ ዮሐ. 6፥45። ለሐዋርያት ሁሉን ያስተማረ መንፈስ ቅዱስ (ዮሐ. 14፥26፤ 16፥13-15፤ 1ቆሮ. 2፥10-13) የክርስቶስን ልጆች ሁሉ የሚያስተምር «ቅባት» ነው፤ 1ዮሐ. 2፥27። ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ፡ «እርሱም (መንፈስ ቅዱስ) መጥቶ ስለ ኀጢአት፤ ስለ ጽድቅም ስለ ፍርድም ዓለምን ይወቅሳል» (ዮሐ. 16፥8) በማለት ይህን የመንፈስ ቅዱስ ሥራ አመልክቷል። «ይወቅሳል» ተብሎ የተተረጎመው የግሪክ ቃል የሰውን ክፋት ብቻ ሳይሆን የዓለምን ታላላቅ እውነታዎች ያሳያል የሚለውንም ሊያጠቃልል ይችላል። በዚህ ሥራ መንፈስ ቅዱስ የነበረው፤ የክርስቶስና የሐዋርያት ቃል የእግዚአብሔር መልእክት መሆኑን ለኀሊናዎቻችን ያረጋግጣል። እንደዚሁም ኢየሱስ ክርስቶስ የእግዚአብሔር ልጅ፤ መጽሐፍ ቅዱስ የእግዚአብሔር ቃል መሆናቸውን ኢየሱስም ሆነ መጽሐፍ ቅዱስ የሚገልጡ መሆናቸውን በማረጋገጥ ላይ ለተመሠረተ ሥልጣናቸው እንድንገዛ ይመራናል። በዚህ መሠረት ጳውሎስ ለተሰሉት ምእመናን፡ «የመልእክትን ቃል እርሱም የእግዚአብሔር ቃል ከእኛ በተቀበላችሁ ጊዜ... እንደ እግዚአብሔር ቃል እንጂ እንደ ሰው ቃል ስላልተቀበላችሁት ...» ብሎ መሰከረላቸው፤ 1ተሰ. 2፥13። መንፈስ ቅዱስ አስቀድሞ ለነበሩት ያስተማራቸውን ለእኛም የሚያስተምረን በፊት ያልተገለጠውን እውነት ሳይሆን፤ ክርስቶስና ሐዋርያት የተናገሩትን የእውነት ቃል ነው።

ይህን ሥራ ለመቀበል እኛ ዝግጁዎች ነንን? በቸልተኛነት መጽሐፍ ቅዱስን ብናነበው፤ ለሰብከትና ለትምህርት ዓላማ ብቻ ብንመረምረው፤ ወይም እንደ ሰው ቃል ብቻ የምንቈጥረው ብንሆን ዝግጁዎች አይደለንም። የመንፈስ ቅዱስን አገልግሎት የምንቀበለው ከሆንን ከአብርሃም ጋር በዑር፤ ከሙሴ ጋር በሲና፤ ከአስራኤል ሕዝብ ጋር በምድረ በዳና በቅድስቲቱ አገር፤ እንደዚሁም ከደቀ መዛሙርቱ ጋር በገሊላና በኢየሩሳሌም ቆመን የእግዚአብሔርን ቃል መስማት አለብን፤ እንደዚሁም ጴጥሮስ በበዓል ኅምሳ ቀን፤ ጳውሎስ ደግሞ በአርዮስፋንስና በነገሥታት ፊት ሲመሰክሩ መስማት ይኖርብናል። እግዚአብሔር ለእነርሱ የተናገረውን ከሰማን፤ ለእኛም የሚለው እንዳለ ማስተዋል ይገባናል። በእውነት ብዙዎቻችን ሰነፎች ነን። ቃሉን የመስማት ዝግጅትና መቀበል የመንፈስ ቅዱስ ስጦታዎች ናቸውና «ሥርዐትህን ... መልካምን ምክርና ዕውቀትን ... ፍርድህን አስተምረኝ» ብለን ከመዝሙረኛው ጋር እግዚአብሔርን መለመን ይገባናል፤ መዝ. 119፥ 12፡26፡33፡64፡86፡108፡124፡135። ትምህርት መማር ብቻ ሳይሆን ትምህርትን የመቀበል የጋለ ምኞት ሊኖረን ያስፈልጋል፤ ይህ ሳይኖረን ትምህርቱ አይገኝምና (2)።

የእግዚአብሔርን ቃል በተመለከተ ስለ መንፈስ ቅዱስ ሥራ የዌስትምንስተር የሃይማኖት መግለጫ ምዕራፍ 1 ክፍል 5 እንደሚከተለው ያብራራል ፡-

«ከቤተ ክርስቲያን ምስክርነት የተነሣ መጽሐፍ ቅዱስን እንድናከብረው ልንገፋፋ እንችላለን፤ 1ጢሞ. 3፥16። የመልእክቱ መለኮታዊነት፤ የትምህርቱ ስምረት፤ ያጻጻፉ ታላቅነት፤ የልዩ ልዩ ክፍሎቹ መስማማት፤ ክብርን ሁሉ ለእግዚአብሔር የመስጠት ዓላማው፤ ሰው ሊድንበት የሚችልበትን መንገድ ማሳየቱ፤ ተወዳዳሪ የማይገኝላቸው ሌሎች የአጻጻፍ ውበቶችና ፍጹምነቱ መጽሐፍ ቅዱስ የእግዚአብሔር ቃል መሆኑን በአንድነት ያለ ጥርጥር ያረጋግጣሉ። ይህም ሆኖ መጽሐፍ ቅዱስ ስሕተት የሌለበት የእግዚአብሔር ቃል መሆኑን ልናምን የምንችለው ግን ከቃሉ ጋር በመተባበር

በልባችን ውስጥ ከሚመለከረው ከመንፈስ ቅዱስ ሥራ የተነሣ ነው። 1ቆሮ. 2፥9-10፤ ዕብ. 4፥12፤ ዮሐ. 10፥35፤ ኢሳ. 55፥11 (3)።

ብዙ ጊዜ እንደገለጥነው የክርስቲያን መጽሐፍ ቅዱስ ጥናት የትምህርተ መለኮት መሠረት ነውና እያንዳንዱን አማኝ አጠቃላይ የነገረ መለኮትን ዕውቀት ወደ መቅሰምና ወደ ዕድገት ይመራዋል። ሆኖም ሰው አንድን የሳይንስ ትምህርት በሚያጠናበት አኳኋን ብቻ ቢከታተለው ውጤቱ ፍሬቢስ ይሆናል። የመጽሐፍ ቅዱስም ሆነ የነገረ መለኮት ጥናት ሦስት አቅጣጫዎችን መከተል አለበት። ከሦስቱ አቅጣጫዎች አንድ ወይም ሁለት ቢቀሩ፣ የጥናቱ ውጤት አጥጋቢ ሊሆን አይችልም። እነዚህን ሦስት አቅጣጫዎች ሳይንሳዊ፣ ግላዊና ኅብረተሰባዊ ብለን ልንጠራቸው እንችላለን።

1. ሳይንሳዊ አመለካከት፤ ይህ አመለካከት በዕውቀት ላይ የተመሠረተ የጥናት ዘዴ የሚመለከት ሲሆን፣ የመጽሐፍ ቅዱስን ጥናት ሁሉ ያጠቃልላልና ከቤተ ክርስቲያን፣ ከዓለምም ትምህርትና ሁኔታ ጋር ማዛመድን የሚጠይቅ ነው። ይህ መጽሐፍ በአጠቃላይ ነገረ መለኮት ጥናት ላይ የተመሠረተ መጽሐፍ በመሆኑ በዚህ አመለካከት ላይ ያተኮራል።

2. ግላዊ አመለካከት፤ ይህ አመለካከት ለእያንዳንዱ ሰው ማስተዋልን ያቀዳጃል። አንዳንዶች በዚህ መንገድ የሚገኘው ማስተዋል ከኪነ ጥበብ የተነሣ ከሚገኘው ማስተዋል ጋር ሊመሳሰል እንደሚችል ያስባሉ። በሌላ አነጋገር ሰው ራሱን ዐውቆ በተሻለ ረገድ እንዲኖር የሚያግዝ አመለካከት ነው።

3. ኅብረታዊ አመለካከት፤ ይህ ደግሞ ሰውን በመጀመሪያ ከእግዚአብሔር ጋር፣ ቀጥሎ ከሰው ጋር እንዲገናኝ ያደርገዋል፤ 1ዮሐ. 1፥1-4። ሰው ከእግዚአብሔር ጋር መገናኘት ሲጀምር ያመልከዋል፤ ቀጥሎም ከሌሎች አማኞች ጋር በምስጋና፣ ቃሉን በመስማት፣ በንስሐ፣ በጸሎት፣ በመቀረብ፣ በማገልገልና በመመስከር ለእግዚአብሔር ፍቅሩን ያሳያል፤ ያዳብረዋልም።

እነዚህ ሦስት አመለካከቶች በክርስቲያን ሕይወት ሚዛናዊ ሆነው መታየት አለባቸው። አማኝ ከሦስቱ ለአንዱ ወይም ለሁለቱ ብቻ ትኩረት ቢሰጥ በቀረው ላይ ጉድለት ሊታይ ይችላል። ይህንም ቀጥሎ ከተጠቀሰው መመልከት እንችላለን ፡-

ሀ) ግላዊና ኅብረታዊ አመለካከቶችን በመተው ለሳይንሳዊ አመለካከት አጽንዖት ከተሰጠ፣ ውጤቱ ደረቅ ትክክለኛነትን ያስከትላል፤ ይህም የሞተ ሃይማኖት ነው።

ለ) ሳይንሳዊውና ኅብረታዊው ቀርተው አጽንዖቱ በግላዊው ላይ ከሆነ፣ ውጤቱ ባሕታዊነትን ያስከትላል፤ ይህም ቍጥጥር የማይታይበት ሃይማኖት ነው።

ሐ) ሳይንሳዊውና ግላዊው ቀርተው በኅብረታዊው ላይ ትኩረት ከተደረገ፣ ከሰው ሕይወት ጋር ያልተያያዘ ረቂቅ አምልኮ (MYSTICISM) ይሆናል፤ ይህም ከእውነታ ጋር የማይዛመድ ሃይማኖት ነው።

መ) ኅብረታዊው ተትቶ በሳይንሳዊውና በግላዊው ላይ ትኩረት ከተደረገ፣ ውጤቱ በሰው መመካት ይሆናል፤ ይህም ኢሃይማኖታዊነት ነው።

ሠ) ግላዊው ቀርቶ አጽንዖት የሚደረገው በሳይንሳዊውና በኅብረታዊው ላይ ከሆነ፣ ውጤቱ ስሜታዊነት ይሆናል፤ ይህ ደግሞ ኢመንፈሳዊነት ነው።

ረ) ሳይንሳዊው ተረስቶ በግላዊውና በኅብረታዊው ላይ አጽንኦት የተደረገ ከሆነ፣ መሠረተ ቢሰነትን የሚያስከትል ይሆናል፤ ይህም ኢሥርዐታዊነት ነው።

መጽሐፍ ቅዱስን የሚያጠና ሰው ከጥናቱ የተነሣ በሕይወቱ ምን ዐይነት ውጤት እንደሚገኝ ራሱን መጠየቅ ይገባዋል። ትምህርተ መለኮትን ሲያጠናም፣ በአንድ ትምህርት ውስጥ የሚገኝ መላምት ምን ዐይነት ጉድለት ሊያመጣ እንደሚችል ማሰብ ይኖርበታል። ይህን ቢያደርግ ሕይወቱ ሚዛናዊ ይሆናል።

ማስታወሻ

(1) እነዚህ 3 ነጥቦች ከ J.I. PACKER የትምህርት ማስታወሻዎች የተገኙ ናቸው።

(2) የዚህና የፊተኛው እንቀጽ "GOD HAS SPOKEN" በ J.I. PACKER መጽሐፍ ገጽ 132-133 ላይ የተመሠረተ ነው።

(3) «እምነታችን» ከሚለው መጽሐፍ ከገጽ 9 የተጠቀሰ ነው።

ጥናት 2 - ትምህርተ ባሕርየ እግዚአብሔር

የምዕራፎች ግውጫ

ክፍል 1 - የእግዚአብሔር አንድነት

ምዕራፍ 21 - የባሕርየ እግዚአብሔር ጥናት ዘዴ 166

ሀ) የትምህርተ መለኮት ጽንፅ 166

ለ) የሃይማኖት ምሥጢራት አጠናን ዘዴ 167

ሐ) የሰው እልክኛነት 168

መ) የእግዚአብሔር ህላጭ (መኖር) መረጃዎች 169

ሠ) የትምህርተ ባሕርየ እግዚአብሔር ጥናት ሦስት መንገዶች 171

ረ) እግዚአብሔርን ስለ ግወት የሰው ዕውቀት ውሳኔነት 172

ምዕራፍ 22 - የእግዚአብሔር ስሞችና የባሕርዩ መገለጫዎች 174

ሀ) የእግዚአብሔር ስሞች በብሉይ ኪዳን 174

ለ) የእግዚአብሔር ስሞች በአዲስ ኪዳን 176

ሐ) የእግዚአብሔር የባሕርዩ መገለጫዎች 177

ምዕራፍ 23 - ህላጭውን የሚመለከቱ የእግዚአብሔር ባሕርይ መገለጫዎች 182

ሀ) ሁሉን ጽደት 182

ለ) አለመለወጡ 184

ሐ) አለመወሰን 186

መ) አለመከፋፈሉ 189

ሠ) አለመታየቱ 190

ምዕራፍ 24 - ፍጥረቱን የሚመለከቱ የእግዚአብሔር ባሕርይ መገለጫዎች 192

ሀ) የእግዚአብሔር ልዕልና 193

ለ) የእግዚአብሔር ዕውቀት 194

ሐ) የእግዚአብሔር ጥበብ 195

መ) የእግዚአብሔር እውነተኛነት 196

ሠ) የእግዚአብሔር ቅድስና 197

ረ) የእግዚአብሔር ጽድቅ 198

ሰ) የእግዚአብሔር ችርነት 201

ሸ) የእግዚአብሔር ፈቃድ 202

ቀ) የእግዚአብሔር ፍቅር 205

በ) የእግዚአብሔር ምልአት 207

ክፍል 2 - የእግዚአብሔር አንድነት በሦስትነት

ምዕራፍ 25 - ምሥጢረ ሥላሴ	209
ሀ) ትምህርተ ሥላሴ በዐጭሩ	210
ለ) የሦስትነት አገላለጥ በመጽሐፍ ቅዱስ	211
ሐ) የትምህርተ ሥላሴ ጥናት መነሻ	216
መ) በምሥጢረ ሥላሴ ጥናት የምንጠቀምባቸው ቃላት ትርጉም	217
ምዕራፍ 26 - ትምህርተ ሥላሴ	222
ሀ) የሦስቱ አካላት መለኮት	223
ለ) የሦስቱ አካላት አንድነት	226
ሐ) የሦስቱ አካላት ልዩነት	229
መ) የሦስቱ አካላት ግንኙነት	233
ምዕራፍ 27 - ትምህርተ ሥላሴ በቤተ ክርስቲያን ታሪክ	236
ሀ) የትምህርተ ሥላሴ ግንዛቤ ሂደት በቤተ ክርስቲያን ታሪክ	237
ለ) ትምህርተ ሥላሴ በሃይማኖት ሥርዐቶች	246
ሐ) የቅድስት ሥላሴ ምላሴዎች	249
መ) አንዳንድ አስተያየቶች	251
ምዕራፍ 28 - ትምህርተ ሥላሴ በክርስቲያናዊ ኑሮ	254
ሀ) ትምህርተ ሥላሴ ሰውን ከብዙ ስሕተት ይጠብቃል	254
ለ) ትምህርተ ሥላሴ የጸሎትን መንገድ ያሳያል	254
ሐ) ትምህርተ ሥላሴ አካልነትን ይገልጻል	255
መ) ትምህርተ ሥላሴ ዘላለማዊነትን ያብራራል	257

ጥናት 2 - ትምህርተ ባሕርየ እግዚአብሔር

ክፍል 1 - የእግዚአብሔር አንድነት

ምዕራፍ 21 - የባሕርየ እግዚአብሔር ጥናት ዘዴ (1)

ትምህርተ አስተርእዮ ለትምህርተ ባሕርየ እግዚአብሔር መግቢያ ነው። አንዳንዶች ከአስተርእዮ በፊት ስለ አስተርእዮው ባለቤት ማጥናት ተገቢ ነው ይላሉ። ሆኖም በም. 1-20 ለማሳየት እንደምከርነው፤ እግዚአብሔር ራሱን በምን መንገድ እንደገለጠና በሰው ተፈጥሮ፤ ጠባይና ቋንቋ ምን ዓይነት ውሳኔዎችና ጉድለቶች እንዳሉ ካልተረዳን፤ ስለ እግዚአብሔር የሚኖረን ዕውቀት የተዛባ ይሆናል።

ባሕርየ እግዚአብሔርን ወደሚመለከተው ጥናት ከመግባታችን በፊት ስድስት ነጥቦችን ማተት ተገቢ ነው። ከእነዚህ ነጥቦች አንዳንዶችን ትምህርተ አስተርእዮን ስናጠና፤ በሰፊው ወይም በዐጭሩ በም. 1-20 ዳስሰናል፤ አሁን ደግሞ በሌላ አቅጣጫ እንመረምራቸዋለን።

ሀ) የትምህርተ መለኮት ቋንቋ

እግዚአብሔር ለሰው ተናግሯል፤ ሰውም የእግዚአብሔርን ድምፅ ሰምቷል፤ ቃላቱንም ተረድቷል። ይህም ሊሆን የቻለው እግዚአብሔር ከሰው ጋር ኅብረት ይኖረው ዘንድ ሰውን በመልኩ ስለፈጠረው ነው። እግዚአብሔር በብሉይ ኪዳን ዘመን በብዙ ዓይነትና በብዙ መንገድ ለሰው ከተናገረ በኋላ፤ በመጨረሻ ሰው ሆኖ በክርስቶስ ኢየሱስ ለተከታዮቹ ተናገረ። ኢየሱስ ክርስቶስ ፍጹም አምላክ በመሆኑ የተናገረው ሁሉ የእግዚአብሔር ቃል ነው፤ የተናገረውም ወደምናውቀው ቋንቋ ተተርጉሞ በመጽሐፍ ቅዱስ ተጽፎ ይገኛልናል።

አንድ ሊቅ ለትንሽ ልጁ እንደሚናገር ሁሉ፤ እግዚአብሔርም እንደየሰጠው ሁኔታና ችሎታ አሳቡን ይገልጣል፤ ሰዎችን እርስ በርሳቸው በሚነጋገሩባቸው ቃላትና ሐረጎች ያስተምራቸዋል። ሆኖም የአንድ ቃል አጠቃቀም የተለያየ ሊሆን ይችላል፤ በተለይም ስለ እግዚአብሔርና ስለ ሰው ስንጠቀምበት ልዩነቱን በሚገባ ማጤን ያስፈልጋል።

አንድን ቃል በአዲስ ዐውድ ስንጠቀምበት፤ በአዲሱ ዐውድ ከሚገኙ የማይስማሙ አሳቦች በስተቀር ቃሉ በፊተኛው ዐውድ የነበሩትን አሳቦች ሁሉ እንደሚይዝ ማስብ ተገቢ ነው። እንግዲህ ስለ እግዚአብሔር ስናስብ፤ እግዚአብሔር በብዙ ቃላት ስለሚገለጥ፤ አንድ ቃል ስለ እግዚአብሔር የሚገልጣቸው አሳቦች በሌሎች ቃላት ይወሰናል። ለምሳሌ እግዚአብሔር መንፈስ ነው (ዮሐ. 4፥24)፤ ከዚህ የተነሣም ሥጋዊ አካል የለውም፤ ስለዚህ ስለ እግዚአብሔር ስንናገር «አባት» የሚለው ቃል የእግዚአብሔርን አባትነት የሚያሳየው ምድራዊ አባት ልጁን ከሚወደው በላይ የሚወደው መሆኑን እንጂ በሥጋ ከመውለድ አንጻር አይደለም። እግዚአብሔር ጠቢብ ነው (ሮም 11፥33) ሲባልም፤ እግዚአብሔር እንደ ምድራውያን ጠቢባን ጥበብን አይግርም፤ ምክንያቱም እርሱ ሁሉን የሚያውቅና ዘላለማዊ ነው። እግዚአብሔር ነግሥአል (መዝ. 96፥1)፤ ሰዎችም ይነግሣሉ፤ አነጋገሣቸው ግን በሕዝቡ ፈቃድ የሚወሰን ነው፤ የሚሞቱ በመሆናቸው ንግሥናቸው ጊዜያዊ ነው። የእግዚአብሔር

ንጉሥነት እንደዚህ አይወሰንም። እንግዲህ ስለ እግዚአብሔር ማናቸውንም ስም፣ ቅጽል ወይም ግሥ ስንጠቀም፣ በአንድ በኩል በአምላካዊ ዐውድ በተለይ በመጀመሪያው ዐውድ ከሚገኙት አሳቦች የትኞች እንደሚጸኑና የትኞች በሌሎች ቃላት ምክንያት እንደማይጸኑ ማሰብ ይገባል። ይህን ስናደርግም፣ ለሰዎች ከምንጠቀምበት ቃል ማናቸውንም ዐይነት ጉድለት ወይም ውሉንነት ማውጣትና በስፍራው የማይወሰን ሕይወትንና ግብረገባዊ ፍጹምነትን መተካት ይገባል። በዚህ ዐይነት ቃላትን መረዳት የሚቻለው መጽሐፍ ቅዱስን በማጥናት ነው (ደግሞም ም. 13 ለ8 ይመ.)።

የነገረ መለኮት ሥራ መጽሐፍ ቅዱሳዊ አስተሳሰቦችንና ጥናትን መቁጣጠር፣ የሃይማኖት መግለጫዎችንና የመጽሐፍ ቅዱስን ግንኙነት ማረጋገጥና መላምቶችን መመርመር አለበት።

ለ) የሃይማኖት ምሥጢራት አጠናን ዘዴ

ክርስቶስ ደቀ መዛሙርትን፣ «ለእናንተ የመንግሥተ ሰማያትን ምሥጢር ማወቅ ተስጥቷችኋል፤ ለእነርሱ ግን አልተሰጣቸውም» በማለቱ ምሥጢር ከዓለም የተደበቀ፣ ለተከታዮቹ የሚገለጥ ነገረ ሃይማኖት መሆኑን አሳይቷል፤ ማቴ. 13፥11። ሐዋርያው ጳውሎስም ስለ ልዩ ልዩ የወንጌል ትምህርት ምሥጢር የሚለውን ቃል በዚህ ዓይነት ይጠቀምበታል፤ ሮም 11፥25፤ 16፥25-26፤ 1ቆሮ. 15፥51-52፤ ቆላ. 1፥26፤ 4፥3፤ 2ተሰ. 2፥7።

ስለ ምሥጢረ ሥላሴ፣ ምሥጢረ ሥጋዌ ... ወዘተ መናገር የተለመደ ነው። ሰው ስለ እነዚህ ነገሮች ማወቅ የሚችለው በምርመራ ሳይሆን ከላይ ሲገለጥለት ብቻ ነው። እግዚአብሔርም ስለ ምሥጢር ሁሉን ሳይሆን፣ አስፈላጊውን ወይም ጠቃሚውን ብቻ ለሰው ይገልጣል። ስለ እግዚአብሔር ስንማር ዋናው ትምህርት ምሥጢረ ሥላሴ ነው። መጽሐፍ ቅዱስ እግዚአብሔር አንድ አምላክ መሆኑን ያስተምራል፤ በእግዚአብሔር ዘንድ ሦስት አካላት እንዳሉም ይገልጣል። ይህ ለሰው ከፍ ያለ ምሥጢር ነው፤ እዚህ ላይ ሁለት እውነቶች አሉ፤ ሆኖም እንዴት እንደሚገናኙ አናውቅም።

በእግዚአብሔር ህላዌ ብቻ ሳይሆን በአሠራሩም ጭምር ምሥጢሮች አሉ። በትምህርተ አስተርጓሚ እንዳየነው መጽሐፍ ቅዱስ የእግዚአብሔርም የሰውም ቃል መሆኑን አይተናል። ሁለቱም በአንድ ጊዜ እንዴት መሆን እንደቻሉ አናውቅም። ይህም ምሥጢር ነው፤ ም. 7 ይመ.

እንግዲህ እነዚህን ምሥጢሮች እንዴት መያዝ ይገባል?

1. መጽሐፍ ቅዱስ በማናቸውም ምሥጢር ውስጥ ስለሚገኙት እውነቶች የሚገልጠውን ሁሉ በመረዳትና በመቀበል፤
2. እውነቶች እንዴት እንደሚገናኙ ልዩ ልዩ መላምቶች ሲሠነዘሩ፣ መላምቶች ከመጽሐፍ ቅዱስ ትምህርት ጋር መስማማታቸውን በመመርመር፤
3. በአንድ ምሥጢር ውስጥ እውነቶች እንዴት እንደሚገናኙ መጽሐፍ ቅዱስ አንዳንድ ፍንጮችን ሊሰጥ ይችላል፤ ሆኖም እነዚህ ፍንጮች ወደማያስተምሯቸው ነገሮች መገባት አይገባንም፤ ከአንዳንድ ስሕተት ይጠብቁናል እንጂ ሙሉ ማሰረጃ ወይም መፍትሔ አይሰጡንም። ለምሳሌ እግዚአብሔር ከከፉ ነገር መልካም ውጤትን ሊያመጣ ይችላል፤ ይህም ከሁሉ በላይ መሆኑን ያሳያል እንጂ በዓለም ውስጥ ከፋት እንዲገኝ ለምን ሊፈቅድ ቻለ? በሚለው ያለውን ምሥጢር በሙሉ የሚፈታ አይደለም፤ ዘፍ. 50፥20፤ ሐ.ሥ. 2፥22-24፤

4. ስለ አንድ ምሥጢር ልዩ ልዩ ምሳሌዎችን ማግኘት እንችላለን። እንዲህ ከሆነ ምሳሌዎቹ ስለ ምሥጢሩ ምን እውነት እንደሚያብራሩ፣ የሚያብራሩት እውነት (እውነቶች) ምን እንደሆነ በሚገባ ማሰብ ያስፈልጋል። ለምሳሌ የቅጥቋጦው በእሳት አለመቃጠል የክርስቶስ መለኮት ትስብእቱን ያለማጥፋቱ ምሳሌ እንደሆነ የሚተረጎሙ አሉ፤ ነገር ግን ይህ የአካል አንድነት ምሳሌ አይደለም። ይህ ከሥተት ትሥጉትን ሳይሆን ሌሎችን ነገሮች ለማስተማር የታየ ከሥተት ነበር («የእግዚአብሔር ስሞች» በሚቀጥለው ምዕራፍ ይመ.)፤

5. በአንድ ምሥጢር ውስጥ ስለሚገኙ እውነቶች መጽሐፍ ቅዱሳዊ ሚዛናዊነትን መጠበቅ ያስፈልጋል። መጽሐፍ ቅዱስ በአንድ እውነት ላይ የተለየ ትኩረት ከሰጠ፣ እኛም ይህንን መከተል አለብን። ብዙ ጊዜ ክርስቲያኖች ወደ ስሕተት ሊገቡ የቻሉት መጽሐፍ ቅዱሳዊ ባልሆነ መንገድ በአንድ እውነት ላይ በማተኩር ነው። ለምሳሌ አንዳንዶች እግዚአብሔር አንድ በመሆኑ ላይ ከመጠን ያለፈ ትኩረት በማድረጋቸው፣ እግዚአብሔር በሦስት መልኮች ራሱን ገልጧል እንጂ ሦስት አካላት አይደሉም በሚለው በሰባልዮስ የሰሕተት ትምህርት ተወስደዋል። ሌሎች ደግሞ ከመጠን በላይ አብ፣ ወልድና መንፈስ ቅዱስ ሦስት አካላት በመሆናቸው ላይ በማተኩር ሦስት አማልክት ወደሚለው አደገኛ የሰሕተት ትምህርት ገብተዋል («ትምህርተ ሥላሴ» የተሰኘውን ምዕራፍ ይመ.)።

ሐ) የሰው እልክኛነት

አጠቃላይ አስተርእዮን ስንመረምር (ም. 2 ይመ.) እግዚአብሔር ለሰው ሁሉ ራሱን እንደሚገልጥ አይተናል። ከዚህም የተነሣ በየትኛውም ስፍራ በማናቸውም ዘመን ሲመረመር፣ ሰዎች ሁሉ እንደየአስተሳሰባቸው አንድ ዐይነት አምላክ፣ አማልክት ወይም ኀይል እንዳለ እንደሚያምኑና ብዙ ጊዜም እንደሚያመልኩት ታውቋል። ሐዋርያው ጳውሎስ ግን ሰዎች የተሰጣቸውን አስተርእዮ እንደሚገባቸው አለመቀበላቸውን በሮም 1፥18-32 በግልጽ አሳይቷል። ስለ እግዚአብሔር ለሰዎች ሁሉ ሊታወቅ የሚችለው ግልጽ ነው፤ ምክንያቱም እግዚአብሔር ራሱ ገልጦታልና (ቱ. 19)። በተለይ ዘለዓለማዊ ኀይሉና መለኮትነቱ በፍጥረቱ በግልጽ በመታየቱ ሰዎች ሁሉ እግዚአብሔርን ዐወቁ፤ (20-21)። ነገር ግን ሰዎች ምን አድርገዋል? በክፋታቸው እውነትን ዐፍነዋል (18)፤ እንደ አምላክነቱ መጠን አላከበሩትም፤ አላመሰገኑትምም (20-21)፤ በዚህም ፈንታ የእግዚአብሔርን እውነት በውሸት ለውጠው በፈጣሪ ፈንታ የተፈጠረውን አመለኩ፤ አገለገሉም (25)። ይህን ክፋት እየፈጸሙ ሳሉ እግዚአብሔር ለፈቃዳቸው አሳልፎ ሰጣቸው (24:26:28)። ሰዎች ይህን ክፋት ሲፈጽሙ በሞት እንደሚቀጡ ያውቃሉ፤ የሚያደርጉትንም ያበረታታሉ (32)። የእግዚአብሔር ሕግ የሌላቸው እንኳን በገሊናቸው ሥራ ክፋትን ያውቃሉ፤ ሮም 2፥12-16።

ሐዋርያው አጠቃላይ አስተርእዮን ስለ መቀበል ሲጽፍ በሁለት ነገሮች ላይ ያተኩራል። የመጀመሪያው፣ ሰዎች እውነትን እንደሚያፍኑ (18)፣ እግዚአብሔርን ዐውቀው እንደማያከብሩት (20-21)፣ እግዚአብሔርን ማወቅን ጠቃሚ አድርገው እንደማይቋጥሩት (28)፣ የእግዚአብሔርን ሕግ ዐውቀው እንደሚጥሱትና ከእነርሱ ጋር በክፋት በሚራመዱት እንደሚደሰቱ (32) በማሳየቱ፣ ሰዎች የሚፈጽሙትን ክፋት ዐውቀው ስለሚያደርጉት ማመካኛ የላቸውም (20-21)። ሁለተኛው፣ አሳባቸው ከንቱ በመሆኑ፣ ልባቸው በመጨለሙ (20-21)፣ በትዕቢታቸው ደንቆሮዎች ሆነው በመገኘታቸው (22) እና ከዚህ የተነሣ ባሕርያቸው በስጋብግብነትና በምግባረ ብልሹነት የተሞላ በመሆኑ (26-31) የሰው አእምሮ የማይረባ ሆነ (28)።

እግዚአብሔር በአጠቃላይ አስተርእዮ የራሱን ጎይል፣ አካላዊነት፣ ዕውቀት፣ ዘላለማዊነት፣ ሕግ፣ ቸርነትና ፍርድ ለሰዎች ሁሉ መስከረል፤ ሮም 1፡20-21፤ 32፤ 2፡4፤ 12-16፤ ሐ.ሥ. 14፡17። እውነትን መከድ ሁልጊዜ ወደ ፍሬ ቢስ አስተሳሰብ ይመራል። እነዚህ ሁለት ነገሮች ጉን ለጉን ይሄዳሉ። ሰዎች ሁሉ በሮም 1፡26-32 በተገለጠው ሁኔታ መሠረት በጋርዮሽ ጸጋ ገቺነት ወደዚህ ክፋት ሁሉ ባይደርሱ፣ አዳማዊ የሆነ ሰው እውነትን የማፈን ዝንባሌ ይኖረዋል። ትምህርተ ባሕርየ እግዚአብሔርን ስናጠና ይህን በሚገባ ልብ ማድረግ ይገባናል።

መ) የእግዚአብሔር ህላዌ (መኖር) መረጃዎች

ከዚህ በላይ እንደጠቆምነው ከጥንት ጀምሮ ሰዎች አንድ አምላክ ወይም ብዙ አማልክት እንዳሉ ተገንዝበዋል። መጽሐፍ ቅዱስ፣ ይህ ግንዛቤ በፍጥረት፣ በዓለም ታሪክና በሳሊና አማካይነት ከተሰጠ አስተርእዮ የተነሣ፣ የተገኘ መሆኑን ያስተምራል። ሆኖም አዳማዊ ሰው ይህን ግንዛቤ ከሞላ ጉደል ያፍነዋል ወይም ያዛባዋል።

ከብዙ ዘመን በኋላ አንዳንድ ሰዎች እግዚአብሔር የለም ባዮች (ATHEISTS) ሆኑ። ሌሎች ደግሞ እግዚአብሔር እንዳለ ወይም እግዚአብሔር እንደሌለ ለማወቅ አይቻልም (AGNOSTICS) ማለት ጀመሩ። ይህን በማድረግም ስለ እግዚአብሔር ሰው የነበረውን ግንዛቤ ካዳ ወይም ጥርጥር እንዲኖር አደረጉ። ሰዎች እንደዚህ ለምን ይሆናሉ? ተብሎ ቢጠየቅ፣ የመጽሐፍ ቅዱስ መልስ የሚከተለውን ይመስላል ፡-

ሀ) ሰው እግዚአብሔርን እንዲያመልከው ማለትም በመገዛት እንዲያገለግለው ተፈጠረ።

ለ) ሰው እግዚአብሔርን ባያመልክ የተፈጠረውን ነገር ያመልካል። ሰው የሚያመልካቸው እንደ ፀሓይ፣ ጨረቃ፣ ኮከብ፣ ዛፍ፣ ወንዝ፣ ተራራ፣ እባብ፣ በሬ፣ ድንጋይ፣ መልአክ፣ ሰው ... ወዘተ የመሳሰሉት በእግዚአብሔር የተፈጠሩ ነገሮች፣ ወይም ከዕንጨት፣ ከናስ ... ወዘተ በራሱ እጅ የተሠሩት ልዩ ልዩ ጣዖታት፣ ወይም ደግሞ እንደ ገንዘብ፣ ርስት፣ ቤተሰብ፣ ሀብት፣ ስፖርት፣ ፍልስፍና፣ ማዕረግ፣ ክብር፣ ሥራ፣ ራሱ ... በአእምሮውም ውስጥ ያሉት አሳቦች ናቸው። ይህንም ለማድረግ ሰው ስለ እግዚአብሔር ያለውን ግንዛቤ ለማፈን ይሞክራል፤ አንዳንዶች ይህን የሚያደርጉት፣ «እግዚአብሔር የለም»፣ ወይም «እግዚአብሔር እንዳለ ማወቅ አይቻልም» በማለት ነው፤ መዝ. 14፡1፤ 53፡1።

ሐዋርያው ጳውሎስ በሮም 1፡18-32 በመጀመሪያው መቶ ዓመት ሰዎች ወደ ባዕድ አምልኮት እንዴት እንደገቡና በሕይወታቸው ላይ ያስከተለው ውጤት ምን እንደነበረ ያቀረበውን አሳብ አይተናል። በጳውሎስ ዘመን ሰዎች ብዙ አማልክትን ያመልኩ ነበር (ሐ.ሥ. 17፡22-23)፤ ሆኖም እግዚአብሔር የለም ባዮች በብዛት አልነበሩም። በኋላ ይህ ዐይነት ፍልስፍና ስለተነሣ ከአውግስጢኖስ ጀምሮ ክርስቲያን ሊቃውንት ሊቃውሙት ሞክረው ልዩ ልዩ ምክንያቶችን አቀረቡ፤ እነዚህንም ምክንያቶች በአራት ከፍለን ልናያቸው እንችላለን።

1. ስለ እግዚአብሔር ከሰው አሳብ የሚመነጨው ምክንያት፤ የአውግስጢኖስን አሳብ ተከትሎ አንስልም ያቀረበውን ምክንያት በዐጭሩ እንደሚከተለው ልንገልጠው እንችላለን ፡- ሀ) ሰው እግዚአብሔር አለ ከሚለው አሳብ የበለጠ ነገር ማሰብ አይችልም፣ ለ) በታላቅነት ውስጥ የአንድ ነገር መገኘት አንድ ክፍል ነው፣ ሐ) ስለዚህ እግዚአብሔር ይኖራል። ፈላስፋው ካንት ግን በታላቅነት ውስጥ ነገሩ እንዳለ አይቈጠም፤ ምክንያቱም በመሠረቱ መኖር መገኘት ነው ብሏል። ለምሳሌ ሰው መቶ ብርን በማሰብ

በኪሉ አያስገኘውም ብሎ ይህን ምክንያት አልተቀበለም። ይህ ምክንያት በእንግሊዝኛ THE ONTOLOGICAL ARGUMENT ይባላል።

2. ከዓለም ሁኔታ የተነሣ የሚመነጩ ምክንያቶች፤ ሊቁ አኩናስ ዓለምን በማየትና በመመርመር፤ ስለ ዓለምም በማሰላሰል ፈጣሪ እንዳለ ግልጽ አይደለምን? በማለት ጥያቄ አቅርቧል። ይህ ምክንያት በእንግሊዝኛ ቋንቋ THE COSMOLOGICAL ARGUMENT በመባል ይታወቃል። ዓለምን ስንመለከት ፈጣሪ ከሌለ ዓለም እንዴት ሊገኝ ቻለ? ብለን መጠየቅ እንችላለን። በዓለም ውስጥ ያለው ሁሉ ግብ አለው (ለምሳሌ ሕፃን ወደ ሙሉ ሰውነት ያድጋል፤ ዐይን ሰው ያይበት ዘንድ ተሠርቷል)፤ እንግዲህ ዐቃጅ ከሌለ ግብ ከየት መጣ? የሚል ሌላ ጥያቄም ያስከትላል። ይህ አስተሳሰብ ደግሞ THE TELEOLOGICAL ARGUMENT ይባላል። አንድ ሰው የእጅ ሰዓቱ በምድር ላይ ወድቆ ድንገት ቢያገኘው፤ ሰዓቱን ሰው እንደሠራው አያስብምን? ዓለምም እንዲሁ የተገኘ ነው ብሎ ማሰብ አይቻልም የሚለውና ሰዎችን እያሳሰባቸው ያለ ጉዳይ ሁሉ በልዩ ልዩ ዐይነት አቀራረብ የሚገለጡ፤ ፈጣሪ መኖሩን የሚያመለክቱ ብዙ ምክንያቶች መኖራቸውን ይጠቁማል።

3. ከሰው ግብረገባዊ ግንዛቤ የሚነሣ ምክንያት፤ ሰው ሁሉ በመልካምና በክፉ መካከል ልዩነት እንዳለ ያውቃል። ሁሉም ሰው ኅሊና አለው። ሰው ሁሉ በኅሊናው ይወቀሳልና ኅሊናው እንደ እግዚአብሔር ድምፅ የሚሠራ ይመስላል። ብዙ ጊዜ ደግሞ ሰዎች በግብረገብነት ይስማማሉ፤ ለምሳሌ ከሰዎች የሚበዙቱ ነፍሶችን መግደል፤ ምንዝርነትና ስርቆት ክፉ ድርጊቶች በመሆናቸው ላይ ይስማማሉ። እንግዲህ ፈጣሪ ከሌለ፤ ይህ የአስተሳሰብ አንድነት ከየት መጣ? እርሱ መልካምንና ክፉን ካልደነገገ የሰው ኅሊና ለምን በዚህ ዐይነት ይሠራል? ይህን እንደዚህ ነው ብሎ ማሰብ ይከብዳል። ይህ በእንግሊዝኛ ቋንቋ THE MORAL ARGUMENT በመባል ይታወቃል።

4. ስለ እግዚአብሔር ወይም ስለ አማልክት ከሰው ስምምነት የተነሣ የሚመነጭ ምክንያት፤ ሰዎች ሁሉ አንድን ነገር ቢያደርጉ ወይም ቢያስቡ በስተጀርባው አንድ ምክንያት ይገኛል። ስለዚህ ሰዎች ሁሉ ስለ ላይኛው ኅይል (ወይም ኅይሎች) መኖር ግንዛቤ ካላቸው፤ ፈጣሪ ወይም አማልክት እንዳሉ ማሰብ አመክንዮታዊ ነው። ይህ ደግሞ THE ARGUMENT FROM CONSENSUS ይባላል።

እነዚህ ምክንያቶች እንደ ጄኦሜትሪ ማረጋገጫ የላቸውም። ምክንያቱም እግዚአብሔር መንፈስ በመሆኑ በሳይንሳዊ ዘዴ ልንመረምረው አንችልም። ሆኖም እነዚህን ምክንያቶች አጣምረን ስንመለከታቸው፤ በእግዚአብሔር ማመን አመክንዮታዊ፤ አለማመን ደግሞ ኢአመክንዮታዊ መሆኑን አያሳይምን? ብለን ለመጠየቅ መነሻ ይሆናል።

እውነት ነው፤ እነዚህ ምክንያቶች በአንድ ኅይል ወደ ማመን ቢያደርሱም፤ በክርስቲያን አምላክ ወደ ማመን አያደርሱም ማለትም ይቻላል። ሆኖም እነዚህ ምክንያቶች በጥሩ አኳኋን እንደ ተሰፋ ንንት ቢታዩ፤ ለክርስቲያን አምላክ እጅ እጅግ የሚመቹ ናቸው ማለት ይቻላል።

ክርስቲያን በእነዚህ ምክንያቶች እንዴት መጠቀም ይገባዋል? ምክንያቶቹ በምእመናን መካከል የክርስቲያን ሃይማኖት አመክንዮታዊ መሆኑን ለማሳየት ሊረዱ ይችላሉ። በማያምኑ ሰዎችም መካከል ምናልባት እግዚአብሔር ስለ መኖሩ ያላቸውን ግንዛቤ ለመቀስቀስ ያግዙ ይሆናል። ሐዋርያው ጳውሎስ፤ ሰዎች ሁሉ ይህ ግንዛቤ

እንዳላቸው፤ ሊያፍኑትም እንደሚሞክሩ አሳይቷል፤ እኛም ዘዴውን በማስተዋልና በትሕትና እንጠቀምበት፤ ም. 19 ይመ.

ሠ) የትምህርተ ባሕርየ እግዚአብሔር ጥናት ሦስት መንገዶች

እግዚአብሔር፤ ሀ) በዓለም ታሪክ፤ ለ) በመጽሐፍ ቅዱስ፤ ሐ) በግጢአተኞች ልብ ራሱን እንደገለጠ በም. 20 መግቢያ ላይ ገልጠናል። በልዩ ልዩ ስፍራም ነገረ መለኮት ከሦስት አቅጣጫዎች ሊጠና እንደሚችል መርምረናል፤ ሦስቱ አቅጣጫዎችም ሰብአዊ፤ ትውፊታዊና መጽሐፍ ቅዱሳዊ ናቸው (መግቢያ 4፤ በተጨማሪም በተለይ ም. 14፡15 እና 17 ይመ.)። ትምህርተ ባሕርየ እግዚአብሔርን በተመለከተ እነዚህን ሦስት አቅጣጫዎች እንደገና በዐጭሩ ማተት ያስፈልጋል።

1. ሰብአዊ መንገድ፤ በዚህ መንገድ መጽሐፍ ቅዱስ በዓለማውያን መስፈርቶች ይመረመራል። መጽሐፍ ቅዱስ ከሰው የተገኘ በመሆኑ ስሕተት ስላለበት፤ እንደ ማናቸውም ሌላ መጽሐፍ ስለ እግዚአብሔር የሚናገረው በፍልስፍና፤ በባህል፤ በአመክንዮና በሌላ ሰው አሳብ ይመረመራል፤ ይታረማልም። ይህ ዘዴ እግዚአብሔርን ውሱን ያደርገዋል፤ ያሳንሰዋልም፤ በዓለም ዐዋቂዎች ይህ ሲደረግም በመጨረሻ እግዚአብሔርን ያስረሳል። በተለይ በም. 17 እና 19 «እግዚአብሔር በቃል ለሰው አይናገርም» የሚለውን ዋናውን የ«ሊበራል» ክርስቲያን ቀዳሚ አሳብ አይተናል። ሆኖም ይህ ከመጽሐፍ ቅዱስ አገላለጥና ከክርስቶስ ትሥጉት ጋር ስለማይስማማ፤ ተቀባይነት የሌለው መሆኑን በብዙ ቦታ አሳይተናል።

2. ትውፊታዊ መንገድ፤ በዚህ መንገድ ቤተ ክርስቲያን፤ ትውፊቷ በመንፈስ ቅዱስ እንደተሰጠ በማመኗ፤ መጽሐፍ ቅዱስ ስለ እግዚአብሔር ያለውን መልእክት ተርጉማ በትውፊቷ ውስጥ ተንትና ታናረዋለች። ብዙ ጊዜ ይህ ዘዴ የመጽሐፍ ቅዱስን ትምህርት በጥሩ አኳኋን ቢያሳይም፤ አንዳንድ ጊዜ ትውፊት ስለ እግዚአብሔር አንድን የመጽሐፍ ቅዱስ ትምህርት በሙሉ የማይዳስስ፤ ፈጽሞ የሚተው ወይም የሚያዛባም እንኳ ቢሆን፤ ውጤቱ ኢመጽሐፍ ቅዱሳዊ ወይም ጉድሉ ነው።

3. መጽሐፍ ቅዱሳዊ መንገድ፤ በዚህ መንገድ ሰው በመጽሐፍ ቅዱስ ስለ እግዚአብሔር ህላዌ፤ ፈቃድ፤ ሥራና አሠራር የተገለጠውን ሁሉ ለማቀነባበር፤ ለማሰባሰብና ለማዛመድ ይሞክራል። ይህን ካደረገ በኋላ ባገኘው ትምህርት መሠረት ማናቸውንም ነገር መለኮታዊና ፍልስፍናዊ ትምህርት ወይም መላምት ይመረምራል፤ እንደዚሁም ፍጥረታትንና አማራጭ ነጥቦችን ሁሉ ያመዛዝናል፤ ይገምታል፤ ይገመግማል።

በዚህ መጽሐፍ 3ኛ በሆነው በዚህ ዘዴ ለመጠቀም እንሞክራለን። ይሁን እንጂ አንባቢ በ1ኛው ወይም በ2ኛው መንገድ ቢጠቀም፤ መጽሐፍ ቅዱስ ምን እንደሚል በይበልጥ እንደሚያስተውልና ለሕይወቱ በረከት እንደሚያገኝ ተስፋ እናደርጋለን።

መጽሐፍ ቅዱሳዊ ዘዴ በሚከተሉት አሳቦች እመክንዮታዊ መሆኑን ማሳየት ይቻላል ፡-

1. ሰው በእግዚአብሔር መልክ ስለተፈጠረ ከእግዚአብሔር ጋር አሳብ ለአሳብ መገናኘት ይችላል፤

2. የክርስቶስ ትሥጉት (ሰው መሆኑ)፤ እግዚአብሔር በቋንቋ ለሰው አሳቡን እንደሚገልጥ ያሳያል፤

3. መጽሐፍ ቅዱስ በእስትንፋስ እግዚአብሔር ስለተሰጠ አምላካዊ ትምህርት መሆኑን ያረጋግጣል!

4. መንፈስ ቅዱስ የሰው ጸሐጊዎች ብሩህ በግድረግ መጽሐፍ ቅዱስ ለሰው የተሰጠ የእግዚአብሔር ቃል መሆኑን እንድናስተውለው ያደርጋል!

5. ስለ እግዚአብሔር የሚናገሩትን ስሞች፣ ቅጽሎችና ግሦች እንደ ዐውዳቸው ለናስተውላቸው ያስፈልጋል!

6. ስለ እግዚአብሔር የሚናገሩትን ጥቅሶች አንድ በአንድ መተርጉምና ከሕይወት ጋር አዛምዶ ሥራ ላይ ግዋል፣ ደግሞም በአንድነት አሰባስቦ መያዝ ስለ እግዚአብሔር ዋስትና ያለው የተጣመረ ዕውቀት ይሰጣል።

ረ) እግዚአብሔርን ስለ ማወቅ የሰው ዕውቀት ውሉንነት (2)

እግዚአብሔር ለሰው ራሱን ካልገለጠ፣ ሰው ሊያውቀው እንደማይችል በትምህርታችን አይተናል። እግዚአብሔር በልዩ ልዩ መንገድ በተለይ በልጁ በኢየሱስ ክርስቶስ ራሱን ስለገለጠልን ለናውቀው እንችላለን። ሆኖም እግዚአብሔር ውሉን ባለመሆኑና ሰው እጅግ ውሉን በመሆኑ በምልአት እግዚአብሔርን ማወቅ አይችልም። ይህ በእንግሊዝኛ ቋንቋ THE INCOMPREHENSIBILITY OF GOD በመባል ይታወቃል።

መጽሐፍ ቅዱስ የእግዚአብሔርን ኢውሉንነትና እርሱን በምልአት ማወቅ የማይቻል መሆኑን በብዙ ስፍራ ይገልጣል። ዳዊት፡ «... ለታላቅነቱ ፍጻሜ የለውም» (145+3)፣ «ለጥበቡም ወሰን የለውም» (147+5 አ.መ.ት)፣ «ዕውቀትህ ... ወደ እርሷም ለመድረስ አልችልም» (139+6) ይላል። ጳውሎስም፡ «መንፈስም የእግዚአብሔርን ጥልቅ ነገር ስንኳ ሳይቀር ሁሉን ይመረምራልና ... ከእግዚአብሔር መንፈስ በቀር ለእግዚአብሔር ያለውን ማንም አያውቅም» በማለቱ ሰው እግዚአብሔርን በምልአት ከማወቅ የራቀ መሆኑን ያሳያል! 1ቆሮ. 2፡10-11። ሐዋርያውም፡ «የእግዚአብሔር ባለጠንነትና ጥበብ ዕውቀቱም እንዴት ጥልቅ ነው! ፍርዱ እንዴት የማይመረመር ነው! ለመንገዱም ፍለጋ የለውም» ብሎ እግዚአብሔርን አመሰግነ! 1ኛ ሮሞ 11፡33።

እነዚህ ጥቅሶች የሚያሳዩን፣ ሰው፣ እግዚአብሔርን ሙሉ በሙሉ ማወቅ ብቻ ሳይሆን፣ ታላቅነቱን፣ ጥበቡን፣ ዕውቀቱን፣ ባለጠንነቱንና ፍርዱን፣ ከባሕርያቱም አንዱን እንኳ በምልአት ለማወቅ አይችልም። ነቢዩ ኢሳይያስ እንዳስተማረው መንገዱ ከመንገዳችን፣ አሳቡም ከአሳባችን በላይ ከፍ ያለ ነው! ኢሳ. 55፡9። አንድ ነገር ስለ እግዚአብሔር ሙሉ በሙሉ ለማወቅ ከፈለግን፣ ያን ነገር እግዚአብሔር እንደሚያውቀውና ከእግዚአብሔር ባሕርያት ሁሉ ጋር፣ ደግሞም ከፍተረት ሁሉ ጋር እንዴት እንደሚገናኝ መንገዱን አለብን።

ይህ ትምህርት እጅግ ጠቃሚ ትምህርት ነው። ምክንያቱም ሰው እግዚአብሔርን ለማወቅ ሲፈልግና መጽሐፍ ቅዱስን ሲያጠና ሁልጊዜ አዲስ ነገሮችን ያገኛል። እግዚአብሔርንም በፍጹም ልቡ እየወደደ፣ የበለጠ ማስተዋልንም እያገኘ ይኖራል። መንግሥተ ሰማያት ሲገባም በገጢአት ሳይያዝና ሳይቸገር ጥናቱን እንዴት ሁልጊዜ መከታተል ይችላል ይሆን! ይህን እያደረገ በመንግሥተ ሰማያት ለመኖር ለዘላለም አይሰለቸውም! ሁልጊዜ ስለ እግዚአብሔር ታላቅነትና ፍጹምነት፣ ስለ ባሕርያቱም ምልአት ይበልጥ እያስተዋለ ይሄዳልና። ከአሁኑ ይልቅ በዚያን ጊዜ ከዳዊት ጋር፡

«አቤቱ፡ አሳቦችህ በእኔ ዘንድ እንደ ምን እጅግ የተከበሩ ናቸው፤ ቀጥረውም እንደምን በዛ፤ ብቁጥረው ከአሸዋ ይልቅ ይበዛሉ ...» ሳንል አንቀርም፤ መዝ. 139፡17-18። ጤናማ ክርስቲያን በእግዚአብሔር ዕውቀት የሚያድግ ሰው ነው፤ ቆላ. 1፡10።

እግዚአብሔር ከሰው በላይ ከፍተኛ ያለ ቢሆንም፤ ሰው ስለ እርሱ ልዩ ልዩ ነገሮችን ብቻ ሳይሆን፤ እርሱን ራሱን ማወቅ ይችላል። ሰው የኑሮ ጓደኛውን ሲወድ፤ ስለ እርሷ በይበልጥ ብዙ ነገሮችን ለማወቅ ይፈልጋል። ዋነኛው ጉዳይ ግን እርሷን ማወቁ ነው። ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ለአብ ባቀረበው ጸሎት የዘለዓለም ሕይወት፡ «እውነተኛ አምላክ ብቻ የሆንህ አንተን የላክኸውንም ኢየሱስ ክርስቶስን» ማወቅ መሆኑን አሳይቷል፤ ዮሐ. 17፡3። የአዲስ ኪዳን ዋና የተሰፋ ቃል «ከታናሹ ጀምሮ እስከ ታላቁ ድረስ ሁሉ» እግዚአብሔርን እንደሚያውቁት ነው፤ ዕብ. 8፡11። ሐዋርያው ዮሐንስም፡ «ልጆች ሆይ፤ አብን ዐውቃችኋል» ይላል፤ 1ዮሐ. 2፡13። እግዚአብሔርን በማወቅ የሚሰጡትን ታላላቅ የክርስቲያን መብቶች ደግሞ በሚከተሉት ጥቅሶች እናገኛቸዋለን፤ ገላ. 4፡9፤ ፊል. 3፡10-11፤ 1ዮሐ. 2፡3፤ 4፡8፤ 5፡20። ጳውሎስ፡ «... በዚያን ጊዜ ፊት ለፊት እናያለን፤ ዛሬስ ከዕውቀት ከፍሎ ዐውቃለሁ» በማለቱ ወደፊት የሚኖረው ዕውቀት በዚህ ምድር ካለው ዕውቀት ከፍተኛ መሆኑን ያሳያል፤ ሆኖም በዚያን ጊዜ ሁሉን ዐውቃለሁ አይልም፤ 1ቆሮ. 13፡12።

ወንድ ስለ ኑሮ ጓደኛው ሁሉን ለማወቅ ባይችልም እንኳ፤ የሚያውቀውን በትክክል ያውቃል። በዚህ ዐይነት ክርስቲያን አሁንም ሆነ ጓላ በመንግሥተ ሰማያት እግዚአብሔርን ያውቃል። እግዚአብሔርን እናውቃለን፤ በጸሎት ለእርሱ እንናገራለን፤ እርሱ በቃሉ ለእኛ ይናገራል፤ ውዳሴውን በአምልኮ እንዘምራለን፤ ከእርሱ ጋር ኅብረት አለን (1ዮሐ. 1፡3)፤ መንፈስ ቅዱስ ብቻ ሳይሆን፤ አብና ወልድ በእኛ ዘንድ መኖሪያቸውን ያደርጋሉ፤ ዮሐ. 14፡23። ከዚህ የበለጠ ምን ዐይነት ዕውቀት ሊኖር ይችላል?

ማስታወሻ

(1) ስለ ትምህርተ ባሕርየ እግዚአብሔር በትምህርተ እግዚአብሔር መግቢያ መጨረሻ ከተጠቀሱት በሚከተሉት ሌሎች መጻሕፍት እንጠቀማለን ፡-

BYG; BEHOLD YOUR GOD በDONALD MACLEOD የተጻፈ፤ በ1995 CHRISTIAN FOCUS PUBLICATIONS ያሳተመው revised edition።

DG; THE DOCTRINE OF GOD በ GERALD BRAY የተጻፈ፤ 1993 በ IVP የታተመ።

KG; KNOWING GOD በ J.I. PACKER በ1973 የተጻፈ፤ HODDER AND STOUGHTON በ1975 ያሳተመው።

(2) ይህ ክፍል በተለይ በGRUDEM ም.10 ላይ ተመርኩዞ የቀረበ ነው።

ምዕራፍ 22 - የእግዚአብሔር ስሞችና የባሕርይ መገለጫዎች

እግዚአብሔር ራሱን ባይገልጥ ኖሮ ስለ እርሱና እርሱን ማወቅ አንችልም ነበር። እግዚአብሔር በፍጥረት ራሱን ቢገልጥም፤ በክርስቶስና በመጽሐፍ ቅዱስም በተለየ ሁኔታ ራሱን ገልጦልናል። እንግዲህ የትምህርተ መለኮት ጥናት መጽሐፍ ቅዱስ ስለ እግዚአብሔር የሚሰጠውን ትምህርት ማሰባሰብ ነው። ሰው መጽሐፍ ቅዱስን ማንበብ ሲጀምር የእግዚአብሔርን ስሞች ያገኛል። እነዚህም ስሞች ለባሕርይ እግዚአብሔር ጥናት ጥሩ መግቢያ ናቸው።

ሀ) የእግዚአብሔር ስሞች በብሉይ ኪዳን

የእግዚአብሔር ስሞች መጠሪያዎች ብቻ ሳይሆኑ፤ የእግዚአብሔርን ባሕርይና ሥራ እንደዚሁም ከሰው ጋር ያለውን ግንኙነት የሚገልጡ ናቸው። የጥንት ሰዎችም አምላክ ይሰማቸው ዘንድ በትክክለኛ ስም መጥራት አስፈላጊ መሆኑን ያምኑ ነበር፤ ይህ አሳብ በተለይ በእስራኤል ሕዝብ ዘንድ እንደነበረ በዘጸ. 3፥13 ይታያልና ለብሉይ ኪዳን ምእመናን የእግዚአብሔር ስሞች ክብደት የነበራቸው መሆኑን እንድናስብ ያደርገናል። ስለዚህ በቅደም ተከተል በመጽሐፍ ቅዱስ ተጽፈው በሚገኙበት አኳኋን እንመረምራቸዋለን።

1. ኤል፤ ኤሎሂም፤ ኤሎአህ፤ ኤላህ

የኤል መሠረታዊ ትርጉም ኅያል፤ አንደኛ ጌታ ወይም መሪ እንደሆነ ይታወቃልና በኤል ፊት ትክክለኛው ስሜታዊ አጻፋ ፍርሀት፤ ራስን ዝቅ ማድረግና መታዘዝ ናቸው። ቃሉ በሴማዊ ቋንቋ ሁሉ ይገኛል። ኤላህ በተለይ በመጽሐፈ ዕዝራና በትንቢተ ዳንኤል (ዕዝ. 4፥24፤ 5፥12 ... ወዘተ፤ ዳን. 2፥11፤18 ... ወዘተ)፤ ኤሎአህም በግጥም መልክ በተለይ በመጽሐፈ ኢዮብ ይገኛሉ (ኢዮብ 3፥4፤23 ... ወዘተ)። በብሉይ ኪዳን ከሁሉ በላይ በብዛት የሚገኘው ስም ኤሎሂም ነው። ኤሎሂም በስሙ ትርጉም ላይ ያተኮራልና የአምላክን ኅይል ሙላት ያሳያል። ስለዚህ የእግዚአብሔርን ማንነት የሚገልጥ ትክክለኛ ስም ነው። ሆኖም በመጽሐፍ ቅዱስ ኤሎሂም ጣዖታትን (ዘጸ. 18፥11፤ መዝ. 95፥3፤ 96፥5)፤ መላእክትን (መዝ. 8፥5) እና ሰዎችን ሊያመለክት ይችላል፤ ዘጸ. 7፥1፤ 21፥6፤ 22፥8-10፤ መዝ. 82፥1፤6፤ ዮሐ. 10፥34-35። ኤልና ኤሎሂም እንደ ዐውዱ በአምላክ ወይም በአማልክት ሊተረጎሙ ይችላሉ። ብዙ ጊዜ ግን ትክክለኛ ትርጉም የሚሆነው እግዚአብሔርን የሚመለከተው ነው፤ ለምሳሌ አሪት ዘፍጥረት ምዕራፍ አንድ ይመ. (1)።

እግዚአብሔርን በሚመለከት የኤልና የኤሎሂም አጠቃቀም በብሉይ ኪዳን የሚከተሉትን ነገሮች ሊያሳስቡን ይችላል ፡-

ሀ) እግዚአብሔር ከሁሉ በላይ ልዑል፤ ኅያልና የሚፈራ የዓለም ፈጣሪና ገዥ ነው፤ ዘፍ. ም.1፤ መዝ. 95፥3 ... ወዘተ፤

ለ) እግዚአብሔር በዓለም ይሠራል፤ ስፍራዎች ቤቴልና ጽኒኤል፤ ሰዎችም ለምሳሌ እስማኤል፤ ኤልያስ፤ ኤልሳዕና ናትናኤል ተብለው ተጠሩ፤ ሕዝቡም እስራኤል ተብሎ ተጠርቷል። እግዚአብሔር ከሰው የራቀ አምላክ አይደለም፤ በሰዎች

መካከል እየተመላለሰ ሰውን የሚረዳ፣ የሚያይ፣ የሚናገር፣ የሚታደግ፣ የሚያድን፣ የሚመራ፣ የሚያጠፋና የሚፈውስ አምላክ ነው። ብዙ ጊዜ ጸጥ ብሎ ቢሠራም፣ አንዳንድ ጊዜ በሚያስገርም ኅይል ይፈርዳል ወይም ያድናል (ለምሳሌ የጥፋት ውሃና የእስራኤልን ሕዝብ ከግብጽ ባርነት ማዳን ይህን ይገልጣሉ)፤ በዓለም ሁሉ ፈቃዱን ይፈጽማል፤ በተለይም በሕዝቡ መካከል ይገለጣል፤

ሐ) እግዚአብሔር ቃል ኪዳን ይሰጣል፤ እግዚአብሔር ብዙ ቃል ኪዳኖችን ቢገባም፣ ከሁሉ ሰፊና መሠረታዊ የሆነው ከጥፋት ውሃ በኋላ ለሰዎችና ለእንስሳት ሁሉ የሰጠው ነው፤ ዘፍ. 9፥8-17፤

መ) እግዚአብሔር ቃል ኪዳን ለአብርሃምና ለዘሩ ሰጠ፤ ይህንም በማድረጉ ለሰው ተጠያቂ ሆነ፤ እርሱም የአብርሃም አምላክ፣ የያዕቆብ ዕድል ፈንታ ተብሏልና፤ ዘፍ. 3፥6፤ ኤር. 10፥16፤

ሠ) ኤሎሂም የብዛት ቃል ቢሆንም፣ የሚከተሉት ግሦች በነጠላ ይጻፋሉ፤ ብዙዎቹ ብዛቱ የቃሉን መሠረታዊ አሳብ ያጠነክራል ሲሉ፣ ጥቂቶቹ በአንድ እግዚአብሔር የሦስትነት ፍንጭ መኖሩን እንደሚያመለክት ይናገራሉ። እግዚአብሔር በአዲስ ኪዳን አገላለጥ «የመለኮት ሙላት አምላክ ነው» ስለሚል ሌሎችን «አማልክት» ያስቀራል፤ ቆላ. 2፥9። ስለዚህ ዳዊት፣ «ያህዌ፣ እርሱ ኤሎሂም መሆኑን ዕወቁ» ብሎ መሰከረ፤ መዝ. 100፥3 (1)።

2. ያህዌ

በአማርኛው መጽሐፍ ቅዱስ (1962 በታተመው) ብዙ ጊዜ እግዚአብሔር (ወይም አምላክ) ተብሎ ተተርጉሟል፤ እርሱንና እርሱን ብቻ ያመለክታልና። በእንግሊዝኛ ብዙ ጊዜ "Lord" ወይም "LORD" ተብሎ ተተርጉሞ ይገኛል። እግዚአብሔር ይህን ስም ለሙሴ በሲና ተራራ ላይ ገለጠው፤ በኋላም እዚያ ዐወጀው። እግዚአብሔር በሚታይ መልክ ራሱን ሲገልጥ፣ በአገላለጡ ስለ ባሕርይ ልዩ ልዩ ነገሮችን ማሳየት ፈለገ፤ ዘጸ. 3፥1-14። በእይታው ውስጥ በተለይ አስገራሚው ነገር ቊጥቋጦው አለመቃጠሉ ነበር፤ ቊ. 2-3። ሙሴ ይህን ለማየት የተሰጠው ክሥተቱን ለመመርመር ሳይሆን እግዚአብሔርን በቅድስናው እንዲያውቅና እንዲታዘዝለት ነበር፤ ቊ. 4-12። ሙሴ ማን ላከኝ ልበል ብሎ ስለ አገልግሎቱ ሲጠይቅ እግዚአብሔር «ያለና የሚኖር እኔ ነኝ» ብሎ ስሙን ገለጠለት፤ ቊ. 13-14። ያህዌ ይህን ሐረግ በዐጭሩ ያሳስባል።

እንግዲህ ያልተቃጠለው ቊጥቋጦና ያህዌ የሚለው ስም ሙሴን ያስተማሩት ምንድን ነው? ቢያንስ ሦስት ነገሮችን አስተምረውታል ፡-

ሀ) የእግዚአብሔር መገኘት ከራሱ ነው፤ በራሱ ሕይወት አለውና፤

ለ) እግዚአብሔር አይለወጥም፤ አለመለወጡ በሕልውናው ላይ ሳይሆን በተለይ በዕቅዱ ላይ ያተኮራል፤ እርሱ የአብርሃም፣ የይስሐቅም፣ የያዕቆብም አምላክ ነውና፤ ቊ. 6፤

ሐ) እግዚአብሔር ሕዝቡን በሞገስ፣ በመልካም ዐይን በተለይም በጸጋ ይመለከታቸዋል፤ የአብርሃምን ዘር ከግብጽ ባርነት ለማውጣት ወስኖ ነበርና።

ያህዌ ለሕዝቡ የእግዚአብሔር ልዩ ስም ነው፤ እንደ ኤሎሂም ለሌሎች «አማልክት»፣ ለመላእክት ወይም ለሰዎች አይሰጥም፤ በሌሎችም ሕዝቦች ዘንድ አይገኝም። የኦሪት ጸሐፊ ኦሪት ዘፍጥረትን ሲጽፍ፣ ስለ ፍጥረት የእግዚአብሔርን ኅይል ሲገልጥ በኤሎሂም ከተጠቀመ በኋላ፣ ለተፈጠረው ሰው የተዘጋጀውን ሲዘረዝር፣

እግዚአብሔር አምላክ (ያህዌ ኤሉሂም) በማለቱ እግዚአብሔር ለሰው ያለውን መልካም አስተያየት ገለጠ፤ ዘፍ. 2፥4-22። ሰው ከወደቀ በኋላም፥ መጽሐፍ ቅዱስ እግዚአብሔር የቃል ኪዳንና የጸጋ አምላክ መሆኑን ሲያሳይ ብዙ ጊዜ በያህዌ ይጠቀማል፤ ለምሳሌ ዘፍ. 4፥26። እግዚአብሔር እስከ ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ መምጣት ድረስ ራሱን እንደ ያህዌ እየገለጠ ሄዷል።

የእስራኤል ሕዝብ የወርቅ ጥጃ ሠርተው ካመለኩት በኋላ (ዘጸ. ም.32)፥ ሙሉ በደብረ ሲና ተራራ ሲቆም፥ እግዚአብሔር የእስራኤልን ሕዝብ ሁኔታ በተመለከተ ስሙን ሲያውጅ፥ «ያህዌ፥ ያህዌ መሐሪ፥ ሞገስ ያለው፥ ታጋሽም፥ ባለ ብዙ ቸርነትና እውነት፥ እስከ ሺህ ትውልድም ቸርነትን የሚጠብቅ፥ አበሳንና መተላለፍን ጎጢአትንም ይቅር የሚል፥ በደለኛውንም ከቶ የማያነጻ፥ የአባቶችንም ጎጢአት በልጆች እስከ ሦስትና እስከ አራት ትውልድም በልጅ ልጆች የሚያመጣ አምላክ ነው» በማለቱ ባሕርዩን ገለጠ፤ ዘጸ. 34፥5-7። እግዚአብሔር በአራት ዘጸአት ምዕራፍ ሦስት እንዳየነው በራሱ ስለማይለወጥና አሠራሩም ያው ስለሆነ ከሦስት ሺህ ዓመት በኋላ ዛሬም በያህዌነቱ ለሕዝቡ ምሕረትን ያሳያል፤ ጎጢአተኞችንም ይቀጣል።

ያህዌ ከሌላ ቃላት ጋር ተዛርፎ ይገኛል። ለምሳሌ በታዎች ያህዌ ይርካል (እግዚአብሔር ያዘጋጃል፤ ዘፍ. 22፥14)፥ ያህዌ ንሲ (እግዚአብሔር ዓላማዬ ነው፤ ዘጸ. 17፥15) ተብለው ተጠርተዋል። በሰው ስሞች መጀመሪያ ላይ «ኢዮ» ተጨምሮ ያህዌን ያሳያል፤ ለምሳሌ ኢየሱ (ያህዌ አዳኝ) እና ኢዮሳፍጥ (ያህዌ ፈርዷል) የሚል ትርጉም ይሰጣሉ፤ በብዙ ስሞች መጨረሻ ላይም «ያስ» ሲኖር ያህዌን ያሳያል፤ ለምሳሌ ኢሳይያስ (ያህዌ ደኅንነት ነው)፥ ኤርምያስ (ያህዌ ከፍ ያደርጋል) ... ወዘተ ይገኛል። በተጨማሪም ያህዌ ከኤል ጋር ተዛርፎ ይገኛል፤ ኤልያስ (ያህዌ እግዚአብሔር ነው) እና አዶንያስ (ያህዌ ጌታዬ ነው) የሚሉት ይህን ያረጋግጣሉ።

3. አዶን

መቅመቃ ይህን ስም እንደሚከተለው ያብራራዋል ፡- «ጌታ ማለት ነው። ቃሉ በአማርኛው መጽሐፍ ቅዱስ ጌታ (መዝ. 35፥23)፥ እግዚአብሔር (መዝ. 37፥13)፥ አቤቱ (መዝ. 38፥9) ተብሎ ተተርጉሟል። አዶን ከልዩ ልዩ ስም ጋር ተዛርፎ ይገኛል፤ ለምሳሌ አዶንያስ (ያህዌ ጌታዬ ነው፤ 2ኛው. 3፥4)፥ አዶኒራም (ጌታዬ ከፍ ያለ ነው፤ 1ኛ. 4፥6)። ... በአማርኛው እግዚአብሔር በሚለው ላይ ሁሉ በግእዝ የሕዝቅኤል ትንቢት አዶናይ ይላል።»

ለ) የእግዚአብሔር ስሞች በአዲስ ኪዳን

አዲስ ኪዳን የዕብራይስጥ ስሞችን ለመግለጥ ብዙ ጊዜ የሰባ ሊቃናትን ትርጉም በመከተል በተመሳሳይ የግሪክ ስሞች ይጠቀማል። የግሪክ ስሞች የሚከተሉት ናቸው ፡-

1. ቴዎስ (THEOS)

ቴዎስ ኤልንና ኤሉሂምን ይተርጉማል። ቃሉ እንደ ኤሉሂም ሌሎችን «አግልክት» ሊያመለክት ይችላል፤ ለምሳሌ ዮሐ. 10፥34-35፤ ሐ.ሥ. 14፥11፤ 19፥26፤ 28፥6 ... ወዘተ። ሆኖም እውነተኛ አምላክነትን የሚያሳይ በመሆኑ ብዙ ጊዜ እግዚአብሔር ተብሎ ተተርጉሟል፤ ነገር ግን እንደ ዐውዱ አንዳንድ ጊዜ በአማልክት ወይም በአምላክ ይተረጉማል።

2. ኩርዮስ (KURIOS)

ኩርዮስ ኅይል ተብሎ ከሚተረጉመው የግሪክ ቃል የወጣ ነው። የሰባ ሊቃናት ትርጉም ያህዌን አይናይ ብሎ የተረገመው በመሆኑ አዲስ ኪዳን ኩርዮስ በሚሏው ቃል ይጠቀማል። ኩርዮስና ያህዌ በትርጉም ሙሉ በሙሉ አይገናኙም፤ ኩርዮስ እግዚአብሔር ኅያል፣ ጌታ፣ የሁሉ ባለቤት፣ ገዢና ፍጹም ሕጋዊ ኅይልና ሥልጣን እንዳለው ያመለክታል። ያህዌ አንዳንድ ጊዜ በምሳሌ አገላለጥ፡ «ያለውና የነበረው የሚመጣውም»፣ «አልፋና የሚጋ»፣ «ፊተኛውና መጨረሻው» ተብሎ ይገለጻል፤ ራእ. 1፥8፡17-18። ኩርዮስ እግዚአብሔርን ብቻ ሳይሆን ክርስቶስንም ያመለክታል። ኩርዮስ በአማርኛ ጌታ ተብሎ ተተርጉሟል።

3. ፓቲር (PATER)

ፓቲር አባት ማለት ነው። ብዙ ጊዜ አዲስ ኪዳን እግዚአብሔርን አባት ብሎ በመጥራቱ ለእግዚአብሔር አዲስ ስም እንደሰጠ ይናገራል። ሆኖም በሌሎች ሃይማኖቶች አማልክት አባት በሚለው ስም እየተጠሩ ይመለከቱ ነበር፤ ብዙ ጊዜም በእግዚአብሔርና በእስራኤል መካከል የነበረውን ግንኙነት ለመግለጥ በብሉይ ኪዳን አባት የሚለው ቃል ጥቅም ላይ ውሏል፤ ዘዳ. 32፥6፤ መዝ. 103፥13፤ ኢሳ. 63፥16፤ 64፥8፤ ሚሊ. 2፥10። እስራኤልም የእግዚአብሔር ልጅ ይባላል፤ ዘጸ. 4፥22፤ ዘዳ. 14፥1፤ ኤር. 31፥20፤ ሆሴዕ 2፥1፤ 11፥1።

በአዲስ ኪዳን በሚከተሉት ጥቅሶች አባት የሚለው ቃል እግዚአብሔር ፈጣሪ መሆኑን ያሳያል፤ 1ቆሮ. 8፥6፤ ኤፌ. 3፥15፤ ዕብ. 12፥9፤ ያዕ. 1፥17። በሌሎች አንቀጾች ሁሉ አባት (ወይም አብ) በእግዚአብሔር አብና በእግዚአብሔር ወልድ መካከል ያለውን ግንኙነት ወይም እግዚአብሔር ከምእመናን ጋር ያለውን መንፈሳዊ ግንኙነት ያመለክታል።

ይህ ጥናት ስለ እግዚአብሔር ስሞች የሚያሳስበን በትምህርትም ሆነ በአምልኮት እግዚአብሔር፣ አብ፣ ወልድ፣ ጌታ፣ ኢየሱስ፣ ክርስቶስ፣ አባት ... ወዘተ የሚሉትን ስንጠቀምባቸው ስለ እግዚአብሔር ባሕርይና ግብር ምን እንደሚያመለክቱ መገንዘብ እንዳለብን ነው። አለበለዚያ፣ «የእግዚአብሔርን የአምላክህን ስም በከንቱ አትጥራ» የሚለውን ትእዛዝ ልንተላለፍ እንችላለን። እግዚአብሔር፣ «ስሙን በከንቱ የሚጠራውን ከበደል አያንጸውምና» ብሎ ከባድ ማስጠንቀቂያ ሰጥቷል፤ ስሙ ታላቅ ነውና፤ ዘጸ. 20፥7።

ሐ) የእግዚአብሔር የባሕርይ መገለጫዎች

እግዚአብሔር አንድ ነው። ህላዌውን ልንከፋፍለው አንችልም፤ እግዚአብሔር መንፈስ፣ ብርሃን፣ ፍቅር ነውና፤ ዮሐ. 4፥24፤ 1ዮሐ. 1፥5፤ 4፥8፡16። እንግዲህ እኛ ውሱን ሰዎች ሆነን ስለን፣ ስለ እርሱ መናገር እንዴት እንችላለን? እርሱ በስሞቹ፣ በቃሉና በሥራው ባሕርዩን ገልጧል፤ ህላዌውንና ባሕርዩን የሚገልጡ ነገሮችን የባሕርዩ መገለጫዎች ብለን ልንጠራቸው እንችላለን (አንዳንዶች የእግዚአብሔር ጠባዮች (ጠባይዓት) ይሏቸዋል)። ሆኖም ይህን ስናደርግ፡- 1ኛ፣ እነዚህ መገለጫዎች ከባሕርዩና ከህላዌው የተለዩ ወይም ለእነርሱ አንድን ነገር የሚጨምሩ አለመሆናቸውን፣ 2ኛ፣ እግዚአብሔር አንድ በመሆኑ፣ አንድ የባሕርይ መገለጫ ከሌሎች መገለጫዎች መለየት አለመቻሉን፣ 3ኛ፣ እግዚአብሔር እንደ ሰው ሁኔታ ራሱን ሲገልጥ፣ በአንድ መገለጫ ላይ ቢያተኩርም፣ አንድ በመሆኑ እንደ ህላዌው በሁለንተናው እንጂ በአንድ የባሕርዩ ክፍል ብቻ አለመናገሩን፣ 4ኛ፣ እግዚአብሔር ባሕርዩን በልዩ ልዩ መንገዶች

የገለጠው፡ ሰዎች ትክክለኛ አጻፋ እንዲሰጡ እንጂ እንዲፈላሰፉ አለመሆኑን መገንዘብ ያስፈልገናል።

1. በመጽሐፍ ቅዱስ የእግዚአብሔር ባሕርይ እንዴት እንደተገለጠ

መጽሐፍ ቅዱስ የእግዚአብሔር ባሕርይ መገለጫዎችን ዝርዝር ስለማያሳይ፡ እነርሱን መዘርዘርና በትክክለኛ ቅደም ተከተል ማስቀመጥ ቀላል አይደለም። ለአንዳንድ መገለጫዎች ትክክለኛና ግልጽ የሆነ ስም ማግኘትም ይከብዳል። በምዕራቡ ዓለም ከተሐድሶ ዘመን በፊት ሊቃውንት እግዚአብሔርን ለማወቅ ሦስት የባሕርይ መገለጫ መንገዶች እንዳሉ ለማስረዳት ይሞክሩ ነበር፤ ለእነዚህም ዘዴዎች ከመጽሐፍ ቅዱስ ምሳሌዎችን ማቅረብ ይችላሉ ነበር፡-

ሀ) በፍጹምነት መንገድ፤ በዚህ መንገድ እግዚአብሔር ፍጹም በመሆኑ በእርሱ ዘንድ ምንም ዐይነት ጉድለት አለመገኘቱን በማሳየት ባሕርይ ይገለጣል። ለምሳሌ ሙሴ፡ «እግዚአብሔርም በእሳት ውስጥ ሆኖ ተናገራችሁ፤ የቃልን ድምፅ ሰማችሁ፤ መልክ ግን አላያችሁም» በማለቱ እግዚአብሔር የማይታይ አምላክ መሆኑን አስተማረ፤ ዘዳ. 4፡12። እግዚአብሔር በሚልክያስ 3፡6፡ «እኔ እግዚአብሔር አልለወጥም» በማለቱ በአለመለወጡ ላይ ያተኮራል። ሐዋርያው ጳውሎስም እግዚአብሔር የማይታይና የማይጠፋ መሆኑን ያስተምራል፤ 1ጢሞ. 1፡17። እዚህ ላይ በአሉታዊ መንገድ የተገለጹትን ግሦች መሠረት በማድረግ ምዕራባውያን ይህን «አሉታዊ መንገድ» ይሉታል።

ለ) በብልጫ መንገድ፤ በዚህ መንገድ በሰው ዘንድ መልካም ጠባዮች በከፊል ሲገኙ፡ በእግዚአብሔር ዘንድ ግን በምልክት መገኘታቸውን በማሳየት ባሕርይ ይገለጣል። ለምሳሌ፡ «በውኑ ሴት ከማኅፀኗ ለተወለደው ልጅ እስከማትራራ ድረስ ሕፃኗን ትረሳ ዘንድ ትችላለችን? አዎን፤ እርሷ ትረሳ ይሆናል፤ እኔ ግን አልረሳሽም» በማለት በፍቅርና በርኅራኄ የእግዚአብሔርን ብልጫ ያሳያል፤ ኢሳ. 49፡15።

ሐ) አምላካዊ ነገርን በማድረግ መንገድ፤ በዚህ መንገድ እግዚአብሔር ከሚያደርገው የተነሣ ባሕርይ ይገለጣል። ለምሳሌ፡ «እግዚአብሔር የዘለዓለም አምላክ፤ የምድርም ዳርቻ ፈጣሪ ነው፤ አይደክምም፤ አይታከትም፤ ማስተዋሉም አይመረመርም» ስለሚል የዓለምም ፈጣሪ በመሆኑ ፍጹም ኅይል ያለው መሆኑን ያሳያል። በዚህ ጥቅስም የፍጹምነት መንገድ ይታያል፤ ኢሳ. 40፡28። በዚህ ጥቅስ መሠረት የመዝሙረኛው ዋስትና እግዚአብሔር ፈጣሪ በመሆኑ ላይ ተመሥርቷል፤ መዝ. 121፡2። እንደዚሁም የሰው ጆሮና ዐይን እግዚአብሔር ሁሉን እንደሚያውቅ ያሳስባሉ፤ መዝ. 94፡9። ክርስቶስም፡ እግዚአብሔር ወፎችን መመገቡንና የሜዳ አበቦችን ማስጌጡን ለልጆቹ አስፈላጊውን አብልጦ የሚፈጽሟቸው ለመሆኑ ምክንያት አድርጎ ያቀርባል፤ ማቴ. 6፡26፡30።

የእግዚአብሔርን ባሕርይ እንድናውቅ ከስሞቹ ብዙ ነገር መማር እንደምንችል አይተናል። በተጨማሪም እግዚአብሔር በፍጥረታት (ለምሳሌ በአንበሳ፡ በንስር፡ በበግ፡ በዶሮ፡ በፀሐይ፡ በኮከብ፡ በብርሃን፡ በእሳት፡ በምንጭ፡ በዐለት፡ በጥላ፡ በአምባ ...ወዘተ)፡ በሰው ሁኔታዎችና ማዕረጎች (ለምሳሌ በሙሽራ፡ በአባት፡ በንጉሥ፡ በእረኛ፡ በሐኪም ...ወዘተ)፡ በሰው ድርጊቶች (ለምሳሌ በማወቅ፡ በመገንዘብ፡ በማየት፡ በመስማት፡ በማሸተት፡ በመራመድ ...ወዘተ)፡ በሰው ስሜቶች (ለምሳሌ በሰው ደስታ፡ ሐዘን፡ ቍጣ፡ ፍቅር ...ወዘተ) እንደዚሁም በሰው አካል

ከፍሉች (ለምሳሌ በሰው ፊት፣ ጀሮ፣ ዐይን፣ ከንድ፣ እጅ ... ወዘተ) ተመስሉ ባሕርዩ ይገለጣል (2)።

እነዚህን ነገሮች ከማሰብ በተጨማሪ፣ ሀ) ፍጥረት ሁሉ፣ በተለይም ሰው ስለ እግዚአብሔር ባሕርይ አንድ ነገር እንደሚገልጥ፣ ለ) ስለ እግዚአብሔር ከመጽሐፍ ቅዱስ የምንማረው ሁሉ ሰው ሊረዳውና ሊያስተውለው በሚችል ቋንቋ እንደተሰጠ፣ ሐ) እግዚአብሔር ፍጥረትን የሠራው ክብሩንና የባሕርዩን ፍጹምነት ልናይበት እንደሆነ መረዳት እንዳለብን፣ መ) አንድን ምሳሌ ስንጠቀምበት አሳባችን ከሌሎች ምሳሌዎች ከሚገኘው ትምህርት ጋር እንዳይጋጭ መጠንቀቅ እንደሚገባን ማስተዋል ይኖርብናል። በዚህ ዐይነት ፍጥረትን በመመርመር ከሰራፈል ጋር፣ «ቅዱስ፣ ቅዱስ፣ ቅዱስ፣ የሠራዊት ጌታ እግዚአብሔር፤ ምድር ሁሉ ከክብሩ ተሞልታለች» እንላለን (ኢ.ሳ. 6፥3) እና ከመዝሙረኛው ጋር በሰውኛ ቋንቋ ተጠቅመን፣ «እግዚአብሔርን ... ፀሐይና ጨረቃ ከዋክብትና ብርሃን ... እባቦች ጥልቆችም ሁሉ ... እሳትና በረዶ ... ተራሮች ከረብቶችም ሁሉ ... አራዊትም እንስሳትም ሁሉ ... ወዘተ አመስግኑት» ብለን እንጋብዛቸዋለን፤ ምክንያቱም ሁሉ ለዚህ ዓላማ ተፈጥረዋልና፤ መዝ. 148። መዝሙረኛው በዚህ መዝሙር ሰው እግዚአብሔርን እንዲያከብር ደጋግሞ ይጋብዛልና፤ ይህ እግዚአብሔርን ደስ ያስኖዋል፤ ሰው ለእግዚአብሔር ክብር ተፈጥሯልና፤ ኤፌ. 1፥11-12፤ ራእ. 4፥10-11። እግዚአብሔርም በሕዝቡና በምድራቸው ምክንያት ይደስታል (ኢ.ሳ. 62፥4-5)፣ በአልልታም ደስ ይለዋል፤ ሶፎ. 3፥17። አንዳንድ ክርስቲያኖች ሕይወታቸው ከንቱ፣ ትርጉም የለሽና ምክንያት አልባ መሆኑን ሲያስቡ፣ እግዚአብሔር በእነርሱ ላይ መደሰቱን ቢያስተውሉ አሳባቸው እንዴት ይለወጥ ነበር!

2. የእግዚአብሔር ባሕርይ መገለጫዎችና ፍልስፍና

አንዳንዶች የእግዚአብሔርን ባሕርይ መገለጫዎች መወሰንና መግለጥ ጠቃሚ አይመስላቸውም፤ ከምክንያቶቻቸው አንዱ ዝርዝሩ በመጽሐፍ ቅዱስ አይገኝም የሚል ነው። ይህ አስተሳሰብ ትክክለኛ ቢሆን ኖሮ፣ የነገረ መለኮትን ትምህርት ሁሉ ያስቀር ነበር፤ ለምሳሌ ምሥጢረ ሥላሴን ማጥናት አይቻልም ነበር። ሌሎችም የእግዚአብሔር ባሕርይ መገለጫዎች ጥናት ከመጠን በላይ ከፍልስፍና ጋር ተያይዟል ማለት ይችላሉ። ስለ እምነትና ፍልስፍና ግንኙነት በም. 19 አትተናል። እዚህ ላይ በሚከተሉት ነጥቦች ላይ ትኩረት ማድረግ በቂ ነው፡-

ሀ) እንደ ሰው ንግግር ሁሉ ነገረ መለኮት በልዩ ልዩ ቀዳሚ አስተሳሰቦች ላይ ተመርኩዞ ይገለጣል። መጽሐፍ ቅዱስ ራሱ እግዚአብሔር ለመኖሩ ማረጋገጫ መስጠት ሳይሞክር እንዲሁ መኖሩን ያውጃል። ሰዎች ሁሉ መኖራቸውን የሚያዩት፣ የሚሰሙት ... ወዘተ ትክክለኛ መሆኑንና የአለመፃረር ሕግ (ኢተፃራሪነት)፤ ለምሳሌ አንድ ነገር ጥቅር ከሆነ ነጭ አለመሆኑን) ትክክለኛ መሆኑን አምነው ይቀበላሉ። እነዚህ ቀዳሚ አስተሳሰቦች ናቸው፤ ሌሎችም ሊጨመሩ ይችላሉ፤

ለ) ምእመናን በእያንዳንዱ ዘመን ሃይማኖታቸውን በዘመኑ አስተሳሰብና ባህል መሠረት ማሳወቅ አለባቸው። በዚህ ምክንያት እንደ «ሥላሴ» ሁሉ በመጽሐፍ ቅዱስ የማይገኙ ቃላት ለነገረ መለኮት አስፈላጊና ጠቃሚ ናቸው፤

ሐ) ለሌላ ጥናት እንደሚያስፈልግ ሁሉ ለነገረ መለኮት ጥናትም የአሳብ ቅደም ተከተልና የነጥቦች ስብስብ መኖር አስፈላጊ ነው፤

መ) ፍልስፍና ስለ ትምህርታችን ልዩ ልዩ ጥያቄዎችን በመጠየቅ እምነታችን በይበልጥ ግልጽ እንዲሆን ይረዳል። ለምሳሌ በእግዚአብሔርና በጊዜ፣ በእግዚአብሔር

ልዕልናና በሰው ነጻነት፣ በቀዳሚ ውሳኔና በሰው ድርጊት መካከል ... ወዘተ ምን ዓይነት ግንኙነት አለ? ብሎ መጠየቅ አሳባችንን ግልጥ ለማድረግ ይረዳል። ወይም አካል፣ አካላዊነት፣ ባሕርይ፣ ሁሉን ቻይነት ... ወዘተ ማለት ምን ማለት ነው? ብሎ ጥያቄ ግትረብ በተለምዶ አባባል አለማወቃችን እንዳይደበቅ ያደርጋል።

ስለዚህ ፍልስፍና ለነገረ መለኮት ጥናት ጠቃሚ ሊሆን ይችላል። ሆኖም በም. 19 እንዳስገነዝብንው እምነት አመክንዮትን መቋጣጠር አለበት።

3. የእግዚአብሔር ባሕርይ መገለጫዎች በቤተ ክርስቲያን ታሪክ

ብዙ ሊቃውንት የእግዚአብሔር ባሕርይ መገለጫዎችን በብዙ ዓይነት መንገድ አሰባሰበው ምቹ በሆነ አቀራረብ ለመግለጥ ሞክረዋል። ከምሥራቅ አበው መካከል የመጨረሻ የነበረው የደማስቆው የሐንስ (3) በአመክንዮታዊ ቅደም ተከተል ዐሥራ ስምንት መገለጫዎችን ዘርዝሯል፤ ከእነዚህም ዐሥራ ስድስቱ በፍጹምነት መንገድ ይሰጣሉ (ሐ1ህ ይመ.)። የዌስትምንስተር ሃይማኖታዊ መግለጫ ያለ አመክንዮታዊ አቀራረብ ሃያ ሰባት የባሕርይ መገለጫዎችን ይሰጣል፤ «እምነታችን» ም. 2.1. ይመ.። ሊቀ ሥልጣናት ሀብተ ማርያም ወርቅነህ ስለ እግዚአብሔር ህልውና ከጻፉ በኋላ ስምንት «ጠባይዓት»ን ይዘረዝራሉ፤ እ.ት. ገጽ 30-40። አቶ ዓሥራት ገብረ ማርያም ሰባት «የእግዚአብሔርን ህላዌ የሚያመለክቱ ጠባዮች» እና ዘጠኝ «ከፍጥረቱ ጋር ባለው ግንኙነት የእግዚአብሔር ጠባዮች» ያብራራሉ፤ ት.መ. ገጽ 12-38። ከተሐድሶ ተከታዮች በሚበዙት ዘንድ የእግዚአብሔር ባሕርይ መገለጫዎች ለፍጥረት የሚሸጋገሩና የማይሸጋገሩ በሚሉ ሁለት ክፍሎች መክፈል የተለመደ ሆኗል (4)። ይሁን እንጂ እንደዚህ አድርጎ መክፈሉ አስተማማኝ አለመሆኑን በዚህ የአከፋፈል ዘዴ የሚጠቀሙት ይገልጣሉ። ምክንያቱም እንደሚከተለው ነው፡-

እግዚአብሔር፡ «ወሰን የሌለው፣ ዘለዓለማዊና የማይለወጥ» ነው (5)፤ እነዚህ የማይሸጋገሩ መገለጫዎች ናቸው። እግዚአብሔር መሐሪ ነው፤ ይህ ደግሞ የሚሸጋገር ባሕርይ መገለጫ ነው። ሆኖም የእግዚአብሔር ምሕረት «ወሰን የሌለው፣ ዘለዓለማዊና የማይለወጥ» ነው። ክርስቲያንም እየተቀደሰና እየተለወጠ ሲሄድ፣ የማይሸጋገሩ መገለጫዎች በሕይወቱ መታየት ይጀምራሉ። እግዚአብሔር አይለወጥም፤ ሰው ግን ተለዋዋጭ ነው። ሆኖም አማኝ በክርስቶስ ሲሆን፣ እየተለወጠ ሲሄድ «እስከ እግዚአብሔር ሙላት ሁሉ ልክ» (ኤፈ. 3፥19 አ.መ.ት.) እየደረሰ ጠባዩ ወደማይለወጥበት ሁኔታ በመቅረብ ላይ ነው። ክርስቲያን በክርስቶስ ሲያድግ በልቡ ውስጥ አስቀድሞ ያላወቀውን አንድነት ያውቃልና።

የእግዚአብሔር ባሕርይ መገለጫዎች የእርሱን አንድ ህላዌና ባሕርይ ይገልጣሉ። ሆኖም ሰው ስለ እግዚአብሔር ሲያስብ እግዚአብሔር ከእርሱ በላይ እንደሆነ፣ እንደዚሁም እግዚአብሔር ለእርሱ እጅግ ቅርብ እንደሆነ ያስታውላል። ስለዚህ የእግዚአብሔርን ባሕርይ መገለጫዎች ለመዘርዘር ሲሞክር፣ ከባሕርይ መገለጫዎች አንዳንዶች እግዚአብሔር ከእርሱ እንደሚርቅ ወይም ፍጹም ልዕልናውን፣ ሌሎቹ ደግሞ ቅርብ እንደሆነ የሚያሳዩ ይመስለዋል።

ማናቸውም የእግዚአብሔር ባሕርይ መገለጫዎች አከፋፈል ፍጹም ባይሆንም፣ በዚህ መጽሐፍ የእግዚአብሔርን ህላዌ የሚመለከቱና ፍጥረቱን የሚመለከቱ የባሕርይ መገለጫዎች ብለን እንከፍላቸዋለን። ይህ አከፋፈል እስካሁን ካለው ኢትዮጵያዊ አስተሳሰብ አንጻር ምቹ እንደሚሆን ተስፋ እናደርጋለን። አከፋፈሉ አቶ ዓሥራት ገብረ ማርያም ከተጠቀሙበት ጋር እጅግ የተቀራረበ ነው፤ የት.መ. ማውጫ ይመ.

ለምንመርጠው አከፋፈልና ለአቀማመጡ መጽሐፍ ቅዱሳዊ ወይም ሌላ ዐይነት ሥልጣን የለውም። ይህ አከፋፈል ምቹ ነው ከማለት በላይ ሌላ ምክንያት መስጠት አንችልም። ስለዚህ ነገረ መለኮት በሚገባ እስኪጠና ድረስ ሊቃውንት አሳባቸውን ያቀርባሉ። መንግሥተ ሰማያትም ስንገባ እንኳ ጥናቱ አያልቅም፤ DONALD MACLEOD እንደሚያትት (6) ምክንያቱም፤ «በዙፋኑ መካከል ያለው በጉ እረኞቹው ይሆናልና፤ ወደ ሕይወትም ውሃ ምንጭ ይመራቸዋልና»፤ ራእ. 7፥17።

ማስታወሻ

(1) የአዲሱ መደበኛ መጽሐፍ ቅዱስ ትርጉም (እ.መ.ት) በዕብራይስጥ የእግዚአብሔርን መለኮታዊ ስሞች በጥሩ አኳኋን ይገልጣል፤ መግቢያ ይመ.

(2) በይበልጥ እነዚህን ዝርዝሮች ለማጥናት GRUDEM ገጽ 158፤ DG. ገጽ 86-88 ይመ.

(3) DG ገጽ 80-82... ደግሞ ማስታወሻ 18 ገጽ 259 "JOHN OF DAMASCUS" (675-749) NIDCC ይመ.

(4) ይህ ዐይነት አከፋፈል በመቅመቃ. «እግዚአብሔር 3» ይገኛል። ዶክተር ፓከር ግን የባሕርዩን መገለጫዎች በሁለት ለመክፈል አይሞክሩም፤ CT ማውጫ ይመ.

(5) «እምነታችን» የጥያቄ 4 መልስ በገጽ 67።

(6) BYG ገጽ 239።

ምዕራፍ 23 - ህላዌውን የሚመለከቱ የእግዚአብሔር ባሕርይ መገለጫዎች

በምዕራፍ 22 እንዳየነው እነዚህ የእግዚአብሔር ባሕርይ መገለጫዎች እግዚአብሔር ከሰው በላይ እጅግ ከፍተኛ መሆኑን ይገልጣሉ። እግዚአብሔር ራሱ እንዴት ያለ ነው? ለሚለው ጥያቄ መልስ ለመስጠትም ይሞክራሉ። እግዚአብሔር በባሕርዩ ፍጹም በመሆኑ፣ ብዙ ጊዜ ይህንን ማሳየት የሚችሉ በቂ ቃላት የሉንምና እነዚህ መገለጫዎች በአሉታዊና ተቃራኒነት ባለው መንገድ ይብራራሉ። የእግዚአብሔርን ህላዌ የሚመለከቱ የባሕርዩ መገለጫዎችን ሁሉን ቻይነቱ፣ አለመለወጡ፣ አለመወሰኑ፣ አለመከፋፈሉና አለመታየቱ በሚሉ አርእስት እንመረምራለን።

ሀ) ሁሉን ቻይነቱ

ሐዋርያው ጳውሎስ አይሁድንና አሕዛብን ለማዳን እግዚአብሔር ስላለው ዕቅድ ካብራራ በኋላ፣ «ሁሉ ከእርሱና በእርሱ ለእርሱም ነውና ...» ብሎ አሳቡን በውዳሴ ይደመድማል፤ ሮም 11፥36። ከእርሱ፣ በእርሱና ለእርሱ የሚሉት ሦስት ቃላት ሁሉን ቻይነቱን እንድናስተውል ሊረዱን ይችላሉ።

1. ሁሉ ከእርሱ የሚለው ሐረግ ከእርሱ በላይ ያለ ወይም ረዳት አለመኖሩን ያሳያል። እርሱ ያለና የሚኖረውን የያህዌ ስም ትርጉም መሆኑን አይተናል፤ ም. 22 ሀ2። እግዚአብሔር ከየት ተገኘ? ለሚለው ጥያቄ መልሱ እርሱ ያለና የሚኖር በመሆኑ ከእርሱ በፊት ወይም በላይ ማንም የለም የሚለው ነው። ኢየሱስ፣ «አብ በራሱ ሕይወት እንዳለው ...» ያለው እግዚአብሔር ሕይወትን ከማንም እንዳልተቀበለ ያሳያል፤ ዮሐ. 5፥26። ከራሱ የመሆኑ አሳብ በእንግሊዝኛ ቋንቋ ASEITY ይባላል። በሰማይም ሆነ በምድር ያሉት ሕያዋን ሁሉ በመፈጠራቸው ከእርሱ ናቸው፤ እርሱ ብቻ ከራሱ ነው።

2. ሁሉ በእርሱ የሚለው ሐረግ ፈቃዱን እንዲፈጽም ለእርሱ አንድም ነገር እንደማያስፈልግ ይገልጻል፤ እርሱ ራሱን የቻለ ነውና። እግዚአብሔር የሚፈልገውን ሁሉ ለመሥራት ያለው ኀይል በእንግሊዝኛ ቋንቋ OMNIPOTENCE ይባላል። አንዳንዶች እግዚአብሔር ዓለምን በተለይም ሰውን የፈጠረው ብቸኛነት ስለተሰማው ነው ብለው ያስባሉ። ይህ ከሆነ ከመፍጠሩ በፊት እግዚአብሔር ፍጹም አምላክ አልነበረም ማለት ነው። ከዚህም በላይ በሥላሴ አካላት መካከል ሰው ሊያስተውለው በማይቻል ሁኔታ ፍቅርና ክብር እንዳለ በብዙ ጥቅሶች ተገልጧል፤ ዮሐ. 17፥5፡24።

እግዚአብሔር ኀይል አለው፤ ኀይሉ ማድረግ ለሚፈልገው ሁሉ ፍጹምና በቂ ነው፤ አንድን ነገር ለማድረግ ሲወስን ዕቅዱን ለመለወጥ ወይም ለማስቀረት የሚችል አንዳች ነገር የለም። ኢዮብ፣ «ሁሉን ታደርግ ዘንድ ቻይ እንደሆንህ፤ አሳብህም ይከለከል ዘንድ ከቶ እንደማይቻል ዐወቅሁ» በማለት የእግዚአብሔርን ሁሉን ቻይነት በመጨረሻ ንግግሩ አንጸባረቀ፤ ኢዮብ 42፥2። የእግዚአብሔር ኀይል በፍጥረቱ፣ በመግባቱ፣ በፍርዱ፣ ከርስቶስን ከመታገን በማስነሣትና ሰዎችን በማዳን ተገልጧል።

የእግዚአብሔርን ኀይል የሚመለከቱ ሦስት ሌሎች ነገሮች አሉ ፡-

ሀ) እግዚአብሔር ሌሎች የባሕርዩ መገለጫዎችን በተለይም ቅድስናውን መከድ አይችልም፤ አይፈልግምም። ስለዚህ እግዚአብሔር ኅጢአትን አይሠራም፤ አይዋሽም፤ ሰውንም በክፉ አይፈትንም፤ 1ዮሐ. 3፥3፤ ቲቶ 1፥1-2፤ ያዕ. 1፥13፤

ለ) እግዚአብሔር ፈቃዱን ለመፈጸም ፍጹም የሆነ ችሎታ ያለው አምላክ ነው። ያልፈለገውን ወይም ያልመረጠውን ነገር ለማድረግ ኅይል አለው? ለሚለው ጥያቄ መጽሐፍ ቅዱስ ሙሉ መልስ የሚሰጥ አይመስልም፤ እንደዚህ ዐይነቱ ጥያቄ ጠቃሚ አይደለምና። ሆኖም ማቴዎስ 3፥9፤ 26፥53 እና መሰል ጥቅሶች ጥያቄውን ለመመለስ ልዩ ልዩ ፍንጮችን ይሰጣሉ፤

ሐ) እግዚአብሔር ፈቃዱን የሚፈጽመው በብዙ ዐይነት መንገድ ነው። በፍጥረት እግዚአብሔር በቃል (በመናገር) ሠራ፤ ከዚያም በኋላ በተአምራት፥ በመላእክት፥ በሰዎች በመጨረሻም ልጁን በመላክ ፈቃዱን ፈጸመ። ሰዎች ሲሠሩ ግን እግዚአብሔር በሚሰጣቸው ኅይል ይሠራሉ፤ ምእመናን ሲሠሩም እግዚአብሔር፥ ፈቃዳቸውን የእርሱን ፈቃድ እንዲከተል ያደርገዋልና፤ ፊል. 2፥13፤ 4፥13፤ ቆላ. 1፥29።

ሰው የእግዚአብሔርን ኅይልና ከሃሊነት የሚያስተውለው በፍጥረትና እግዚአብሔር በሕይወቱ በሚሠራው ሥራ ነው። በዘመናዊ ሳይንስ ከቀድሞው ይልቅ ስለ ኮከቦች ርቀት፥ እንደዚሁም ስለ ሰውና ስለ ሕያዋን ሁሉ የተፈጥሮ ጥልቀት (በተለይ THE DNA CODE) ስናስብ፥ የእግዚአብሔርን ኅይል ለማስተዋል አንችልም። አንድን ነገር ስንመለከት ከኢዮብ ጋር፥ «እነሆ፥ ይህ የመንገዱ ዳርቻ ብቻ ነው፤ ይህም የሰማነው ነገር ምንኛ ጥቂት ነው! የኅይሉንን ነጉድን ያስተውል ዘንድ ማን ይችላል?» ብለን በፍርሀትና በአድናቆት ለምን አንነጋገርም!፤ ኢዮብ 26፥14።

3. ሁሉ ለእርሱ የሚለው ሐረግ የባሕርዩን ግብ ያሳያል፤ ይኸውም ሁሉ ለእርሱ ተፈጥሯል፤ ሁሉ ለእርሱ ይመለሳል፤ ሁሉ ለእርሱ ክብር ይሆናል፤ የሁሉ ነገርና የሁሉ ሰው ዋጋ በእርሱ ይገኛል ማለት ነው። ሀያ አራቱ ሽማግሌዎች፥ «ጌታችንና አምላካችን ሆይ፥ አንተ ሁሉን ፈጥረሃልና፤ ስለ ፈቃድህም ሆነዋልና፤ ተፈጥረውማልና፤ ክብር፥ ውዳሴ፥ ኅይልም ልትቀበል ይገባሃል» ብለው የፍጥረት ሁሉ ግብ ለእግዚአብሔር መሆኑን ገልጠዋል፤ ራእ. 4፥10-11።

ሰው ለራሱ ክብር ሊሰጥና ራሱን ከፍ ከፍ ለማድረግ ቢፈልግ ትልቅ ኅጢአት ነው፤ የሰው ክብር ከራሱ ጠባይና ሥራ የተነሣ ሳይሆን፥ በእግዚአብሔር መልክ በመፈጠሩና አምኖ በክርስቶስ በመሆኑ የሚገኝ ነውና። እግዚአብሔር ግን በህላዌውና በባሕርዩ ፍጹም በመሆኑ ሊከበር ይገባዋል፤ ሰው ሲያከብረው፥ ሲያመለክትና ሲወድሰው እርሱን ደስ ያሰኘዋል። በዚህ ምክንያት ክርስቶስ፥ «አባት ሆይ፥ ዓለም ሳይፈጠር ስለወደድኸኝ የሰጠኸኝን ክብራን እንዲያዩ፥ እኔ ባለሁበት የሰጠኸኝ እነርሱ ደግሞ ከእኔ ጋር ይሆኑ ዘንድ እወዳለሁ» ብሏል፤ ዮሐ. 17፥24።

ናቡከደነጾር፥ አእምሮው ሲመለስለትና እግዚአብሔርን ሲባርክ፥ «በሰማይም ሠራዊት በምድርም ላይ በሚኖሩ መካከል እንደ ፈቃዱ ያደርጋል፤ እጁንም የሚከለክላት ወይም፡- ምን ታደርጋለህ? የሚለው የለም» በማለት ሁሉን ቻይነቱን ገልጦ አመሰገነ፤ ዳን. 4፥35። በሰማያዊ ስፍራዎች ብዙ ኅይላት ቢገኙም፥ እርሱ ከሁሉ በላይ ነው (ኤፌ. 1፥19-21)፤ የሚተካከለው የለም፤ እርሱ ብቻ የሆነ እውነተኛ አምላክ ነውና፤ ዮሐ. 17፥3።

ለ) አለመለወጡ

እግዚአብሔር ያለና የሚኖር እኔ ነኝ የሚል አምላክ ነው፤ ስለዚህ አይለወጥም፤ ዘጸ. 3፥14። ሰው ሲለወጥ ወደተሻለ ወይም ወደባሰ ሁኔታ ይለወጣል፤ እግዚአብሔር ግን ቢለወጥ ኖሮ ወደተሻለ ሁኔታ ከመለወጡ በፊት ወይም ወደባሰ ሁኔታ ከተለወጠ በኋላ ፍጹም አለመሆኑ ይታይ ነበር። እግዚአብሔር ፍጹም ነውና አይለወጥም፤ ማቴ. 5፥48።

እግዚአብሔር በህላዌው፣ በባሕርዩ፣ በዕቅዶቹና በተስፋ ቃላቱ አይለወጥም። አለመለወጡ ለዓለምም ሆነ ለሕዝቡ ሁኔታና ኑሮ ዋስትና ይሰጣል፤ ብዙ ጥቅሶች ይህን እውነት ይገልጣሉ፤ ለምሳሌ ፡-

«እኔ እግዚአብሔር አልለወጥም፤ እናንተ የያዕቆብ ልጆች ሆይ፣ ስለዚህ የጠፋችሁ አይደላችሁም»፤ ሚሊ. 3፥6።

«ያዕቆብ ሆይ፣ የጠራሁህም እስራኤል ሆይ፣ ሰማኝ፤ እኔ ነኝ፤ እኔ ፈተኛው ነኝ እኔም ኋለኛው ነኝ»፤ ኢሳ. 48፥12 (41፥4 ይመ.)።

መዝሙረኛው የዓለምን ለውጥ አይቶና እግዚአብሔር ታላቁ «እኔ ነኝ» ያለውን አስተውሎ «...አንተ ግን ያው አንተ ነህ» ብሎ ትክክለኛ የአምልኮ አጻፋ ሰጠ፤ መዝ. 102፥26-27፤ ዕብ. 1፥11-12።

ሐዋርያው ጳውሎስ ስለማይጠፋው የእግዚአብሔር ክብር (ሮም 1፥23)፤ ያዕቆብም፣ «በጎ ስጦታና ፍጹም በረከት ሁሉ ... ይወርዳሉ፤ በእርሱ ዘንድ መለዋወጥ ከመዞር የተነሣ የሚያርፍ ጥላም የለም» (ያዕ. 1፥17 አ.መ.ት.) ብለው በማስተማራቸው አለመለወጡን ይመሰክራሉ።

ከዚህና ከሌሎች ብዙ ጥቅሶች የእግዚአብሔር አለመለወጥ ለመጽሐፍ ቅዱስ ጸሓፊዎች ትልቅ መሠረት እንደነበረ እናያለን። የእግዚአብሔር ህላዌ ቢለወጥ ኖሮ በጸሎት ለማን እንደምንናገር፣ ባሕርዩ ቢለወጥ ኖሮ ምን ማድረግ እንደሚችል፣ ዕቅዶቹ ቢለወጡ ኖሮ ምን ዐይነት ተስፋ እንዳለን አናውቅም ነበር። ነገር ግን ስለማይለወጥ እነዚህን ነገሮች እናውቃለንና አለኝታችን አድርገነው በእርሱ አምነን መኖር እንችላለን።

ስለ እግዚአብሔር አለመለወጥ ቢያንስ ሦስት ጥያቄዎች ይነሣሉና ስለ እነርሱ መጠነኛ ማብራሪያ መስጠት ያስፈልጋል።

1. የእግዚአብሔር አሠራር አይለወጥም?

ከዘለዓለም የኖረ እግዚአብሔር ዓለምን ከፈጠረ በኋላ ዐረፈ፤ በክርስቶስ ሰው ሆነና በመንፈስ ቅዱስ በቤተ ክርስቲያን መኖር ጀመረ። እግዚአብሔር አንዳንድ ጊዜ ጸሎትን ይሰማል፤ በሌላ ጊዜ አይሰማም፤ አንዳንድ ጊዜ ሰዎችን ይረዳል፤ በሌላ ጊዜ አይረዳም፤ አንዳንድ ጊዜ ሰውን ይፈውሳል፤ በሌላ ጊዜ አይፈውስም። ይህን ሁሉ ስንመለከት አንድ ነገር መገንዘብ አለብን። አንዳንዶች እንደሚያስቡት እግዚአብሔር ከዓለም የሚርቅ አይደለም፤ እርሱ በዓለም የሚሠራ አምላክ ነው። እርሱ ከሰዎች ጋር ይገናኛል፤ ሰዎች ሲለወጡና አሠራራቸውን ሲለውጡ፣ በእርሱና በሰዎቹ መካከል ያለው ግንኙነት ይለወጣል እንጂ እርሱ በህላዌው፣ በባሕርዩ፣ በዕቅዶቹና በተስፋ ቃላቱ አይለወጥም።

እውነት ነው፤ እግዚአብሔር «ተጸጸተ» ተብሏል፤ ነገር ግን አስቀድሞ እንዳየነው ሰዎች አካሄዳቸውን ስለለወጡ እግዚአብሔር እንደ ባሕርዩ የሚያደርገውን ይለውጣል (ም. 13 ለ8 ይመ.)። እግዚአብሔር «ተጸጸተ» መባሉ እግዚአብሔር በሰውኛ አባባል (ANANTHROPOMORPHISM) ድርጊቱን መግለጡን የሚያሳይ ነው። አንዳንዶች፤ እግዚአብሔር ከሰው ድርጊት የተነሣ ዕቅዱን እንደሚለውጥ ያስተምራሉ። ይህንም በምዕራፍ 36 እናትታለን።

2. የእግዚአብሔር ስሜት አይለወጥምን?

በቤተ ክርስቲያን ታሪክ በእግዚአብሔር ዘንድ ስሜቶች እንዳሉና እንደሌሉ የሚገልጡ ሁለት አሳቦች አሉ። የደማስቆው ዮሐንስ እግዚአብሔር «እንቅስቃሴ አልባና ስሜት አልባ» መሆኑን አስተማረ። የእስክንድርያው ቀሌምንጦስ፤ «እግዚአብሔር የማይሰማው፤ ከቀጣ ነጻ የሆነና፤ ምኞት የሌለው ነው» ብሏል፤ እንደዚሁም ይህ ሰው እግዚአብሔር ሐዘንንም ሆነ ደስታን እንደማያውቅም ተከራከረ (1)። የዌስትምንስተር ሃይማኖታዊ መግለጫ ም.2.1 እግዚአብሔር ስሜት አልባ መሆኑን ሲያስተምር የሐዋርያት ሥራ 14፤ 11:15ን ይጠቅሳል። ሆኖም ሐዋርያው «እኛ ደግሞ እንደ እናንተ የምንሰማ ሰዎች ነን» ያለው እርሱና በርናባስ አማልክት አለመሆናቸውን ለመግለጥ እንጂ እግዚአብሔር ስሜት እንዳለው ወይም እንደሌለው ለማስተማር አልነበረም። ርግጥ ነው፤ እግዚአብሔር እንደ ሰዎች ኅጢአታዊ ስሜቶች የሉትም። እዚህም ላይ «የምንሰማ» የሚለው ቃል የተተረጎመው የግሪክ ቃል የጳውሎስና የበርናባስ ሁኔታና ሕይወት ከልስጥራን ሰዎች ሕይወት ጋር አንድ መሆኑን ያሳያልና፤ ከዐውዱ አጠቃላይ አሳብ በመነሣት የእውነተኛ አምላክ ሁኔታ ከሰዎች እጅግ የተለየ በመሆኑ፤ ጳውሎስንና በርናባስን ማምለክ ትልቅ ስሕተት እንደሆነ አሳየ፤ GRUDEM ገጽ 165-166 ይመ.።

ጥንትም ሆነ ዛሬ እግዚአብሔር ስሜት የለውም የሚሉ የእግዚአብሔርን ሁሉን ቻይነት መጠበቅ ይፈልጋሉ። ሰው በሚያደርገው እግዚአብሔር ቢሰማው፤ ሁሉ «ከእርሱ» አይደለምና በፍጥረቱ ይለወጣል እንዳይባል ይፈራሉ።

መጽሐፍ ቅዱስ ግን እግዚአብሔር ስሜቶቻችንን የፈጠረ፤ የሚደሰት (ኢሳ. 62፤ 5)፤ የሚያዝን (መዝ. 78፤ 40፤ ኤፌ. 4፤ 30)፤ የሚቈጣ (ዘጸ. 32፤ 10)፤ የሚራራ (መዝ. 103፤ 13)፤ የሚወድ (ዮሐ. 3፤ 16) አምላክ መሆኑን ይገልጣል። ምእመናንም ስሜቶቹን በተለይ በፍቅሩ ያለውን ስሜት መከተል፤ እንደዚሁም እንደ እርሱ ጽድቅን መውደድና ኅጢአትን መጥላት እንዳለባቸው ታዝዝዋል።

ይህን እውነት የሚቀበሉ ከሌሎች የእግዚአብሔር ባሕርይ መገለጫዎች ጋር ትምህርታቸው እንዳይጋጭ መጠንቀቅ አለባቸው። ቢያንስ የሚከተሉትን ሦስት አሳቦች ልብ ማድረግ ይረዳል፡-

ሀ) የእግዚአብሔር ስሜት ብስጭትን፤ ጭንቀትን፤ ፍርሀትን ወይም የዕቅዱን አለመፈጸም አያሳይም፤

ለ) ማንኛውም የሚሆን ነገር ለእግዚአብሔር ድንገተኛ አይሆንም፤ እርሱ ከመጀመሪያ ጀምሮ ሁሉን ዐውቋልና፤

ሐ) እግዚአብሔር የሚሆነውን ሁሉ ከመጀመሪያ ዐቅዷልና የሚሆነው ከዕቅዱ ውጭ አይደለም። በሰዎች ዘንድ እንኳ እንዲታረም መልካም አባት ልጁን ይቀጣዋል፤ ሆኖም ሲቀጣው በልጁ ሥቃይ ያዝናል፤ ሰማያዊ አባታችንም እንዴት የበለጠ አያዝንም! «በውኑ ኅጢአተኛ ሲሞት ደስ ይለኛልን? ይላል ጌታ እግዚአብሔር።

ይልቁን ከመንገዱ ተመልሶ በሕይወት ሲኖር ደስ አይለኝምን? » ስለሚል የገጢአተኛ ሞት ትክክለኛ ቢሆንም የማይደሰትበት መሆኑን ያሳያል፤ ሕዝ. 18፥23:32 አ.መ.ት.።

እንግዲህ እግዚአብሔር ሁሉን ዐውቆና ዐቅዶ የሚሆነውን በሐዘን ወይም በደስታ ይቀበላል፤ እንደዚሁም በቀጣ ወይም በርኅራኄ በሰው ላይ ወይም ለሰው ያደርጋል። በዚህ ምክንያት ስለ ክርስቶስ ሕግማት ስንናገር ክርስቶስ ተሠቃየ ከማለት ክርስቶስ መከራን ተቀበለ ቢባል የተሻለ ነው። እርሱ እንደ እግዚአብሔር ዕቅድና ፈቃድ ሁሉን ዐውቆ ለእኛ ብሎ መከራን ተቀብሏልና።

3. የእግዚአብሔር ህላዌና ባሕርይ አይለወጥምን?

በቅርብ ጊዜ አልፍረድ ዋይትሄድ (ALFRED WHITEHEAD; 1861-1947) የተባለው ፈላስፋ ሁሉ በመለወጥ ላይ ይገኛል ብሎ አስተማረ። ቻርልስ ሐርትስሐርን (CHARLES HARTSHORNE) ይህን ፍልስፍና ተቀብሎ ለክርስቲያን ሃይማኖት መሠረት ማድረግ ሞክሯል። እንደ እርሱ ትምህርት ነገሮች ሁሉ ወደ ራሳቸው ፍጹምነት በመሄድ ላይ ናቸው፤ እግዚአብሔርም በዓለም ሲሠራ እየተለወጠ ይሄዳል፤ ከሰው ጋር ካለው ግንኙነት የተነሣ እርሱ እየተማረ ይለወጣል፤ ፍቅሩም ከሚያጋጥመው ደስታና ሐዘን የተነሣ ጥልቀት እያገኘና እየተለወጠ ይሄዳል። ይህም ትምህርት በእንግሊዝኛ ቋንቋ PROCESS THEOLOGY የሚል መጠሪያ ተሰጥቶታል።

ሁሉ በመለወጥ ላይ ያለ አሳብ በልዩ ልዩ ፈላስፋዎች ዘንድ ከጥንት ጀምሮ ቢገኝም፥ ከቅርብ ጊዜ ወዲህ ያተኩረው በዓለም ውስጥ የሚገኘውን ክፋት በመመርመር ላይ ነው። ሊበራሎች ክፋትን፥ በተለይም የአይሁድን ዕልቂት፥ የእስታሊንን ጭቁና፥ ሰዎች ወደ አረመኔነት መመለሳቸውን ... ወዘተ ሲመለከቱ እግዚአብሔር መልካምና ኅያል ከሆነ፥ ይህ ሁሉ እንዳይሆን ለምን አልከለከለም? ለሚለው ጥያቄ መልስ ዐጡ። ስለዚህ እግዚአብሔር ሙሉ ኅይል ከሌለውና እንደ ፍቅሩ ከክርስቲያኖች ድጋፍን እየተቀበለ ሁሉን ለማሻሻል በመሥራት ላይ ከተገኘ ለጥያቄው መልስ፥ የወደፊት ተስፋ እንደዚሁም ለክርስቲያኖች ሕይወት ዋጋ የሚያገኙ ይመስላቸዋል። በምዕራፍ 17 እንዳየነው ሊበራሎች በየጊዜው እንደሚመቻቸው ለዓለምና ለጥያቄዎቹ መልስ ለማግኘት ልዩ ልዩ ትምህርት አላቸው። በእነዚህና በመሳሰሉት ዘንድ የሥላሴ ትምህርት አለመገኘቱ አያስገርምም፤ እነርሱም በማይለወጠው አምላክ ባለማመናቸው በመጽሐፍ ቅዱስ ትምህርት አይመሩም፤ ምክንያቱም ፍልስፍናቸው ከመጽሐፍ ቅዱስ ትምህርት ጋር ፍጹም የሚቃረን ነው።

ሐ) አለመወሰኑ

ዳዊት፥ «እግዚአብሔር ታላቅ ነው ... ለታላቅነቱም ፍጻሜ የለውም» በማለቱ እግዚአብሔር፥ ሰው በሚወሰንበት አለመወሰኑንና ሰው ከሚያውቀው በተለየ መንገድ መኖሩን ገልጧል፤ መዝ. 145፥3። ባይወሰንም፥ እግዚአብሔር አካላዊ ሆኖ ለሰው ይናገራል፤ በሰው ይደሰታል፤ ሰውንም ይወዳል፤ ሰውም ወደ እርሱ ይጸልያል፤ ያመልከዋል፤ ለእርሱ ይታዘዛል፤ ይወደዋል። እግዚአብሔር አካላዊ መሆኑን በትምህርት ሥላሴ ውስጥ በዝርዝር እናትታለን። ስለ እግዚአብሔር ታላቅነት ስናስብ፥ እግዚአብሔር በስፍራ አለመወሰኑን፥ በቀጥታም በጊዜ አለመገደቡን እንመለከታለን።

1. እግዚአብሔርና ስፍራ

እግዚአብሔር በስፍራ ሁሉ ይኖራል፤ ይህም በእንግሊዝኛ ቋንቋ OM-NIPRESENCE በመባል ይታወቃል። መጽሐፍ ቅዱስ ስለዚህ የተናገረበት ዓላማ ሰው ከእግዚአብሔር ለማምለጥ እንደማይችልና ልጆቹ የትም ቢኖሩ ሊረዳቸውና

ሊያድናቸው እንደሚችሉ ለማሳየት ነው፤ መዝ. 139፡7-10። ቃየንና ዮናስ በግስተዋል አልሄዱም (ዘፍ. 4፡16፤ ዮናስ 1፡3)፤ ያዕቆብ ይህን እውነት ተማረ (ዘፍ. 28፡16)፤ ሐሰተኞች ግን አልተረዱትም፤ 1ነገ. 20፡23፤ ኢሳ. 29፡15፤ ኤር. 23፡23-24።

እግዚአብሔር በሁሉም ስፍራ በምልአት ቢገኝም በዚህ አይወሰንም፤ ሰሎሞን፡ «በውኑ እግዚአብሔር ከሰው ጋር በምድር ላይ ይኖራልን? እነሆ፤ ሰማይ ከሰማያትም በላይ ያለው ሰማይ ይይዝህ ዘንድ አይችልም ...» ብሎ በማመስገን እግዚአብሔር በተፈጠረው ሰማይ እንኳን አለመወሰን አሳይቷል፤ 1ነገ. 8፡27። ይህም በእንግሊዝኛ የእግዚአብሔር IMMENSITY በመባል ይታወቃል።

እግዚአብሔር በስፍራ ሁሉ ቢገኝም፤ ሰው በየቦታው በሥጋዊ መንገድ እንደሚገኘው ዐይነት አይደለም፤ እርሱ መንፈስ ነውና። የፀሐይ ብርሃን በልዩ ልዩ ቦታ ተከፋፍሎ በሚገኝበት ዐይነት እግዚአብሔር አይገኝም፤ የእግዚአብሔር የባሕርይ መገለጫዎች አይከፋፈሉምና። ከሰው የተወሰነ ክፍል በአንድ ቦታ እንደሚገኝ፤ በየቦታው አይገኝም። የእግዚአብሔር የባሕርይ መገለጫዎችም ከህላዌው አይለዩምና፤ እግዚአብሔር ራሱ በሁሉም ስፍራ አለ።

እግዚአብሔር በስፍራ ሁሉ ይገኛል፤ ነገር ግን የሚገኘውና የሚኖረው በልዩ ልዩ ዐይነት መንገድ ነው። ስፍራ በእግዚአብሔር ተፈጥሯልና እግዚአብሔር በስፍራ አይወሰንም። በየትም የሚገኘው በመንፈሳዊ አኳኋን ነው። እግዚአብሔር ሰው በሆነው በኢየሱስ ክርስቶስ፤ በምእመናንና በከፋዎች ይኖራል፤ ሆኖም በሦስቱም አኗኗሩ አንድ አይደለም። እንግዲህ ኅጢአት ሰውን ከእግዚአብሔር የሚለየው በስፍራ ሳይሆን በመንፈሳዊ ግንኙነት ነው።

2. እግዚአብሔርና ጊዜ

እግዚአብሔር በጊዜ አይወሰንም፤ ዘላለማዊ ነው፤ ይህም በእንግሊዝኛ EVER-LASTING ወይም ETERNAL ይባላል፤ እግዚአብሔር በETERNITY ይኖራል። ሙሴ ሲጻልይ፡ «ተራሮች ሳይወለዱ፤ ምድርም ዓለምም ሳይሠሩ፤ ከዘላለም እስከ ዘላለም ድረስ አንተ ነህ» በማለት ሰው በዓለም ሲኖር ውሱን እንደሆነና፤ እግዚአብሔር ግን በዓለም ሳይወሰን ዘላለማዊ መሆኑን አሳይቷል፤ መዝ. 90፡2። ክርስቶስ ከዕርገቱ በኋላ፡ «ያለውና የነበረው የሚመጣውም ሁሉንም የሚገዛ ጌታ አምላክ ፡- አልፋና ምዕራብ እኔ ነኝ» በማለት ዘላለማዊነቱን በሦስት መንገድ አረጋግጧል፤ ራእ. 1፡8። ሰው በጊዜ ውስጥ በመኖሩ የእግዚአብሔርን ዘላለማዊነት በዐላፊ፤ በአሁንና በትንቢት ጊዜያት ያስተውለዋል (ራእ. 1፡4-5፡8፤ 4፡8)፤ ሆኖም እግዚአብሔር እንደ ህላዌው ከጊዜ ውጭ ይኖራልና ኤሊሁ፡ «የዘመኑም ቁጥር አይመረመርም» ብሎ የሰው ማስተዋል እጅግ የተወሰነ መሆኑን አሳየ፤ ኢዮብ 36፡26። እግዚአብሔር ከጊዜ ጋር የሚገናኝበት መንገድ ከፍ ያለ ምሥጢር ነው። እንግዲህ መጽሐፍ ቅዱስ በዚህ ረገድ የሚያስተምረንን በሚከተሉት ክፍሎች አካተን ማየት እንሞክራለን ፡-

ሀ) እግዚአብሔር በህላዌው ከጊዜ ውጭ ይኖራል

እግዚአብሔር መንፈስ ሆኖ የሚታዩትን ዓለማት ፈጠረ (ዕብ. 11፡3)፤ ሰማያትንና ምድርን ሲፈጥርም በመጀመሪያ በመሆኑ እግዚአብሔር ከጊዜ በላይና ከጊዜ ውጭ መሆኑን ያሳያል፤ ዘፍ. 1፡1።

እግዚአብሔር ዘለዓለማዊ ነው ስንል ከሁሉ በፊትና ከሁሉ በኋላ መሆኑን እናስባለን፤ እርሱ ፊተኛና ኋለኛ (ኢሳ. 44:6)፥ አልፋና ምግብ (የግሪክ ቋንቋ የመጀመሪያና የመጨረሻ ፊደሎች ናቸው፤ ራእ. 1:8) ተብሎ ተገልጦልናል። ጊዜ በእግዚአብሔር ዘንድ እንደ ሰው አስተሳሰብ የሚታይ አይደለም። ስለዚህ መሴ፥ «ሺህ ዓመት በፊትህ እንዳለፈችው እንደ ትናንት ቀን፥ እንደ ሌሊትም እርቦ ነውና» ይላል፤ መዝ. 90:4። ጴጥሮስም፥ «በጌታ ዘንድ አንድ ቀን እንደ ሺህ ዓመት፥ ሺህ ዓመት እንደ አንድ ቀን እንደሆነ» መርሳት ተገቢ አለመሆኑን አስጠንቅቋል፤ 2ጴጥ. 3:8።

ክርስቶስ ኢየሱስ፥ «አብርሃም ሳይወለድ እኔ አለሁ» በማለቱና የያህዌን ስም ለራሱ በማድረጉ እግዚአብሔር ጊዜን እንዴት እንደሚመለከተው ፍንጭ ሰጥቷል፤ ዘጸ. 3:14፤ ዮሐ. 8:58። በዘለዓለማዊነት የሚኖር እግዚአብሔር ወልድ አብርሃም ሳይወለድ «እኔ ነበርሁ» ሳይሆን «... እኔ ነኝ» (ዮሐ. 8:58 አ.መ.ት.) በማለቱ፥ የዓለም ታሪክ ሁሉ ሁልጊዜ በእግዚአብሔር ዐይን ፊት ይገኛል፤ ለእግዚአብሔርም ሕያው ነው። በሰው አስተሳሰብ ትናንት፥ ዛሬ፥ ነገ አለ፤ በእግዚአብሔር ዘንድ ግን ሁሉ «አሁን» እንዳለ ይታያል። እንግዲህ አብርሃም፥ እኛና ከእኛ በኋላ የሚመጡት ምእመናን በአንድነት በእግዚአብሔር ዐይን ሕያዋን ነን፤ እርሱ በሰው አመለካከት «ያለውና የነበረው የሚመጣው እኔ ነኝ» ነውና።

ለ) እግዚአብሔር ዓለምን ተመልክቶ በጊዜ ውስጥ ይሠራል

በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ትንቢትና ፍጻሜ አለ። ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ፍጹም አምላክ ፍጹም ሰውም ሆኖ ተወለደ፤ አደገ፤ ሞተ፤ ተነሣ፤ ወደ ሰማይ ዐረገ፤ በእግዚአብሔር ቀኝ ተቀምጦ ወደ ዓለም በሥጋ ዳግም ተመልሶ ይመጣል። ይህ ሁሉ በጊዜ ውስጥ በመፈጸም ላይ ነው።

እግዚአብሔር ከጊዜ ውጭ ሆኖ በጊዜ ውስጥ ይሠራል። እነዚህ ሁለት አሳቦች በኢሳይያስ 46:9-10 አንድ ላይ ይገኛሉ፡-

«እኔ እግዚአብሔር ነኝ፤ እንደ እኔም ያለ ማንም የለም። በመጀመሪያ መጨረሻውን፥ ከጥንትም ያልተደረገውን እነግራለሁ፤ ምክራ ትጽናለች፤ ፈቃዴንም ሁሉ እፈጽማለሁ እላለሁ»።

እግዚአብሔር በጊዜ ውስጥ ስለሚሠራ ሁሉን እስከ ዓለም ፍጻሜ ይመራል። በዓለም ዘንድ ቅደም ተከተልና ተከታታይነት አለ፤ ይህም በእግዚአብሔር ዕቅድ ውስጥ የሚገኝ ነው። ለዓለም ሲባል በእግዚአብሔር ዕቅድ ውስጥ ይህ የሚገኝ በመሆኑ በእግዚአብሔር ህላዌና ባሕርይ ውስጥ የቅደም ተከተል አመለካከት እንዳለ ማሰብ አይከብድም። ሆኖም ይህ በመጽሐፍ ቅዱስ የተገለጠ አይመስልም፤ ሰው በጊዜ ውስጥ ተወስኖ በመኖሩ ከጊዜ ውጭ መኖር እንዴት ያለ እንደሆነ መመርመርና መረዳት አይችልም።

ሐ) እግዚአብሔር በዘለዓለማዊነት ውስጥ ሆኖ በጊዜ ላይ ሥልጣን አለው

ክርስቶስ ለዘለዓለም ፍጹም አምላክ ፍጹም ሰውም ነውና ትስብእቱ ለዘለዓለም ይኖራል። ሰው ከሙታን ሲነሣ ሰው ሆኖ ለዘለዓለም ይኖራል። አንዳንዶች ሰው ወደ ዘለዓለማዊነት ሁኔታ የሚለወጥ ይመስላቸዋል። ይሁን እንጂ ሰው ፍጹም ሰው ቢሆንም፥ ፍጡር በመሆኑ በጊዜ ውስጥ ይኖራል። በሰማያዊ ከተማ በጊዜ የሚከናወኑ ነገሮች ይፈጸማሉ፡- ምእመናን በዙፋኑ ፊት አክሊላቸውን ያኖራሉ (ራእ. 4:11)፤ አሕዛብም ይመላለሳሉ (21:4) እና የሕይወት ዛፍ በየወሩ ያፈራል፤ 22:2። እውነት ነው፥ «የቀደመው ሥርዐት ዐልፏል» (21:4) እና በዚህ ዓለም የጊዜ ሁኔታ እጅግ

ይለዋወጣል። በዚያን «ጊዜ»ም የእግዚአብሔር ዕቅድ ሁሉ ተፈጽሞ ሰውና ዓለም ፍጹማን ይሆናሉና ለዘለዓለም እንደገና አይለወጡም፤ 1ቆሮ. 13፥12፤ 1ዮሐ. 3፥2። በሰማያዊ ከተማ የሚጉዳ ምንም ነገር የለም፤ ምንም የሚያሰለች ነገር የለም፤ የሚያሳዝንም አይኖርም። ምእመናን «ለዘለዓለም እስከ ዘለዓለም» ይነግሣሉ፤ 22፥5። የከተማውም ብርሃን በጉ ነው (21፥23)፤ እርሱም በዙፋኑ ላይ ነው፤ 22፥3። በጉ ተብሎ ሲወጣ፡ ክርስቶስ በተወሰነው ቀን ለምእመናን ጎጢአት መከራ መቅበሉን ያሳስባልና ለዘለዓለም አይረሳም። የጊዜና የዘለዓለማዊነት ግንኙነት ምሥጢር ነው። እግዚአብሔር በዘለዓለማዊነቱ ሁሉ ሁልጊዜ ያያል፤ በተለይም ቀራንዮ ለዘለዓለም በፊቱ ጉልሕ ሆኖ የሚታየው የዘመናት ንጉሥ ነውና ለእርሱ ምስጋናና ክብር ይሁን፤ 1ጢሞ. 1፥17፤ ራእ. 13፥8።

መ) አለመከፋፈሉ

ሰው ሥጋና ዐጥንት፡ እንደዚሁም ሥጋና ነፍስ በመሆኑ ተፈጥሮው ውስብስብ ነው፤ እግዚአብሔር ግን መንፈስ ነውና ውስብስብ ባለመሆኑ አይከፋፈልም። ይህ የባሕርዩ ገንዘብም አንድነቱ ነው ማለት እንችላለን። ይህ በእንግሊዝኛ ቋንቋ ብዙ ጊዜ የእግዚአብሔር SIMPLICITY ተብሎ ሲጠራ፡ አንዳንድ ጊዜም ONENESS ይባላል። አስቀድሞ እንዳየነው እግዚአብሔር የባሕርዩ መገለጫዎች ስብስብ አይደለም፤ የባሕርዩ መገለጫዎች ለህላዌው የሚጨመሩ ሳይሆኑ፡ ህላዌውን የሚገልጡ ናቸው፤ እርሱ አንድ ነውና። ስለ አለመከፋፈሉ ስናስብ ሁለት ነገሮችን ማተት አለብን ፡-

1. እግዚአብሔር አንድ ሲሆን እንደ እርሱ ያለ ሌላ የለም

ንጉሥ ሰሎሞን፡ «የምድር አሕዛብ ሁሉ እግዚአብሔር እርሱ አምላክ እንደሆነ፡ ከእርሱም በቀር ሌላ እንደሌለ ያውቅ ዘንድ» በማለት ጸለየ፤ 1ነገ. 8፥60። ጳውሎስ አንድ እግዚአብሔር እንዳለ ለጢሞቴዎስ ጻፈ፤ 1ጢሞ. 2፥5። ሙሴ፡ «እስራኤል ሆይ፡ ስማ፤ አምላካችን እግዚአብሔር አንድ እግዚአብሔር ነው» ብሎ በማስተማሩ ሕዝቡ በፍጹም ልብ፡ በፍጹም ነፍስና በፍጹም ጎይል መውደዳቸው ትክክለኛ የአጻፋ መልስ መሆኑን ገለጠ፤ ዘጸ. 6፥4። በተጨማሪ «አቤቱ በአማልክት መካከል እንደ አንተ ያለ ማን ነው?» ብሎ መልስ ዐዘል ጥያቄ በመጠየቁ ሌሎችን «አማልክት» ማምለክ የማይገባ መሆኑን አሳየ፤ ዘጸ. 15፥11። ክርስቶስም «እውነተኛ አምላክ ብቻ የሆንህ» ብሎ አብን አከበረ፤ ዮሐ. 17፥3። ሐዋርያው ጳውሎስም «ብቻውን አምላክ» ብሎ ያመሰግናል፤ 1ጢሞ. 1፥17።

አንዳንዶች ከብሉይ ኪዳን ነቢያት በፊት እስራኤላውያን ብዙ አማልክትን ያመልኩ ነበር ይላሉ። ይህ አስተሳሰብ ከአዝጋሚ ለውጥ ፍልስፍና ጋር የተያያዘ ነው። ሆኖም ነቢያቱ አዲስ ሃይማኖት እንዲመጣ ሳይሆን፡ ሕዝቡ ወደ ጥንት ሃይማኖታቸው እንዲመለሱ አስተማሩ። በእስራኤል ዘንድ ከጥንት ጀምሮ አንድ አምላክ ብቻ ያመልኩ እንደነበረ ግልጥ ሆኖ ይታያል፤ ለምሳሌ ዘፍ. 18፥25 ይመ.።

2. እግዚአብሔር በመለኮቱ አይከፋፈልም

መጽሐፍ ቅዱስ ስለ እግዚአብሔር ምልክት ሲናገር፡ በቅጽሎች ብቻ ሳይሆን በስሞች ይጠቀማል፤ እግዚአብሔር ታማኝ፡ ጻድቅ፡ ሕያው፡ ጠቢብ ...ወዘተ ብቻ ሳይሆን፡ ጽድቅ፡ እውነት፡ ሕይወት፡ ብርሃን፡ ፍቅር ...ወዘተ መሆኑን ያስተምራል፤ ኤር. 23፥6፤ ዮሐ. 1፥4፡5፡9፤ 14፥6፤ 1ቆሮ. 1፥30-31፤ 1ዮሐ. 1፥5፤ 4፥8። እግዚአብሔር አንድን ነገር ሲያደርግ በተለይ ከባሕርዩ መገለጫዎች ውስጥ በአንዱ ላይ

ቢያተኩር፥ መለኮቱ በዚያ በባሕርዩ መገለጫ ላይ በምልአት አለና ድርጊቱ ከማናቸውም የባሕርይ መገለጫ ጋር አይቃረንም። ስለዚህ አንድ ሰው በሚጻልበት ጊዜ አንዱን የባሕርይ መገለጫ ጠቅሶ እግዚአብሔርን ሲጠይቅ፥ ልመናው ከሌላው የባሕርይ መገለጫ ጋር ግጭት እንዳይፈጥር ማስተዋል ይኖርበታል። ምክንያቱም እግዚአብሔር አንድ ነውና አይከፋፈልም።

አንዳንዶች ይህ ትምህርት ከትምህርተ ሥላሴ ጋር የማይስማማ ይመስላቸዋል። እግዚአብሔር አካላዊ ነው ብለናል፤ በእግዚአብሔር ዘንድ ሦስት አካላት አሉ። ይህንንም ስንል እግዚአብሔር የሦስቱ አካላት ስብስብ ሳይሆን፥ «የመለኮት ሙላት» በእያንዳንዱ አካል ይኖራል ማለታችን ነው፤ ቆላ. 2፥9። አካልና አካላዊነት መጽሐፍ ቅዱሳውያን ቃላት አይደሉምና በነገረ መለኮት እንዴት እንደምንጠቀምባቸው በምሥጢረ ሥላሴ ትምህርት ውስጥ ማብራሪያ መስጠት እንሞክራለን። እግዚአብሔር አካላዊ ነው፤ ሰው ከእግዚአብሔር ጋር የሚገናኘው ከሦስቱ አካላት ጋር እንደየምግባራቸው ባለው ግንኙነት መሠረት ነው፤ በዚህም የእግዚአብሔር መለኮት ይገለጥለታል።

ሠ) አለመታየቱ

ዮሐንስ፥ «... እግዚአብሔርን ያየው አንድ ስንኳ የለም፤ በአባቱ ዕቅፍ ያለ አንድ ልጁ እርሱ ተረከው» ብሏል፤ ዮሐ. 1፥18። አብን ያየው ወልድ ብቻ መሆኑንም አረጋግጧል፤ ዮሐ. 6፥46። ሐዋርያው ጳውሎስም «የማይታይ» እና «ማንም ሊቀርበው በማይችል ብርሃን ይኖራል፤ አንድ ሰው እንኳ አላየውም፤ ሊያይም አይቻለውም» ብሎ ገልጦታል፤ 1ጢሞ. 1፥17፤ 6፥16።

በሌላ አመለካከት ደግሞ ኢየሱስ፥ «ልብ ንጹሐች ብፁዓን ናቸው፤ እግዚአብሔርን ያይታልና» እና «እኔን ያየ አብን አይቷል» ብሏል፤ ማቴ. 5፥8፤ ዮሐ. 14፥9። ከዚህ የተነሣ ልዩ ልዩ የማየት መንገድ እንዳለ እናስተውላለን። እግዚአብሔር መንፈስ ነው (ዮሐ. 4፥24)፤ ስለዚህ በሥጋዊ ዐይን አይታይም። በመንፈሳዊ ዐይን ግን ሰው «ማየት» ይችላል፤ ይህ አተያይ መጠነኛ ቢሆንም የእግዚአብሔርን ባሕርይ ማስተዋል ነው።

ክርስቶስ «እግዚአብሔርን ያይታል» ብሏልና አበው ሊቃውንት ስለዚህ «ማየት» ብዙ አለቡ፤ በተለይ ከትንሣኤ በኋላ ሰው በክብር ሆኖ በምን አኳኋን እንደሚያየው ሊያስተውሉ ሞከሩ። በምድር ላይ ሰዎች ምን እንዳዩ ለማስተዋል ያስቸግራል። «የእግዚአብሔር መልአክ» ለአጋር (ዘፍ. 16፥7፤ 21፥17)፥ ለአብርሃም (ዘፍ. 22፥11)፥ ለያዕቆብ (ዘፍ. 31፥11)፥ ለሙሴ (ዘጸ. 3፥2)፥ ለበለዓም (ዘኁ. 22፥22)፥ ለጌዴዎን (መላ. 6፥11)፥ ለማኑሄና ለሚስቱ (መላ. 13፥3) ታየ። አጋርና ማኑሄ እግዚአብሔርን እንዳዩ አመኑ፤ ዘፍ. 16፥13 አ.መ.ት.፤ መላ. 13፥21:22። እግዚአብሔር ከሁለት መላእክቱ ጋር በሰው መልክ ለአብርሃም ታየ፤ ዘፍ. 18፥1:13:16:22፤ 19፥1። «አንድ ሰው ከያዕቆብ ጋር ከታገለ በኋላ እግዚአብሔርን ፊት ለፊት አየሁ» ብሎ የቦታውን ስም ጽኒኤል (የእግዚአብሔር ፊት) ብሎ ጠራው፤ ዘፍ. 32፥24:30። ከእነዚህ ሁሉ ጋር ለመተርጉም አስቸጋሪና ነገር ግን አስፈላጊ የሆነው እግዚአብሔር ለሙሴ የተናገረው ቃል ነው፡- «... ሰው አይቶኝ አይድንምና ፊቴን ማየት አይቻልም ... ከብሬም ባለፈ ጊዜ በስንግቃው ዓለት አኖርሃለሁ፤ እስካልፍ ድረስ እጄን በላይህ እጋርዳለሁ፤ እጄንም ፈቀቅ አደርጋለሁ፤ ጀርባዬንም ታያለሁ፤ ፊቴ ግን አይታይም»፤ ዘጸ. 33፥20-23።

ከእነዚህና ከመሳሰሉት ታሪኮች ምን ልናስተውል እንችላለን? «የእግዚአብሔር መልአክ» እና እግዚአብሔር በሰው መልክ ሊገለጡ ይችላሉ፤ እግዚአብሔር ከሁሉ በላይ ራሱን የገለጠው በክርስቶስ ኢየሱስ ነው፤ ህላዌውን ብቻ ሳይሆን ባሕርዩንም ጭምር በእርሱ ገልጧልና። እግዚአብሔር በሌላ አኳኋን ራሱን በዓለም ውስጥ ለመግለጥ ሲፈልግ፣ ሰው «ፊቱን» አይቶ ሊኖር አይችልም። በማናውቀው ዓለም እስከዚህ ድረስ የሆነውን ማስተዋል ይህን ያህል አስቸጋሪ ከሆነ፣ በማናውቀው ዓለምም በምን አኳኋን እንደምናየው መመርመር አለመቻላችን ግልጽ መሆኑን መረዳት ይገባናል።

እንግዲህ ክርስቶስን «ያዩታል» የሚለውን እንዴት እንተረጉመዋለን? ሰው በክርስቶስ ሲያምን «ማየት» ይጀምራል፤ «ሁሉም አዲስ ሆኗል» (2ቆሮ. 5፥17)፤ መንፈሳዊ ነገሮችን ማስተዋል እያደገ ይሄዳል። ክርስቶስ ሲመለስ ግን ሰው ከኅጢአቱ ነጽቶ ክርስቶስ እንዳለ ያየዋል፤ የሚያየውም ፊት ለፊት ነው፤ እርሱ በሥጋ የተገለጠ እግዚአብሔር ነው። እነኚህ ጥያቄዎች በተራራው ላይ በዚህ ዐይነት መንገድ ሊያዩት የጀመሩ ይመስላል፤ ሉቃ. 9፥29፤ 2ኢጥ. 1፥16። በትክክል እንዴት እንደሚሆን አናውቅም፤ ሆኖም ከምናስበው ይልቅ ከፍተኛ ግርማ ይታየናል። ለዚህ ራሳችንን ማዘጋጀት ይገባናል፤ 1ዮሐ. 3፥2-3።

ማስታወሻ

(1) BYG ገጽ 233። የደማስቆው ዮሐንስ ም. 22 ማስታወሻ (2) ይመ.። የእስክንድርያው ቀሌምንጦስ በNIDCC "CLEMENT OF ALEXANDRIA (155-220) ይመ.

ምዕራፍ 24 - ፍጥረቱን የሚመለከቱ የእግዚአብሔር ባሕርይ መገለጫዎች

«ህላዌውን የሚመለከቱ የእግዚአብሔር ባሕርይ መገለጫዎች»፡ እግዚአብሔር እንዴት ያለ እንደሆነና በራሱ መኖር የሚችል አምላክ መሆኑን የሚገልጡ አርእስት ናቸው። በእግዚአብሔር ህላዌ ላይ የሚያተኩሩ የባሕርይ መገለጫዎች ከተጠቀሱ በኋላ እግዚአብሔር ሌላውን ፍጥረቱንና ሰውን እንዴት ይመለከታል? ከፍጥረቱ በተለይም ከሰው ጋር እንዴት ይገናኛል? የሚሉና የመሳሰሉ ጥያቄዎች ይነሳሉ፤ በመሆኑም ፍጥረቱን የሚመለከቱትን የባሕርይ መገለጫዎች በዚህ ምዕራፍ እንመለከታቸዋለን። እግዚአብሔር አንድ ነው፤ ሆኖም በሰው አስተሳሰብ መሠረት የእግዚአብሔርን ህላዌ የሚመለከቱ የባሕርይ መገለጫዎች ፍጥረቱን ከሚመለከቱት ጋር የተያያዙ ናቸው።

ቤተ እስራኤል በክብር ዘመኑ በንጉሥ ዳዊት ይተዳደርና ይመራ ነበር፤ መንግሥት ቢወድቅም፡ ወደ ዘለዓለማዊው ንጉሥ ወደ እግዚአብሔር ፊት ይመለከት ነበር። የክርስቶስ ትምህርት ዋና ርእሰ የእግዚአብሔር መንግሥት ነበረ፤ የመንግሥቱ ንጉሥ ክርስቶስ ራሱ ነው። ስለዚህ መጽሐፍ ቅዱስ ስለ እግዚአብሔርና ስለ ዓለም ሲያስተምር ብዙ ጊዜ በንጉሣዊ አነጋገር መጠቀሙ አያስገርምም። ይህም አስተሳሰብ የሚከተለውን የእግዚአብሔር ባሕርይ መገለጫዎች አርእስት ምቹ ትንታኔ ሊሰጠን ይችላል ፡-

መግቢያ ፡-

ሀ) የእግዚአብሔር ልዕልና

ከፍል 1 ከንጉሣዊ አስተሳሰብ ጋር የተያያዙ የባሕርይ መገለጫዎች

ለ) የእግዚአብሔር ዕውቀት

ሐ) የእግዚአብሔር ጥበብ

መ) የእግዚአብሔር እውነተኛነት

ከፍል 2 ከንጉሣዊ ግብረገብነት ጋር የተያያዙ የባሕርይ መገለጫዎች

ሠ) የእግዚአብሔር ቅድስና

ረ) የእግዚአብሔር ጽድቅ

ሰ) የእግዚአብሔር ቸርነት

ከፍል 3 ከንጉሣዊ ዕቅድ ጋር የተያያዙ የባሕርይ መገለጫዎች

ሸ) የእግዚአብሔር ፈቃድ

ቀ) የእግዚአብሔር ፍቅር

መደምደሚያ ፡-

በ) የእግዚአብሔር ምልአት

እነዚህ ዐሥር መገለጫዎች በምልአት በክርስቶስ ይታያሉ፤ በሰው ዘንድ ደግሞ በመጠኑ ሊገኙ ይችላሉ። በአንዳንዶቹ ውስጥ የሚገኙት ንኡሳን ርእሶች ራሳቸው እንደ ባሕርይ መገለጫዎች ሊቈጠሩ ይችላሉ። ሆኖም ዝርዝሩ ከመጠን በላይ እንዳይበዛና ለሰው አእምሮ እንዲመች ትምህርቱን ከዚህ በላይ በተገለጠው አኳኋን እናቀርባለን።

ሀ) የእግዚአብሔር ልዕልና (1)

ልዑል ከፍ ያለ፣ ከሁሉ በላይ ያለ ማለት ነው። መልክ ጸዴቅ «የልዑል እግዚአብሔር ካህን» ነበረ፤ ዘፍ. 14፥18። ምድራዊ ንጉሥ ልዑል ቢባልም፣ ይህ መጠሪያ ብዙ ጊዜ በመጽሐፍ ቅዱስ ለእግዚአብሔር የሚሰጥ የክብር ስም ነው፤ መዝ. 7፥17፤ ዳን. 3፥26፤ ማር. 5፥7፤ ሉቃ. 8፥28፤ ሐ.ሥ. 16፥17። አንዳንድ ጊዜ የእግዚአብሔር ስም ሳይጠቀስ «ልዑል» ወይም «ልዑሉ» እግዚአብሔርን ያመለክታል፤ ዘዳ. 32፥8፤ 2ሳሙ. 22፥14፤ መዝ. 9፥2፤ 46፥4፤ 82፥6፤ 91፥1፤ 107፥11፤ ዳን. 4፥24:25:34፤ ሉቃ. 1፥32:35፤ 6፥35።

ከልዕልና ጋር ግርማ የሚለው ቃል ተያይዞ ይገለጣል፤ እግዚአብሔር «ልዑል ግሩምም» ነው፤ መዝ. 47፥2። ግርማ ሰውን የሚያስፈራ፣ የሚያሳፍር፣ የሚያስደነግጥ የንጉሥን ፊት ክብር የሚያሳይ ነውና መጽሐፍ ቅዱስ ስለ እግዚአብሔር ግርማ ይናገራል (ኢዮብ 37፥22፤ መዝ. 145፥5፤ ዕብ. 8፥1)፤ እነኚህ ሁሉም የክርስቶስን ግርማ አዩ፤ ሉቃ. 9፥29፤ 2ጴጥ. 1፥16። «የክብሩ መንጸባረቅ»ም የግርማን አሳብ ይይዛል፤ ዕብ. 1፥3። እነዚህ ሁለት ቃላት በእግዚአብሔር ታላቅነት ላይ ያተኮራሉና ሰው ልዑሉን እንዲያመልክ ያሳስባሉ፤ መዝ. 48፥1፤ 95፥3:6፤ 96፥4።

ኤሊሁም፣ «በእግዚአብሔር ዘንድ የሚያስፈራ ግርማ አለ» በማለት ልዕልናውን አብራራ፤ ኢዮብ 37፥22። ሰው ሰማያዊውን ንጉሥ ቢያስቁጣ ቅጣቱ ከባድ ነው። በኦሪት ዘፍጥረት እንደተገለጠው፣ እግዚአብሔር የዓለም ፈጣሪ ቢሆንም፣ በሰው ኅጢአት ምክንያት ፍጹም የነበረውን የሰውን ሁኔታ ከምት ጎይል በታች እንዲሆን አደረገ (3፥17-19)፤ ከስምንት ሰዎች በስተቀር ሰዎችን ሁሉ በጥፋት ውሃ አጠፋ (ም. 6-8)፤ የሰዎችን ቋንቋ አደበላልቆ ከባቤል በታተናቸው (11፥7-9)፤ ሰዶምንና ገሞራን ገለበጠ፤ 19፥23-26። እግዚአብሔር በሁሉ ዘንድ ተገኝቶ ሁሉን ያያል፤ ሁሉን ይሰማል፤ የአቤልን መገደል (4፥9)፣ የሰውን ክፋት (6፥5) እንደዚሁም የአጋርን መቸገር ተመለከተ። አጋር እግዚአብሔርን በትክክል «የሚያይ አምላክ» እና ልጇን እስማኤል («እግዚአብሔር ይሰማል») ብላ ጠራች፤ 16፥6-16። አብርሃም ይህን ሁሉ ዐውቆ እግዚአብሔርን «የምድር ሁሉ ፈራጅ በቅን ፍርድ» የሚፈርድ አምላክ እንደ መሆኑ አከበረው፤ 18፥25። እግዚአብሔር ኤልሻዳይ (ሁሉን የሚችል አምላክ)፤ ዘጸ. 6፥3) ነውና ለእርሱ የሚሳነው ነገር የለም፤ ዘፍ. 17፥1፤ 18፥14። እግዚአብሔር ሁሉን ይችላል፤ ሁሉን ይገዛል። ሰዎች፣ እግዚአብሔር ዐልፎ ዐልፎ በዓለም ታሪክ እጁን ጣልቃ የሚያስገባ ይመስላቸዋል፤ ነገር ግን ለአብርሃም ዘር ያዘጋጀውን ሁለንተናዊ ዕቅድ አስቀድሞ በመግለጡ የዓለምን ታሪክ ሁሉ እንደሚቁጣጠር አሳይቷል፤ 12፥1-3፤ 13፥14-17፤ 15፥13-21። የአብርሃም ልዑል አምላክ የእኛም አምላክ ነው።

ሰው የእግዚአብሔርን ልዕልና በትክክል እንዲያስብ ሁለት ርምጃዎችን መውሰድ አለበት። አንደኛው፣ እግዚአብሔርን ውሱን የሚያደርገውን አስተሳሰብ ትእዛዝን ማስወገድ ነው። እርሱ ሁሉን ቻይ፣ በሁሉ ዘንድ የሚገኝ፣ ሁሉን የሚያውቅ፣ ፈቃዱን ሁሉ የሚፈጽም አምላክ ነው፤ መዝ. 139 ይመ.። ኢዮብ ስላደረገበት ሁሉ ከእግዚአብሔር ጋር ሲከራከር፣ እግዚአብሔር ክብሩንና ጎይቱን ካሳየው በኋላ፣ «በታላቅነትና በልዕልና ተላበስ፤ በክብርና በግርማም ተጐናጸፍ» ስላለው ክርክሩ ከንቱ መሆኑን ለኢዮብ አሳየው፤ ኢዮብ 40፥10። እንግዲህ የመጀመሪያው ርምጃ እግዚአብሔር የማይወሰን አምላክ መሆኑን መገንዘብ ነው።

ሁለተኛው ርምጃ፡ ኢሳይያስ በምዕራፍ 40 እንዳደረገው እግዚአብሔርን ከሰው ሥራ ጋር (ቀ. 12-14)፣ ከሕዝቦች ጋር (15-17)፣ ከዓለም አምልኮት ሁኔታዎች ጋር (18-22)፣ ከዓለም ታላላቅ ሰዎች ጋር (23-24) እና ከከዋክብት ጋር (25-26) ግንኙኝ ነው። እንግዲህ የእግዚአብሔርን ልዕልና የሚያስተውል አይታከትም፤ አይደክምም፤ «እግዚአብሔርን በመተግመን የሚጠባበቁ ግን ጎይላቸውን ያድሳሉ፤ እንደ ንስር በከንፍ ይወጣሉ፤ ይሮጣሉ» (ቀ. 27-31)። ይህ የልዑል አምላካችን የተስፋ ቃል ነውና ክርስቲያን በልዕልናው ላይ ሲያስላስል እምነቱ ያድጋል፤ አምልኮውም ይታደሳል።

የእግዚአብሔር ልዑል መሆን ብዙ የባሕርይ መገለጫዎች እንዲጠቀሱ ያደርጋልና ይህ ፍጥረትን ለሚመለከቱ የባሕርይ መገለጫዎች ትንታኔ ምቹ መግቢያ ነው።

ለ) የእግዚአብሔር ዕውቀት

«እግዚአብሔር ብርሃን ነው»፤ 1ዮሐ. 1+5። እግዚአብሔር ብርሃን በመሆኑ ሁሉን ያያልና ሁሉን ያውቃል። ብርሃን በመጽሐፍ ቅዱስ የብዙ ነገር ምሳሌ ቢሆንም (መዝ. 27+11 36+91 97+111 ኢሳ. 60+191 ዮሐ. 1+41 ኤፌ. 5+8)፣ በጨለማ ውስጥ ያለውን መግለጥ ዋናው ተግባሩ በመሆኑ ብርሃን በተለይ የዕውቀት ምሳሌ ነው፤ ማቴ. 6+22-231 ኤፌ. 5+13። ስለዚህ እግዚአብሔር ብርሃን መሆኑ ሁሉን እንደሚያውቅ ያሳያል፤ ይህም በእንግሊዝኛ OMNISCIENCE ይባላል።

1. እግዚአብሔር ራሱን ያውቃል። «እግዚአብሔር ብርሃን ነው፤ ጨለማም በእርሱ ዘንድ ከቶ የለም» በመባሉ እርሱ የራሱን ህላዌ፣ ባሕርይ፣ ፈቃድ፣ ዕቅድ ... ወዘተ አንድም ነገር ሳይቀር ሁሉን ያውቃል፤ 1ቆሮ. 2+10-111 1ዮሐ. 1+5።

2. እግዚአብሔር በዓለም ያለውን ሁሉ ያውቃል። መጽሐፍ ቅዱስ፣ «... በእርሱ ዐይኖች ፊት ሁሉ ነገር የተራቂተና የተገለጠ ነው እንጂ፣ በእርሱ ፊት የተሰወረ ፍጥረት የለም» (ዕብ. 4+13)፤ «የእግዚአብሔር ዐይኖች በስፍራ ሁሉ ናቸው፤ ከቶዎችንና ደጎችን ይመለከታሉ» (ምሳ. 15+3)፤ «አቤቱ፣ መረመርኸኝ፤ ዐወቅኸኝም፣ ... አሳቤን ሁሉ ከሩቅ አስተዋልህ» (መዝ. 139+1-2)፤ «የእስራኤል ቤት ሆይ ... እኔም የልባችሁን አሳብ ዐውቃለሁ» (ሕዝ. 11+5)፤ «ከጥንት ጀምሮ ሥራው ሁሉ በእግዚአብሔር ዘንድ የታወቀ ነው» (ሐ. ሥ. 15+18)፤ «... የእናንተስ የራሳችሁ ጠጉር ሁሉ እንኳ ተቈጥሯል» (ማቴ. 10+30) በማለቱ፣ እግዚአብሔር የሰውን አሳብ እንኳ ሳይቀር ትልቅም ሆነ ትንሽ ነገሮችን ሁሉ ያውቃል። የሚሆነውንም ሁሉ ያውቃል፤ ኢሳ. 46+9-101 42+9።

3. እግዚአብሔር ሊሆን የሚችለውን ነገር ሁሉ ያውቃል። ስለዚህ ሰው አንድ ነገር ቢያደርግ ምን እንደሚሆን ወይም ሌላ ነገር ቢያደርግ ምን ውጤት እንደሚያስከትል እግዚአብሔር ያውቃል። ለምሳሌ ዳዊት በቅዱሳ ቢያደርግ ኖሮ (1ሳሙ. 23+11-13)፣ የአስ መሬቱን በቀስቶ አምስት ጊዜ ቢመታ ኖሮ (2ነገ. 13+19)፣ የኢየሱስ ተአምራት በጢሮስና በሰዶም ቢደረጉ ኖሮ (ማቴ. 11+21:23) እግዚአብሔር የሚሆነውን ነገር ያውቃል።

4. የእግዚአብሔር ዕውቀት ከሰው ዕውቀት የተለየ ነው። እግዚአብሔር ሁሉን ያውቃል፤ ሁሉንም «አሁን» ያውቃል፤ ምክንያቱም እግዚአብሔር በጊዜ አይወሰንም (ም. 23 ሐ2 «እግዚአብሔርና ጊዜ» ይመ.)። ሰው ግን ዕውቀት ሲኖረው ከአእምሮው ወይም ከኮምፕዩተር ያንኑ ዕውቀት «ማውጣት» አለበት፤ እግዚአብሔር ግን ሁሉን

ወዲያውኑ ያውቃል። የመጽሐፍ ቅዱስ ጸሓፊዎች በዚህ ይገረማሉ፤ መዝ. 139+1-61 ኢሳ. 40+141 ሮም 11+33-36።

እውነት ነው፤ ጸሓፊዎች ስለ እግዚአብሔር ቀዳሚ ዕውቀት ይናገራሉ (አሞጽ 3+21 ሮም 8+29-30 1ጴጥ. 1+1-2)፤ ነገር ግን ይህ አባባል የእግዚአብሔር ድርጊት፣ በተለይም የደንበኝነት ቅደም ተከተል ለሰው ግልጽ እንዲሆን ነው። እግዚአብሔር በጊዜ ውስጥ ቢሠራም ከጊዜ ውጭ በመሆኑ ሁሉን በ«አሁን» ያያል፤ ለወደፊት የሚፈጸመው የአማኙ በረከት እንኳ «አከበረው» በሚል ኅላፊ ግሥ ተገልጧል።

5. የእግዚአብሔር ዕውቀት ከሌሎች የባሕርይ መገለጫዎች ጋር የተያያዘ ነው። ለምሳሌ እግዚአብሔር አንድን ነገር ባያውቅና በኋላ ሲፈጸም ቢያውቅ ኖሮ ዕውቀቱ ያድግ ነበር። ይህም ከአለመወሰኑና ከአለመለወጡ ጋር አይስማማም ነበር። እግዚአብሔር ሁሉን ቻይ ሆኖ በዓለም የሚሆነውን ሁሉ ያቅዳል፤ ያከናውናልም። እግዚአብሔር አንድን ነገር ባያውቅ ኖሮ ሁሉን ቻይነቱን ሊያፈርስ ይችል ነበር።

አንዳንዶች እግዚአብሔር ሁሉን አስቀድሞ ማወቁ ለሰው ነጻነት ስፍራ የማያስገኝ ስለመሰላቸው፤ የእግዚአብሔር ዕውቀት የሰው ነጻ ድርጊቶችን አያካትትም ይላሉ። ሆኖም ይህ አስተሳሰብ ከዚህ በላይ ከተጠቀሱት ጥቅሶች ትምህርት፣ እንደዚሁም ከሌሎች የእግዚአብሔር ባሕርይ መገለጫዎች ጋር አይስማማም። የእግዚአብሔርን ዕቅድና የሰው ድርጊቶችን በተለይ «መግባተ እግዚአብሔር» በሚለው ምዕራፍ እንመለከታቸዋለን። ለአሁኑት መጽሐፍ ቅዱስ በዐጭሩ እግዚአብሔር ሁሉን ቢያውቅም፣ ሰው እንደ ሁኔታውና እንደ ጠባዩ አስቦና መርጦ ይኖር ዘንድ በእግዚአብሔር ዕቅድ ውስጥ መሆኑን ይገልጣል። ይህን ስንል በእግዚአብሔር ዕቅድና በሰው «ነጻነት» መካከል ያለው ግንኙነት ጥልቅ ምሥጢር እንዳለበት እናስተውላለን።

የእግዚአብሔር ዕውቀት ፍጹም ነው። ክርስቶስ ሥራውን በተመለከተ የሰውን ልብ ዝንባሌ ሳይቀር ሁሉን ሲያውቅ (ዮሐ. 21+17)፣ ለአገልግሎቱ የማያስፈልገውን ለማወቅ ለጊዜው በአምላካዊ ዕውቀት አልተጠቀመም፤ ማር. 13+32፤ «ምሥጢረ ሥጋዬ» የሚለው 5ኛውን ጥናት ይመ. ሰው ዕውቀት አለው፤ በዕውቀት ያድጋል፤ እውነተኛ ዕውቀት ግን ከእግዚአብሔር ቃል ጋር አይቃረንም፤ የእግዚአብሔር ቃል እውነት ነውና፤ ዮሐ. 17+17።

ክርስቲያን እግዚአብሔር ሁሉን እንደሚያውቅ ሲገነዘብ፣ እንደማይረሳና እንደማይጣል ያውቃልና እግዚአብሔር በሰጠው ተስፋ ቃላት መሠረት የሚንከባከበውና እስከ መጨረሻ የሚጠብቀው በመሆኑ አለኝታ ይኖረዋል። በአንጻሩ ክርስቲያን ያልሆነ ሰው ግን እግዚአብሔር ሁሉን እንደሚያውቅ ሲያስተውል፣ ራሱንና ንጉሊቱን ለመደበቅ ባለመቻሉ ፍርሀት ያድርበታል።

ሐ) የእግዚአብሔር ጥበብ

ጥበብና ዕውቀት የቀረበ ትስስር አላቸው፤ ሮም 11+33። ሰው ዐዋቂ ቢሆንም በአኗኗሩ ሞኝ ሊሆን ይችላል፤ ያልተማረ ሰው ብዙ ጥበብ በሕይወቱ ሊያሳይ ይችላል። ጠቢብ ከሁሉ የሚሻል ዓላማ እንዲኖረው ያሻልና ዓላማውን ለመፈጸምም ከሁሉ የተሻለውን መንገድ ይመርጣል።

የእግዚአብሔር ዓላማ የክብሩ ምስጋና ነው፤ ሮም 11÷33፤ 15÷7፤ ኤፌ. 1÷6.12.14። ዓላማውም ይፈጸም ዘንድ በተለይ ጥበቡ በሦስት መንገዶች ይታያል፡-

1. በፍጥረቱ መዝሙረኛው፡ «አቤቱ ሥራህ እጅግ ብዙ ነው፤ ሁሉን በጥበብ አደረግህ፤ ምድርም ከፍጥረትህ ተሞላች» (መዝ. 104፡24) በማለት «ሰማያት የእግዚአብሔርን ክብር ይናገራሉ» (መዝ. 19፡1) የሚለውን አብራርቷል፤

2. በመግባቱ፤ «እግዚአብሔር የአሕዛብን ምክር ያጠፋል ... የእግዚአብሔር ምክር ግን ለዘለዓለም ይኖራል» (መዝ. 33፡10-11) እና «ሁሉ ለበጎ እንዲደረግ እናውቃለን» (ሮም 8፡28) የሚሉት ጥቅሶች ጥበቡ በዓለም የሚሠራና ሥራውም ለክብሩ መሆኑን ያሳያሉ፤

3. ሰውን በማዳኑ፤ ይህም በተለይ በ1ኛ ቆሮንቶስ 1፡18-31 ይታያል፡- ክርስቶስ የእግዚአብሔር ጥበብ ነው፤ ቍ. 24፡30-31። የዓለም ዐዋቂዎች በጥበባቸው መሠረት የመስቀልን መልእክት እንደ ሞኝነት መቀጠራቸው እንኳ የእግዚአብሔርን ጥበብ እንዲገባ አደረገው፤ ምክንያቱም «የእግዚአብሔር ሞኝነት» የዓለምን ጥበብ አፍርሷልና ሰው በእግዚአብሔር ፊት እንዳይመካ አድርጓል፤ ቍ. 21፡27-29። እንደዚሁም ሐዋርያው ጳውሎስ፡ የእስራኤል አለማመን አሕዛብ ይድኑ ዘንድ በር እንደከፈተ በማስተዋሉ (ሮም 11፡11-15፡25-32)፤ የእግዚአብሔር ጥበብ እንዴት ጥልቅ ነው፤ ብሎ ተደነቀ፤ ሮም 11፡33።

«የእግዚአብሔር ጥበብ አሁን በቤተ ክርስቲያን በኩል በሰማያዊ ስፍራ ውስጥ ላሉት አለቆችና ሥልጣናት» ይታያል፤ የሚታያቸውም በተለይ አይሁድና አሕዛብ በክርስቶስ ኢየሱስ በሆነ የተስፋ ቃል አብረው በመካፈል አንድ አካል መሆናቸው ነው፤ ኤፌ. 3፡5-6፡10። በሰዎች መካከል ጉልቶ ከታየው ልዩነት ውስጥ እግዚአብሔር አንድነትን በማምጣቱ ክብርን እያገኘ ነውና በዚህ ጥበቡ ልዕልናው ይታያል።

እግዚአብሔር ፍጹም ጠቢብ ሲሆን፤ ለሰውም ጥበብ በመጠኑ ይሰጣል፤ ዳን. 2፡20-21፤ 1ቆሮ. 2፡7-8፤ ምሳ. 1፡7፤ መዝ. 12፡11-14። ሰብአዊ ጥበብ በተለይ በመጽሐፈ ኢዮብ፤ በመዝሙረ ዳዊት፤ በመጽሐፈ ምሳሌ፤ በመጽሐፈ መክብብና በመኃልየ መኃልይ ዘሰሉሞን በተሰኙት «የጥበብ መጻሕፍት» ተዘርዝሮ ይገኛል። በመጽሐፈ ምሳሌ ምዕራፍ 8ም ጥበብ በሰውኛ አባባል ይገለጣል። በእነዚህ መጻሕፍት ሰው ጥበብን እንዲያገኝ የመጀመሪያው ሮምጃ እግዚአብሔርን መፍራት መሆኑ ይብራራል፤ መዝ. 111፡10፤ ምሳ. 1፡7፤ 9፡10፤ መዝ. 12፡13-14። አዲስ ኪዳን የተሰወረ የጥበብና የዕውቀት መዝገብ ሁሉ በክርስቶስ መሆኑን ያስተምራል፤ ቆላ. 2፡3። ያዕቆብ፤ ሰው ጥበብ ቢጉድለው፤ ሳይነቅፍ በልግስና ለሁሉ የሚሰጠውን እግዚአብሔርን በምንም ሳይጠራጠር በእምነት ሲለምን እንደሚሰጠው ተስፋ ይሰጣል፤ ያዕ. 1፡5-8። ስለዚህ ክርስቲያን ጥበብን ቢያጣ የሚያመካኝበት የለውም።

መ) የእግዚአብሔር እውነተኛነት

ነቢዩ ኤርምያስ፤ «እግዚአብሔር ግን እውነተኛ አምላክ ነው፤ ...» ብሎ ከሌሎች አማልክት ጋር አነጻጸረው፤ ኤር. 10፡10። ክርስቶስም፤ «እውነተኛ አምላክ ብቻ የሆንህ...» ብሎ አብን አከበረ፤ ዮሐ. 17፡3። ብዙ ጊዜ ከእግዚአብሔር እውነተኛነት ጋር ታማኝነቱም ይታያል፤ ሁለቱም አንድ ላይ በእንግሊዝኛ የእግዚአብሔር VERACITY ተብለው ሊጠሩ ይችላሉ። ስለ እግዚአብሔር እውነተኛነት መጽሐፍ ቅዱስ የሚያስተምረውን እንደሚከተለው ማየት እንሞክራለን፡-

1. እግዚአብሔር በራሱ እውነት ነው። በእርሱና በእርሱ ብቻ የመለኮት ምልክት ይገኛል። ከእርሱ ጋር ሌሎች «አማልክት» ሲነጻጸሩ ሕይወት የሌላቸው፤ ከንቱ ሲሆኑ፤ አጋንንት የሚሠሩባቸው ናቸው፤ መዝ. 96፡5፤ 115፡4-8፤ ኢሳ. 44፡9-10፤

ኤር. 10÷9-10፤ 1ቆሮ. 10÷19-20። እግዚአብሔር ስለ እውነተኛ አምላክ አላብን በሰው ልቡና አኑሯልና እግዚአብሔር የሰውን ከፍተኛ አስተሳሰብ ያበለጽጋል፤ ዘጸ. 15÷11።

2. የእግዚአብሔር ቃላት እውነት ናቸው። ይህን ስንል ፡-

ሀ) ሐሰት አይገኝባቸውም፤ እግዚአብሔር መዋሸት አይችልምና፤ 1ሳሙ. 15÷29፤ ቲቶ 1÷1-2፤

ለ) እውነታን ይገልጣሉ፤ ዋጋ ያላቸው፡ ለሰው አስፈላጊ የሆኑ ናቸው፤ ዮሐ. 8÷31-32፤ 17÷17፤ 18÷37-38፤

ሐ) ታማኝነት አለባቸው፤ እግዚአብሔር ቃሉን አይለውጥም ይፈጽመዋል እንጂ ስለዚህ፡ ሰው በቃሉ መሠረት መኖር ይችላል፤ ይገባዋልም፤ ዘኁ. 23÷19፤ 2ሳሙ. 7÷28-29፤ 2ጢሞ. 2÷13፤ ዕብ. 6÷17-18፤ 10÷23።

3. ሰው በመጠኑ እውነተኛ ሊሆን ይችላል። ክርስቶስ እኔ እውነት ነኝ ብሏል፤ ዮሐ. 14÷6። ክርስቲያን በእውነት መኖር ይገባዋል፤ በከፊል ሊኖርበት ይችላል፤ 1ዮሐ. 1÷6፤ 8፤ 2÷4፤ 21፤ 3÷18፤ 2ዮሐ. 1-4፤ 3ዮሐ. 1፤ 3-4፤ 8።

ሐዋርያት፡ ምእመናን እንዳይዋሹ ከባድ ማስጠንቀቂያዎች ሰጥተዋል፤ ኤፌ. 4÷25፤ ቆላ. 3÷9፤ ራእ. 21÷8፤ 27። እግዚአብሔርን የሚያስደስት ከልቡ እውነትን ይናገራል (መዝ. 15÷2) እና ሐሰትን ይጠላል፤ ምላ. 13÷5።

ሠ) የእግዚአብሔር ቅድስና

«እግዚአብሔር ብርሃን ነው፤ ጨለማም በእርሱ ዘንድ ከቶ የለም» እና «ማንም ሊቀርበው በማይችል ብርሃን ይኖራል» በማለታቸው፡ ሐዋርያት የእግዚአብሔርን ዕውቀት (24ላ ይመ.) ብቻ ሳይሆን የባሕርዩን ቅድስና ይገልጣሉ፤ 1ዮሐ. 1÷5፤ 1ጢሞ. 6÷16። ኢሳይያስም እግዚአብሔርን «የእስራኤል ቅዱስ» ብሎ ሠላሳ ጊዜ በመጥራት ያከብረዋል፤ ኢሳ. 1÷4 ... ወዘተ።

ቅዱስ የሚለው ቃል በመሠረቱ የተለየ ማለት ነው፤ የተለየ ሲባል ከሌላ ሰው፡ ስፍራ ... ወዘተ ጋር የባለቤትነትን ግንኙነት ያሳያል። የእግዚአብሔርን ቅድስና እንደሚከተለው መመልከት እንችላለን ፡-

1. እግዚአብሔር ከሁሉ በላይ ከፍተኛ ያለ በመሆኑ ቅዱስ ነው፤ ይህም ከልዕልናው ጋር የተያያዘ ነው። እግዚአብሔር በራሱ ቅዱስ፡ ብቻውንም ነውና ቅድስናው ለብቻው መሆኑ በባሕርይ መገለጫዎቹ ሁሉ ይታያል። ከእግዚአብሔር በቀር ቅዱስ የለም (ዘጸ. 15÷11፤ 1ሳሙ. 2÷2፤ ራእ. 15÷3-4)፤ ስሙ የተቀደሰ (በባሕርዩ ቅዱስ) ነውና፤ መዝ. 111÷9፤ ኢሳ. 57÷15። እግዚአብሔር ከሁሉ በላይ ቅዱስ መሆኑን ሲያስተውል፡ ክርስቲያን ከሰራፊል ጋር «ቅዱስ፡ ቅዱስ፡ ቅዱስ፡ የሠራዊት ጌታ እግዚአብሔር» ብሎ መጮኽ (ኢሳ. 6÷3) እና ከምእመናን ሁሉ ጋር «ስምህ ይቀደስ» በማለት እግዚአብሔር እንደ ህላዌውና እንደ ባሕርዩ ከፍተኛነት እንዲታወቅና እንዲከበር እያመሰገነ መለመን አለበት፤ መዝ. 22÷3፤ 99÷2-3፤ 9፤ ማቴ. 6÷10።

2. እግዚአብሔር ከከፋት ሁሉ የራቀ በመሆኑ ቅዱስ ነው፤ እርሱ ፍጹም ንጹሕ ነው፤ በደልን ሊፈጽም አይችልም (ኢዮብ 34÷10)፤ ዐይኖቹ ከፋውን አያዩም (ዕን. 1÷13)፤ ከፋትንም የሚያጠፋ እሳት ነው፤ ዕብ. 12÷29። ሰው የእግዚአብሔርን ቅድስና በዚህ ዐይነት ሲመለከተው፡ መበስበሱን ዐውቆ ከዳዊት ጋር፡ «... አንተን ብቻ በደልሁ ... በዓመፃ ተፀነስሁ»፤ ከኢሳይያስ ጋር ደግሞ፡ «... ጠፍቻለሁና ወዮልኝ»፤

ከጴጥሮስም ጋር፥ «እኔ ኅጢአተኛ ነኝና ከእኔ ተለይ» በማለት ንስሐ ይገባል፤ መዝ. 51፥1-5፤ ኢሳ. 6፥5፤ ሉቃ. 5፥8።

በብሉይ ኪዳን፥ እግዚአብሔር ከሁሉ በላይ ከፍ ያለና ብቻውን የሆነ፥ ከክፋትም የራቀ እንደሆነ ብዙ ጊዜ ይገለጣል። በአዲስ ኪዳን አብ «ቅዱስ አባት» እና ክርስቶስ «ቅዱስ» ተብለው ቢጠሩም፥ ብዙ ጊዜ በዚህ ቅጽል ክብራቸው ሲገለጥ አይታይም፤ ዮሐ. 17፥11፤ ሐ.ሥ. 3፥14። ምናልባት ይህ የሆነው በአዲስ ኪዳን ዘመን የእግዚአብሔር ሕዝብ እንዲቀደሱ በተለይ የመንፈስ ቅዱስ ልዩ ሥራ በመሆኑ ነውና ቅጽሉ በተለይ በእርሱ አገልግሎት ላይ የሚያተኩር ይሆናል። መንፈስ ቅዱስ ከሌሎች መናፍሰት የተለየ መንፈስ ነውና ምእመናንን ይቀድሳል፤ 2ተሰ. 2፥13፤ 1ጴጥ. 1፥1-2።

3. እግዚአብሔር በማናቸውም ነገር ለሰው በረከት ሲጠቀም የሚጠቀምበት ቅዱስ ይባላል፤ ይህም ሲሆን በመጀመሪያ ነገሩ ይለያል፤ በኋላም በቃልም ሆነ በሥርዐት ለአገልግሎቱ ይባረካል። እግዚአብሔር በሰባተኛው ቀን ከመፍጠር ሥራው በማረፉ ይህን ቀን ከሌሎች ቀኖች ለየው (ቀደሰው) እና ለሰው ጥቅም ባረከው፤ ዘፍ. 2፥3፤ ዘጸ. 20፥7-11፤ ዘዳ. 5፥12-16። እግዚአብሔር በሲና ተራራ በማይጠፋው ቍጥቋጦ ተገኝቶ ከሌሎች ስፍራዎች ለየው፤ በታውም ለሙሴና ለእስራኤል ሕዝብ የተባረከ ሆነ፤ ዘጸ. 3፥1-6፤ 12። በኦሪት ዘሌዋውያን ለሕዝቡ አምልኮ አገልግሎት ላይ የሚውሉት የበፍታ ቀሚስ፥ ኢየሴልዩ፥ ቤት፥ ዕርቫ፥ ዐሥራት ... ወዘተ ቅዱስ ወይም የተቀደሰ ይባላሉ፤ ዘሌ. 16፥4፤ 25፥12፤ 27፥14፤ 21፥30። በዚህ ዐይነትም ሕዝቡ (ዘጸ. 19፥4-6)፥ የሕዝቡ ሰፈር (ዘዳ. 23፥14)፥ ሌዋውያንና ታቦቱ (2ዜ. መ. 35፥3)፥ ኢየሩሳሌም (ነህ. 11፥1) ... ወዘተ «ቅዱስ» ወይም «የተቀደሰ» ተብለው ይጠራሉ። እነዚህ ሰዎችና ነገሮች በራሳቸው ቅዱስ አይደሉም፤ እግዚአብሔር ግን ለአገልግሎቱ ቀደሳቸው፤ ዘጸ. 31፥13፤ ሕዝ. 37፥28።

4. እግዚአብሔር ምእመናንን ይቀድሳቸዋል፤ አዲስ ኪዳን በሰዎች መቀደስ ላይ ትልቅ ትኩረት ያደርጋል። ምእመናን በክርስቶስ በመሆናቸው ከዓለም ሰዎች ተለይተው «ቅዱሳን» ናቸው፤ 1ቆሮ. 1፥2፤ 2ቆሮ. 1፥1፤ ኤፌ. 1፥1፤ ፊል. 1፥1 ... ወዘተ። እግዚአብሔር ቅዱስ ነውና ቅዱሳን በቅድስና እንዲኖሩ ተጠርተዋል፤ 1ጴጥ. 1፥15-16። አማኙ ለመቀደሱ መታገል አለበት፤ አለበለዚያ ጌታን ሊያይ አይችልም፤ 1ተሰ. 4፥3-7፤ ዕብ. 12፥14። እግዚአብሔር፥ ልጆቹ በቅድስናው እንዲካፈሉ ለጥቅማቸው ይቀጣቸዋል፤ ዕብ. 12፥10። ስለዚህ ክርስቲያኖች ከማያምኑት ጋር እንዳይጠመዱ፥ ከሚያረክስ ነገር ሁሉ መራቅ አለባቸው፤ 2ቆሮ. 6፥14፤ 7፥1። ቤተ ክርስቲያን በክርስቶስ ቅድስት ቤተ መቅደስ መሆን አለባትና ክርስቶስ አንጽቶ እንዲቀድሳት ስለ እርሷ ራሱን አሳልፎ ሰጠ፤ ኤፌ. 2፥21፤ 5፥25-27።

እግዚአብሔር በቅድስናው ፍጹም ነው፤ አማኙ ግን በዚህ ዓለም እየተቀደሰ ይሄዳል፤ በዳግም ምጽአት ጊዜ ቅድስናው ፍጹም ይሆናልና በዚህ ተስፋ እየተጽናና በመኖር ራሱን ያነጻል፤ 1ዮሐ. 3፥2-3።

ረ) የእግዚአብሔር ጽድቅ

የእግዚአብሔር ጽድቅና የእግዚአብሔር ቅድስና የተያያዙ ናቸው፤ የእግዚአብሔርም ትእዛዝ ቅዱስና ጽድቅ ነው፤ ሮም 7፥12። ጽድቅ ደግሞ ከሕግ ጋር የተያያዘ ነው። ጽድቅ በሕግ ፊት በደል የሌለበት ነው (ዘዳ. 25፥1)፤ ሰው በንግግሩ

ትክክለኛ ሲሆን ጸድቅ ሊባል ይችላል (ኢዮብ 33÷12:32)፤ ትክክለኛ አገላለጥ (ኢሳ. 45÷19:23) እና ትክክለኛ ድርጊትም ጽድቅ ተብሎ ሊጠራ ይችላል፤ ምሳ. 16÷8።

ጽድቅ ከተገቢ ነገር፣ ከትክክለኛ ነገር፣ በተለይም ከሕግ ጋር የተያያዘ ነው። እግዚአብሔር እውነተኛ አምላክ ነውና ጸድቅ ነው። መጽሐፍ ቅዱስ በዚህ ጉዳይ ላይ የሚሰጠውን ትምህርት እንደሚከተለው መግለጽ እንሞክራለን ፡-

1. እግዚአብሔር በራሱ ጸድቅ ነው፤ አብርሃም በሰዶም ስለሚኖሩት ጸድቃን ሲለምን፣ ዋናውን ምክንያት እግዚአብሔር ጸድቅ ዳኛ በመሆኑ ላይ አደረገ፤ ዘፍ. 18÷25። ዕዝራ፣ ነህምያ፣ ዳዊት፣ ኤርምያስና የውሃው መልአክ፣ «አንተ ጸድቅ ነህ» ብለው ጸለዩ፤ ዕዝ. 9÷15፤ ነህ. 9÷8፤ መዝ. 119÷137፤ ኤር. 12÷1፤ ራእ. 16÷5። እግዚአብሔር ጽድቅን ይወዳል፤ ዓመፃን ግን ይጠላል፤ መዝ. 45÷7።

ከእግዚአብሔር በላይ ሕግ ስለሌለ እርሱ እንዴት ጸድቅ ይባላል? የሚል ጥያቄ ቢነሣ፣ መልሱ፣ በእግዚአብሔር ህላዌና ባሕርይ ዘንድ ሐቀኝነት አለና ይህ ከሁሉ በላይ የሚሆንና ለሰው ሕግ ሁሉ ዋና መለኪያና መገምገሚያ ነው የሚል ይሆናል፤ ዘዳ. 32÷4፤ መዝ. 19÷8።

2. የእግዚአብሔር ጽድቅ በሚሰጣቸው ሕገጋት ይገለጣል፤ እግዚአብሔር ትእዛዝ ሲሰጥ፣ ትእዛዙ የራሱን ባሕርይ ያንጸባርቃል። ለምሳሌ «በሐሰት አትመስክር» ሲል የእውነት አምላክ መሆኑንና መዋሸት/አለመቻሉን ያብራራል፤ ሰውም በአካሔዱ እግዚአብሔርን መምሰል እንዳለበት ያሳስባል፤ ዘዳ. 4÷8፤ መዝ. 99÷4።

3. የእግዚአብሔር ጽድቅ ዓለምን በትክክል በማስተዳደሩ ይታያል፤ ይህም እንስሳትን እንኳ ሳይቀር ይጨምራል፤ መዝ. 36÷6።

4. የእግዚአብሔር ጽድቅ ለሰው ፊት ሳያደላ በሕጉ መሠረት በመፍረዱ ይገለጣል፤ ሮም 2÷6-11፤ ራእ. 20÷12። ይህም የእግዚአብሔር ፍትሕ (JUS-TICE) ይባላል።

5. የእግዚአብሔር ጽድቅ ደግ ለሠሩት መልካምን በማድረግ ይታያል፤ መዝ. 58÷11፤ ዳን. 12÷3፤ ማቴ. 25÷34-40፤ 2ቆሮ. 5÷10፤ ዕብ. 11÷25-26። የእግዚአብሔር ሰው በራሱ ደግነት ሳይሆን (ሉቃ. 17÷10፤ 1ቆሮ. 4÷7)፣ እግዚአብሔር ከአማኞች ጋር በገባው ቃል ኪዳን መሠረት ዋጋ ከፍሎ ጽድቁን ያሳያል፤ ሉቃ. 19÷12-19፤ 2ቆሮ. 5÷10። ስለዚህ እግዚአብሔር ሕዝቡን በማቅናት (መዝ. 7÷9)፣ በማዳን (31÷1)፣ በመስማት (65÷1)፣ በመመለስ (143÷1)፣ ከመከራ በማውጣት (143÷11)፣ ሕያው በማድረግ (119÷40)፣ ምሕረት በማሳየት (103÷17) ... ወዘተ ጸድቅ ነው። ኅጥአን ግን ወደ ጽድቁ አይገቡም (69÷27-28)።

6. የእግዚአብሔር ጽድቅ ኅጢአተኞችን በማጽደቅ ይገለጣል፤ ለአንዳንዶች እግዚአብሔር በሁሉን ቻይነቱና በፍቅሩ መሠረት ለኅጢአተኛ እንዲሁ ይቅር ማለት የሚችል ይመስላቸዋል። ይህ ግን ሕጉን መጣስና የባሕርዩን ጽድቅ መካድ ነው፤ ዘዳ. 25÷1፤ 32÷4፤ 2ጢሞ. 2÷13። እንግዲህ ኅጢአተኛውን በምን መሠረት ያጽድቃል (ሮም 4÷5)? ለኅጢአተኛው የራሱን ልጅ ደም ማስተስረያ አድርጎ በማቆም ሕጉን ፈጸመና ኅጢአተኛውን ሲያጸድቅ ጽድቁን አሳየ፤ አጸናውም፤ ሮም 3÷25-26(2)። ይህ ጽድቅ የሚቈጠረው በጸድቅ ልጁ ለሚያምኑ ሁሉ ነው፤ ክርስቶስ ጽድቃቸው ነውና፤ ኤር. 23÷6፤ 1ቆሮ. 1÷30-31፤ 2ቆሮ. 5÷21። ሰው እንዴት እንደሚጸድቅ በ7ኛው ጥናት በዝርዝር ይመረመራል።

7. የእግዚአብሔር ጽድቅ በቅንዓቱ ይገለጣል፤ እግዚአብሔር አምልኮ ለሌላ እንዳይሰጥ ሰውን በመጠበቁ ቀናተኛ አምላክ ነው፤ ዘጸ. 20÷4-6፤ 34÷14፤ ዘዳ. 4÷24፤ 5÷9-10። ሰው ለድንግል ልጁ ንጽሕና ወይም ለሚስቱ ቅንዓት እንደሚሰጣው ሁሉ፥ ክርስቲያን ለቤተ ክርስቲያን ሰዎች ቅንዓት ሊኖረው ይገባዋል፤ 2ቆሮ. 11÷2። ብዙ ጊዜ ግን በሰው ዘንድ ቅንዓት ከኩራትና ከስሕተት የሚመነጭ በመሆኑ ኅጢአት ነው። በእግዚአብሔር ዘንድ ግን ከጽድቁ ስለሚነሣ ትክክለኛ ነው፤ ኢሳ. 48÷11። እግዚአብሔር በጽድቁ እንድንደሰት ይፈልጋል፤ ይህም እውነተኛ አምልኮ በመሆኑ በሌላ ነገር እንዳንመካ ይቀናል፤ 1ቆሮ. 4÷7፤ ራእ. 4÷11።

8. የእግዚአብሔር ጽድቅ በቀጣው ይገለጣል (3)፤ ስለ እግዚአብሔር ቀጣ ስናስብ፥ አሳባችን በሰው ዘንድ ካለው ቀጣ፥ ንዴት፥ ኩራት፥ ፍርሀት፥ ራስን አለመግዛት ... ወዘተ የራቀ መሆን አለበት፤ ም. 13 ለ8ለ ይመ.። አንዳንዶች፥ እግዚአብሔር ፍቅር ነውና እንዴት ሊቈጣ ይችላል? ብለው ይጠይቃሉ። ለዚህ ጥያቄ የመጀመሪያው መልስ ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ መቈጣቱ (ማር. 3÷5፤ ዮሐ. 2÷14-17)፥ «ወዮላችሁ» ብሎ ማስተማሩ (በተለይ ማቴ. ም. 23 ይመ.)፥ በፍርድ ዕለትም ሰዎች «... ከበጉም ቀጣ ሰውሩን» ማለታቸው ነው፤ ራእ. 6÷16። ሁለተኛው መልስ በብሉይ ኪዳን በ20 ልዩ ልዩ ቃላት 580 ጊዜ የተጠቀሰው የእግዚአብሔር ቀጣ ነው (4)፤ በአዲስ ኪዳንም ቢያንስ 20 ጥቅሶች ስለ እግዚአብሔር ቀጣ ይናገራሉ፤ ዮሐ. 3÷36፤ ሮም 1÷18፤ 2÷5፤ 5÷9፤ 1ተሰ. 1÷9-10፤ 2÷16፤ ሉቃ. 21÷21-24 ... ወዘተ።

ይህን ትምህርት ላለመቀበል የሚፈልጉ አንዳንድ ሰዎች ደግሞ፥ የእግዚአብሔር ቀጣ ከዓለም ተፈጥሮ ሁኔታ የተነሣ የማይቀር የሰው ኅጢአት ውጤት እንጂ የእግዚአብሔር የግል ድርጊት አይደለም ይላሉ። ይህ ቢሆን ኖሮ ለሰው ኅጢአት ምሕረትና ስርየት ከእግዚአብሔር መገኘት አይችሉም ነበር፤ እንግዲህ ነቢዩ፥ «አቤቱ ተቈጥተኸኛልና፥ ቀጣህንም ከእኔ መልሰሃልና፥ አጽናንተኸኛልምና አመሰግንሃለሁ» ብሏል፤ ኢሳ. 12÷1። ብዙ ጊዜ መጽሐፍ ቅዱስ እግዚአብሔር እንደሚቈጣ ያሳያል ለምሳሌ ፦ «... እግዚአብሔር ተቃዋሚዎቼን ይበቃላል፤ ለጠላቶቼም ቀጣውን ይጠብቃል። ... በደለኛውንም ንጹሕ ነህ አይልም ... በቀጣው ፊት የሚቆም ማን ነው? ... መፃቱ እንደ እሳት ይፈስሳል ... ጠላቶቼንም ወደ ጨለማ ያሳድዳቸዋል» (ናሆም 1÷2-8)፤ «... ክፉ ነገር በከተማ ላይ ... ያደረገው እግዚአብሔር አይደለምን?» (አዎጽ 3÷6)፤ «አሁን በቅርብ መፃቱን አፈስስብሻለሁ፤ ቀጣዬንም እፈጽምብሻለሁ፤ እንደ መንገድሽም መጠን እፈርድብሻለሁ ... ዐይኔም አይራራም፤ እኔም አላዝንም ... እኔም እግዚአብሔር የምቀሥፍ እንደሆንሁ ታውቃላችሁ» (ሕዝ. 7÷8-9)፤ «በቀጣዬም አሕዛብን ረገጥሁ፤ በመፃቱም ቀጠቀጥኋቸው፤ ደማቸውንም ወደ ምድር አፈሰስሁት»፤ ኢሳ. 63÷6። በአዲስ ኪዳንም የኢየሱስ ቀጣ ከሰዎች ክፉ ድርጊት የተነሣ ከራሱ የመነጨ መሆኑን ከዚህ በላይ አይተናል።

ስለ እግዚአብሔር ቀጣ በዐጭሩ አምስት ነገሮችን መጥቀስ ይገባናል ፦

ሀ) የእግዚአብሔር ቀጣ በፍርዱ ይገለጣል፤ እግዚአብሔር «በቀል የእኔ ነው» ብሏል (ዘዳ. 32÷35፤ ሮም 12÷19፤ ዕብ. 10÷30)፤ ክርስቶስ፥ ስለ «በቀል ጊዜ» ተናገረ (ሉቃ. 21÷22)፤ ሐዋርያው ጳውሎስም፥ ጌታ ኢየሱስ በእሳት ነበልባል ሲመጣ፥ እግዚአብሔርን የማያውቁትን እንደሚበቃል ጽፏል (2ተሰ. 1÷8)። ይህ በቀል በሕግ መሠረት ፍትሕን የሚጠበቅ የዳኛ ትክክለኛ ውሳኔ ነው፤ ሐ.ሥ. 17÷31፤

ሉቃ. 12፥47-48፤ ሮሞ 13፥5። ሰው እንደ ኅጢአቱ ይቀበላል፤ ሮሞ 1፥32፤ ራእ. 20፥12-15።

በሰዎች መካከል ፍርድ የሚሰጠው፥ ወንጀለኛው ከክፋቱ እንዲመለስ ወይም ሌሎች ፈርተው ጥፋት እንዳይፈጽሙ ሊሆን ይችላል። የእግዚአብሔር ፍርድ ዋና ዓላማ ግን ፍትሕና ጽድቅ እንዲታይ፥ እንዲታወቅና እንዲጠበቅ ነው፤ የእግዚአብሔር ፍርድ በቀል ነውና፤ 2ተሰ. 1፥8። ምድራውያን ዳኞች ትክክለኛ ፍርድ መስጠት በቀል የመሆኑን ሐቅ ሲያስተውሉ ሥራቸውን በተሻለ ሁኔታ ይፈጽማሉ፤ ሮሞ 13፥2-5።

ለ) ሰዎች የእግዚአብሔርን ቀጣባቸው ላይ ያመጣሉ፤ ሮሞ 1፥32። ፍርዱም ሰዎች ከብርሃን ይልቅ ጨለማን በመውደዳቸው ነውና በአንድ አመለካከት የእግዚአብሔር ፍርድ ሰዎችን ወደ መረጡት ሁኔታ ይመራቸዋል፤ ዮሐ. 3፥18-19፡36።

ሐ) እግዚአብሔር ለቀጣም የሚዘገይ አምላክ ነው፤ ነህ. 9፥17፤ ኢዩ. 2፥13፤ ዮናስ 4፥2። የዚህ ዓላማ ከኅጢአታቸው እንዲመለሱ ለሰዎች ጊዜ መስጠት ነው፤ ሮሞ 2፥4።

መ) የእግዚአብሔር ቀጣ በማያምኑት ብቻ ሳይሆን በሚያምኑትም ላይ ይመጣል፤ ልጁ ባለመገረዙ በሙሴ ላይ (ዘጸ. 4፥24-26)፥ በኅጢአታቸው ምክንያት በእስራኤል ላይ (አዎጽ 3፥2)፥ በኢየሩሳሌም ላይ (ዳን. 9፥12)፥ በራሱ ልጆችና በእግዚአብሔር ቤት (1ጴጥ. 1፥17፤ 4፥17) የእግዚአብሔር ቀጣ ይታያል። የእግዚአብሔር ቅጣት እጅግ የሚያሳዝንና የሚያስፈራ ቢሆንም (ዕብ. 10፥31፤ 12፥29)፥ የሚሰጠው ልጆቹ ቅድስናንና ጽድቅን እንዲያፈሩ ነው፤ ዕብ. 12፥10-11።

ሠ) የእግዚአብሔር ቀጣ አሁን በከፊል ሲገለጥ በዓለም መጨረሻ በምልአት ይፈጸማል፤ አሁን የእግዚአብሔር ቀጣ በመገለጥ ላይ ነው (ሮሞ 1፥18፡24፡26፡28)፤ «የሚመጣ ቀጣ» አለ (ማቴ. 3፥7፤ 1ተሰ. 1፥9-10)፤ ይህም እግዚአብሔርን በማያመልኩ ሰዎች ሁሉ ላይ የሚደርስ ቀጣ ነው፤ 2ጴጥ. 3፥7፤ 2ተሰ. 1፥6-10።

የእግዚአብሔር ሰዎች የእግዚአብሔር ቀጣ በማይታዘዙት ላይ ሲወርድ ያያሉ፤ ኢሳ. 66፥24፤ ራእ. 20፥15። በዚያን ጊዜ ምን ይሰማቸዋል? በአንድ በኩል የእግዚአብሔር ጽድቅና ፍትሕ ስለተፈጸመና ስለተከበረ ደስ ይላቸዋል። እንደ ጌታቸውም ከሆኑ በሚቀጡትና በሚጠፉት ሥቃይ ምንም አይደሰቱም፤ «በክፉዎች ሞት ደስ አልሰኝም» ይላልና፤ ሕዝ. 33፥11 አ.መ.ት.፤ ሆሴዕ 11፥8፤ ማቴ. 23፥37፤ 2ጴጥ. 3፥9።

ሰ) የእግዚአብሔር ቸርነት (5)

ዳዊት እግዚአብሔር ቸር መሆኑን ብዙ ጊዜ ይመሰክራል፤ መዝ. 100፥5፤ 106፥1፤ 107፥1፤ 34፥8። ኢየሱስ፥ «ከአንዱ ከእግዚአብሔር በቀር ቸር ማንም የለም» ብሎ መሰከረ፤ ሉቃ. 18፥19። ቸርነቱ ደግነቱን፥ ሊጋስነቱን፥ ርኅራኄውንና ያለ መሰሰት መስጠቱን ያጠቃልላል። ሰው በዚህ ደረጃ ላይ ባይገኝም ቸርነትን እንዲያደርግ ታዝዟል፤ ቆላ. 3፥12።

እግዚአብሔር የሚሠራው ሁሉ መልካም ነው፤ ሥራውም በአንድነት ሲታይ እጅግ መልካም ነው፤ ዘፍ. 1፥4፡10 ... 31። እግዚአብሔር የሁከት አምላክ ሳይሆን የሰላም አምላክ ነውና ሁሉን በአግባቡ ያደርጋል፤ 1ቆሮ. 14፥33፡40።

የእግዚአብሔር ቸርነት ቢያንስ በሚከተሉት አምስት ነገሮች ይታያል ፡-

1. ለሕያዋን ፍጥረታት ሁሉ በሚያደርገው ልግስና፤ መዝ. 145፥9:15-16፤ ያዕ. 1፥17። ይህ ሰዎችን ወደ ንስሐ ይመራቸዋል፤ ሮሞ 2፥4።

2. የተቸገሩትን ከመከራቸው በማውጣቱ፤ ዳዊት በመዝሙር 107 ሰዎች ከጠላቶች ተንኩል፥ ከራብና ከጥም (ቍ2-5)፥ ባዕድ አምልኮትን ከመፈጸም የተነሣ ከከበባቸው ጨለማና ከሞት ጥላ፥ በብረት ከመታሰር፥ ከተስፋ ቢስነትና ከረዳት አልባነት (9-12)፥ ከከባድ ብሽታ (17-18)፥ ከመርከብ አደጋ፥ በወሎ ነፋስ ከመናወጥና ከመስጠም (23-27) የተነሣ «በተጨነቁ ጊዜ ወደ እግዚአብሔር ጮኹ፤ ከመከራቸውም አዳናቸው» (6:13:19:28)፤ ስለዚህ፥ «ለሰው ልጆች ስላደረጋቸው ተአምራት ስለ ምሕረቱም እግዚአብሔርን ያመስግኑ» (8:15:21:31) ብሎ ይጠራቸዋል።

3. በገጢአት ለሚኖሩ ደግ በማድረግና ትዕግሥት በማሳየት፤ ሰዎች እልክኞች ቢሆኑም ከዝናብና ከፅሕይ በረከትን ይቀበላሉ፤ እስኪሞቱ ድረስም ትዕግሥቱን ያሳያቸዋል፤ ዘጸ. 34፥6፤ ማቴ. 5፥44-45፤ 2ጴጥ. 3፥9።

4. ለዕቅዶቹና ለተስፋ ቃላቱ ታማኝ በመሆኑ፤ ሰው በብዙ ችግር ውስጥ ቢያልፍም (ሰ.ኤ. 3፥22-23)፥ በመጨረሻ እግዚአብሔር ቃሉን ሁሉ መፈጸሙን ይመሰክራል፤ ኢያሱ 23፥14።

5. ወሰን በሌለው ፍቅር ሕዝቡን በማዳኑ፤ ይህንንም በ«ቀ» ሥር እንመረምራለን።

የእግዚአብሔር የባሕርይ መገለጫዎች ሁሉ እርስ በርሳቸው የተያያዙ ናቸው፤ ስለ እግዚአብሔር ቸርነት ስንናገር የእግዚአብሔር ጽድቅና ቍጣ እንዳሉም መገንዘብ አለብን፤ ስለዚህ ሐዋርያው ጳውሎስ የእግዚአብሔርን ቸርነት ከጭካኔው ጋር ያዛምደዋል፤ ሮሞ 11፥22።

ሸ) የእግዚአብሔር ፈቃድ

መጽሐፍ ቅዱስ ስለ እግዚአብሔር ፈቃድ በብዙ መንገድ ይናገራል። በዓለም የሚሆነው ሁሉ ከእግዚአብሔር ፈቃድ የተነሣ የሚሆን ነው ፡- ፍጥረት ዓለምና የሰው ሁኔታ (መዝ. 135፥6፤ ኤር. 18፥6፤ ራእ. 4፥10-11)፥ የመንግሥታት አስተዳደር (ምሳ. 21፥1፤ ዳን. 4፥35)፥ የሰው የመጨረሻ ዕድል ፈንታ (ሮሞ 9፥15-16)፥ የክርስቶስ ሕግግት (ሉቃ. 22፥42፤ ሐ.ሥ. 2፥23)፥ የሰው ዳግመኛ መወለድ (ያዕ. 1፥18)፥ የክርስቲያን ወድዶ መታዘዝ (ፊል. 2፥13)፥ የክርስቲያን መከራ (1ጴጥ. 3፥17)፥ የክርስቲያን ኑሮና አገልግሎት (ሐ.ሥ. 18፥21፤ ሮሞ 15፥32፤ ያዕ. 4፥13-15)፥ እንደዚሁም የሕይወት አነስተኛ ነገሮች እንደ ፈቃዱ ይፈጸማሉ፤ ማቴ. 10፥29። በዐጭሩ እግዚአብሔር «እንደ ፈቃዱ ምክር» ሁሉን ይሠራል፤ ኤፌ. 1፥11።

እግዚአብሔርን በሚመለከት «ፈቃድ»፥ ሀ) ጽድቅን፥ ቅድስናን፥ ፍቅርንና የመሳሰሉትን የባሕርይ መገለጫዎች የሚያጠቃልል የእግዚአብሔር ግብረገባዊ ባሕርይ ሁሉ፥ ለ) ዕቅድ የሚወስንበትን ኅይሉን፥ ሐ) የተወሰነውን ዕቅድ፥ መ) ዕቅዱን በሥራ ላይ የሚያውልበትን ኅይል፥ ሠ) ለሰው ሕይወት የሚሰጠውን ሕግ ሊያመለክት ይችላል (6)።

በዚህ ክፍል ውስጥ የእግዚአብሔር ፈቃድ፥ እርስ በራሱ መደሰቱንና ፍጥረታት ሁሉ ለስሙና ለክብሩ መገኘታቸውን የሚያመለክት መሆኑን ማሳየት ዋና አሳብ ነው

(ለሰው መገኘታቸውም የመኖራቸው ምክንያት ነው)። የእግዚአብሔርን ፈቃድ ስንመለከት በፈቃዱ ውስጥ ልዩ ልዩ ክፍሎችን ማየት እንችላለን።

1. ባሕርያዊ ፈቃዱና ኢባሕርያዊ ፈቃዱ (7)

በሰው ዘንድም ባሕርያዊና ኢባሕርያዊ ፈቃድ አለ። ለምሳሌ መተንፈስ ባሕርያዊ ፈቃዱ ሲሆን፣ ቡናን መጠጣት ወይም አለመጠጣት ኢባሕርያዊ ፈቃዱ ወይም ነጻ ፈቃዱ ነው፤ ቡናን መጠጣት ወይም አለመጠጣት ይችላል፤ ከተፈጥሮው የተነሣ ምንም ግፊት የለበትምና።

እግዚአብሔር በባሕርዩ በመደሰቱ እንደ ባሕርዩ ይፈቅዳል፤ ያደርጋልም፤ እርሱ «ያለና የሚኖር» ነውና፤ ዘጸ. 3፥14። በዚህ ምክንያት የእውነት አምላክ በመሆኑ አይዋሽም። በሌላ አንጻር ዓለሙን የፈጠረው በባሕርዩ መሠረት አልነበረም፤ አንዳንዶች በነጻ ፈቃዱ ዓለምን ፈጠረ ይላሉ። እንደ ባሕርዩ ዓለምን መፍጠር ወይም አለመፍጠር ይችላል ነበር። በዓለም ውስጥ በባሕርዩ የተመሠረተ ብዙ ነገሮች አሉ፤ ነገር ግን መፍጠርም ሆነ አለመፍጠር ባሕርዩን አያመለክቱም። መፍጠር ባሕርዩን ቢያመለክት ኖሮ በሰባተኛው ቀን ማረፍ አይችልም ነበር፤ ምክንያቱም መፍጠር የባሕርዩ ገንዘብ ቢሆን ኖሮ ከዘለዓለም ይፈጥር ነበርና ከመፍጠር ማረፍ አይችልም ነበር፤ ዘፍ. 2፥2። እንደዚሁም ሰውን ማዳን በባሕርዩ ግዴታ አልነበረበትም፤ ኢሳ. 43፥7፤ ሮም 11፥36፤ ኤፌ. 1፥12፤ ራእ. 4፥10-11።

2. ወድዶ የሚፈጽመው ፈቃዱና ወድዶ የማይፈጽመው ፈቃዱ

እግዚአብሔር በራሱ፣ በፍጥረቱና በእምነት በሚኖሩት ይደሰታል፤ ስለዚህ ብዙ ነገርን ወድዶ ይፈጽማል። ነገር ግን ሰይጣን፣ ኅጢአትና ሞት ስለሚገኙ እግዚአብሔር እንደ ጽድቁና እንደ ቅድስናው ርምጃ ሲወስድ ወዶ ፈቃዱን አይፈጽምም፤ ሕዝ. 33፥11 አ.መ.ት.፤ ሆሴዕ 11፥8፤ ማቴ. 23፥27፤ 2ጴጥ. 3፥9።

3. ምሥጢራዊ ፈቃዱና የተገለጠ ፈቃዱ

መሴ፣ «ምሥጢሩ ለአምላካችን ለእግዚአብሔር ነው፤ የተገለጠው ግን የዚህን ሕግ ቃሎች ሁሉ እናደርግ ዘንድ ለእኛ ለዘለዓለምም ለልጆቻችን ነው» በማለት እግዚአብሔር ምሥጢራዊና የተገለጠ ፈቃድ እንዳለው አረጋግጧል፤ ዘዳ. 29፥29።

እግዚአብሔር ለሰው ሕጉንና ትእዛዙን ሰጥቷልና የተገለጠው ፈቃዱ ሰው ምን ማድረግ እንደሚገባው ያሳየዋል፤ በዚህም ፈቃድ መሠረት ቢሠራ ይኖርበታል፤ ዘሌ. 18፥5፤ ገላ. 3፥12።

የእግዚአብሔር ምሥጢራዊ ፈቃድ ለዓለምና ለሰው የወሰነውን ሁሉ ያጠቃልላል፤ ሁሉም በዚህ ፈቃድ መሠረት ይፈጽማል፤ ኤፌ. 1፥11። ሰው ዓለምንና የራሱን ሕይወት ሲመለከት፣ የሚሆነው ሁሉ እንደ እግዚአብሔር ፈቃድ መሆኑን ቢያስተውልም፣ እግዚአብሔር የሆነውን በቃሉ ካላብራራው፣ ነገሮች ለምን እንደሆኑ ወይም እግዚአብሔር ነገሩን ለምን እንደፈቀደ ለማወቅ ግራ ሊገባው ይችላል። ሰው ለአያንዳንዱ ክሥተት ምክንያት መፈለግ አይገባውም፤ በዚህ ፈንታ እግዚአብሔርን አምኖ መኖር አለበት፤ ሉቃ. 13፥1-5፤ ሮም 8፥28፤ ዕብ. 11፥6። እግዚአብሔር የሆነውን በማብራራት ወይም የሚመጣውን በትንቢት ካልገለጠ፣ ሰው ምሥጢራዊውን ፈቃድ ሊያውቅ አይችልም።

የእግዚአብሔር ፈቃድ አንድ ነው፤ ነገር ግን በምሥጢራዊ ፈቃዱና በተገለጠው ፈቃዱ መካከል ግጭት ያለ ይመስለን ይሆናል፤ ለምሳሌ ፦ እግዚአብሔር፣ ይስሐቅን

እንዲሠዋው አብርሃምን አዘዘው፤ ግን እንዳይሠዋው አደረገ (ዘፍ. 22)፤ ፈርዖንን ሕዝቧን ልቀቅ አለው፤ ሆኖም እንዳይለቅ ልቡን አጸና (ዘጸ. 4፥21)፤ ሕዝቅያስ እንደሚሞት ነገረው፤ ግን በዕቅዲው ላይ ዐሥራ አምስት ዓመት ጨመረለት (ኢሳ. 38፥1-5)፤ ጻድቃን እንዳይፈረድባቸው ከልክሏል፤ ሆኖም ክርስቶስ በእግዚአብሔር ፈቃድ ተሰቀለ፤ ሐ.ሥ. 2፥23፤ 3፥18፤ 4፥28። የተገለጠ ፈቃዱ የዮሴፍ ወንድሞች እንዲወዱት እንጂ እንዲሸጡት አልነበረም፤ ሆኖም የእግዚአብሔር ምስጢራዊ ፈቃድ ከከፋታቸው የተነሣ መልካም እንዲደረግላቸው ነበር፤ ዘፍ. 50፥20።

እንግዲህ ስለ እግዚአብሔር ፈቃድ ስናነብ፤ ስለ ምስጢራዊው ወይም ስለ ተገለጠው ፈቃዱ እንደሚናገር መረዳት ይኖርብናል። «ፈቃድህ በሰማይ እንደሆነች፤ እንዲሁ በምድር ትሁን»፤ «በሰማያት ያለውን የአባቴን ፈቃድ የሚያደርግ እንጂ ጌታ ሆይ፤ ጌታ ሆይ የሚለኝ ሁሉ መንግሥተ ሰማያት የሚገባ አይደለም» እና ብዙ ሌሎች ጥቅሶች የተገለጠ ፈቃዱን ያመለክታሉ፤ ማቴ. 6፥10፤ 7፥21፤ 12፥50፤ 18፥14፤ ሮሞ 2፥18፤ ኤፌ. 5፥17፤ 1ዮሐ. 5፥14።

በሌላ በኩል ብዙ ጥቅሶች ስለ እግዚአብሔር ምስጢራዊ ፈቃድ ይናገራሉ። ብዙ ጥቅሶች የሆነውን ነገር በማብራራት የእግዚአብሔርን ምስጢራዊ ፈቃድ ይገልጣሉ፤ ለምሳሌ «እግዚአብሔር ... ለመልካም አሰበው» የሚለው በዮሴፍ ሕይወት በተፈጸመው ሁሉ የሆነውን ፈቃዱን ይገልጣል፤ ዘፍ. 50፥20። እንደዚሁም ክርስቶስ ምንም እንኳን ጻድቅ ቢሆን በእግዚአብሔር ምስጢራዊ ፈቃድ መሠረት ተሰቀለ፤ ሐ.ሥ. 4፥28። የሚሆነው ሁሉ እንደ እግዚአብሔር ምስጢራዊ ፈቃድ የተፈጸመ ነው፤ ሆኖም ከዚህ በላይ እንደተገለጠው የታየው ከሥተት ለሰው መልካም ወይም ከፋ ቢመስለው፤ መልካም ወይም ከፋ መሆኑ፤ «ከዚህ የተነሣ ነው» ብለን እንደ ነቢያት መናገር፤ መፍረድ ወይም መወሰን ለእኛ የተሰጠ መብት አይደለም። «መልካሙን ነገር ከእግዚአብሔር ተቀበልን፤ ከፋውንስ አንቀበልምን?» የሚለውን የኢዮብ ምክር ግስተዋል ተገቢ ነው፤ ኢዮብ 2፥10 አ.መ.ት.። ብዙ ጊዜ ደግሞ ወደፊት አሻግረው ሲመለከቱ የእግዚአብሔር ሰዎች ስለ እግዚአብሔር ምስጢራዊ ፈቃድ ይናገራሉ፤ ነገሩ ሲፈጸምም ፈቃዱ ይታወቃል፤ ሐ.ሥ. 21፥14፤ ሮሞ 1፥9-10፤ 15፥31-32፤ 1ቆሮ. 4፥19፤ 1ጴጥ. 3፥17፤ 4፥19። ቤተ ክርስቲያን ወንጌልን ለፍጥረት ሁሉ እንድትሰብክ የእግዚአብሔር የተገለጠ ፈቃድ መሆኑን ታውቃለች፤ የወንጌል ሰዎች ሲወጡም፤ የት መስበክ እንደሚገባቸው በእግዚአብሔር መንፈስ እየተመሩ ምስጢራዊውን ፈቃድ ያስተውላሉ፤ ሐ.ሥ. 16፥6-10።

በተገለጠውና በምስጢራዊው የእግዚአብሔር ፈቃድ መካከል ግጭት ያለ ሲመስለን ምን ማሰብ ይገባናል? አንዳንዶች መሠረታዊው የእግዚአብሔር ፈቃድ ምስጢራዊው ነውና፤ ምንም እንኳን እንዴት እንደሚገናኙ ባናስተውልም፤ የተገለጠ ፈቃዱ ምስጢራዊው እንዲፈጸም ያደርጋል ይላሉ። ሌሎች ግን መሠረታዊው የተገለጠው ፈቃዱ ነውና ምስጢራዊው ለተገለጠው ፈቃዱ የሰውን አጻፋ ምላሽ ይከተላል ይላሉ።

እነዚህ ሁለት አሳቦች፤ «ሰዎች ሁሉ ሊድኑና እውነቱን ወደ ማወቅ ሊደርሱ በሚወድ በእግዚአብሔር በመድኃኒታችን ፊት ...» እና «... ሁሉ ወደ ንስሐ እንዲደርሱ እንጂ ማንም እንዳይጠፋ ወደ ስለ እናንተ ይታገሣል» በሚሉት ጥቅሶች በልዩ ልዩ ሊቃውንት ሲተረጉሙ ይታያሉ፤ 1ጢሞ. 2፥3-4፤ 2ጴጥ. 3፥9። አንዳንዶች ይህ የተገለጠው የእግዚአብሔር ፈቃድ ነው፤ ምስጢራዊው ፈቃድ አይደለም፤ ምክንያቱም «... የሚወደውን ይምረዋል፤ የሚወደውንም እልክኛ

ያደርገዋል» የሚለው ምሥጢራዊውን ፈቃድ ይገልጣል ይላሉ፤ ሮም 9፥18። እንዲህ ከሆነ፥ በተገለጠ ፈቃዱና በምሥጢራዊ ፈቃዱ መካከል አሁን በተሰጠን ዕውቀት መሠረት ሊወገድ የማይችል ግጭት አለ። ሌሎች የእግዚአብሔር ምሥጢራዊ ፈቃድ ሰዎች ሁሉ አንድ ሳይቀር እንዲድኑ ነውና፥ ሰዎች የወንጌልን ጥሪ ባለመቀበላቸው እግዚአብሔር እልክኞች ያደርጋቸዋል ይላሉ። እንዲህ ከሆነ ደግሞ፥ ስለ እግዚአብሔር ምርጫ ብዙ ጥያቄዎች ይነሣሉና እንደ ፈቃዱ ምክር ሁሉን እንዴት እንደሚሠራ ማስተዋል ይከብዳል። ሌሎች ደግሞ በዐውዱ መሠረት «ሰዎች ሁሉ» (1ጴጥ. 2፥1-7) ሲል ከየማዕረጉ (ቀ. 1-2) እና ከአይሁድ ብቻ ሳይሆን ከአሕዛብ (ቀ. 7) ብዙ ሰዎች እንዲድኑ የእግዚአብሔር ምሥጢራዊ ፈቃድ መሆኑን ያመለክታል በማለታቸው ግጭቱን እንዳስወገዱት ያምናሉ።

ስለ እግዚአብሔር ፈቃድ ከሁሉም በበለጠ የሚነሣው አስቸጋሪ ጥያቄ እግዚአብሔር ክፋትን ለምን ፈቀደ? የሚለው ነው። ይህን በሚቀጥሉት ምዕራፎች ለማተት እንሞክራለን፤ ሆኖም ልዩ ልዩ ነገርን መናገር ብንችልም፥ በመጨረሻ ፍጹም ወይም አጥጋቢ መልስ በእግዚአብሔር ቃል እንዳልተሰጠ መግለጥ ይኖርብናል። የእግዚአብሔርን ፈቃድ በሚመለከት የሚቀጥሉትን አሁኑኑ መናገር ተገቢ ነው ፡-

- ሀ) እግዚአብሔር ክፋትን ሳይቀር ሁሉን ይቈጣጠራል፤
- ለ) ክፋት እግዚአብሔር ሳያውቀው ወደ ዓለም አልገባም፤
- ሐ) እግዚአብሔር የክፋት ምንጭ አይደለም፤
- መ) እግዚአብሔር ክፋትን ቢፈቅድም አይደሰትበትም፤
- ሠ) እግዚአብሔር በጎ ፈቃዱን ለመፈጸም በክፋት ይጠቀማል፤
- ረ) እግዚአብሔር በመጨረሻ ክፋትን ሁሉ ያሸንፋል።

ቀ) የእግዚአብሔር ፍቅር

እግዚአብሔር ፍቅር ነው፤ 1ዮሐ. 4፥8፡16። እግዚአብሔር ለሰዎች የገለጠው ዘለዓለማዊ ፍቅር ራሱን አምላካቸው እንዲሆን ያደርገዋል፤ 1ዮሐ. 4፥10። አንዳንዶች ከእግዚአብሔር ባሕርይ መገለጫዎች ፍቅር ዋናው ነው ብለው ለነገረ መለኮታቸው መሠረት ያደርጉታል። መገንዘብ የሚገባቸው ግን እግዚአብሔር መንፈስና ብርሃን መሆኑንም ነው፤ ዮሐ. 4፥24፤ 1ዮሐ. 1፥5።

እግዚአብሔር ለፍጥረቱ ሁሉ ቸርነቱን እንደሚያሳይ በ«ሰ» ንኡስ ርእስ ሥር አይተናል። አንዳንዶች ፍቅሩን በቸርነቱ ውስጥ አካተው ያዩታል፤ ሆኖም ለሰው የሚሰጠው ፍቅር ለፍጥረት ሁሉ ከሚሰጠው ቸርነት በላይ ከፍ ያለ በመሆኑ ለብቻው ቢመረመር የተሻለ ይሆናል።

በምስቱ አካላት መካከል መፈቃቀር አለ፤ ዮሐ. 3፥35፤ 14፥31፤ 17፥24። ለሰው የተገለጠው የእግዚአብሔር ፍቅርም የሚያምኑበትን ኅጢአተኞች አንድ በአንድ እየተመለከታቸው፥ እነርሱ ደኅንነትን አግኝተው ከእነርሱ ጋር ራሱን አንድ አድርጎ ልጁን በመስጠቱ፥ በማይፈርስ ቃል ኪዳናዊ ግንኙነት እንዲያውቁትና እንዲደሰቱ ያደረገበት የቸርነቱ ታላቅ ሥራ ነው (8)። ይህን ውሳኔ እንደሚከተለው እንገለጠው፡-

1. ከፍ ያለው ፍቅር አንዱ በሌላው ሕይወት የሚኖርበት፥ ራሱን ለሌላው በመስጠት ደስታ የሚያገኝበትና ከሌላው ለራሱ የሚሰጠውን የፍቅሩን መልስ

የሚተበልበት ግንኙነት ነው። የእግዚአብሔር ፍቅር የዚህ ዐይነት ፍቅር ዋናው ምሳሌ ነው።

2. እግዚአብሔር ኅጢአተኞችን ይወዳል። ይህን በሚገባ ስናጤነው ሦስት ዋና ዋና ቃላት ፍቅሩን ያብራራሉ።

ሀ) ጸጋ፤ እግዚአብሔር ሰውን እንዲወደው በሰው ዘንድ አንድ ምክንያት አልተገኘም። ሰው ሰውን ለመውደድ ሲጀምር የተወሰነ ምክንያት ሳይኖረው አይቀርም፤ ለሰው የተገለጠው የእግዚአብሔር ፍቅር ፍጹም ነጻ ነው፤ የወደደን ገና ደካሞች፣ ኅጢአተኞችና ጠበቃች በነበርን ጊዜ ነውና፤ ዘዳ. 7+7-8፤ ሮም 5+6-11፤ 2ጢሞ. 1+9። የእግዚአብሔር ጸጋ ለኅጢአተኞች የሚሰጧቸው መንፈሳውያን በረከቶች ሁሉ ምንጭ ነው፤ ኤፌ. 1+6-7፤ 2+6-9፤ ቲቶ 2+11፤ 3+4-7። ኅጢአተኞች «እንዲያው በጸጋው ይጸድቃሉ» (ሮም 3+24)፤ በጸጋ ይድናሉ (ኤፌ. 2+8) እና በጸጋ የዘለዓለምን መጽናናትና መልካምን ተስፋ ይቀበላሉ፤ 2ተሰ. 2+16-17። ይህም ጸጋ በክርስቶስ ነው።

ለ) ምሕረት፤ በኅጢአታቸው ምክንያት ለተቸገሩት የሚታይ የእግዚአብሔር ፍቅር ነው። ጸጋ፣ እግዚአብሔር ለኅጢአተኞች የማይገባቸውን በረከት መስጠት ሲሆን፣ ምሕረት ለኅጢአተኞች የሚገባቸውን ቅጣት አለመስጠት ነው ተብሏል። ምሕረቱ ታላቅ (ዘዳ. 5+10፤ መዝ. 57+10)፣ ለዘለዓለም (መዝ. 136) እና እግዚአብሔርን ለሚፈሩት ይሰጣል፤ መዝ. 86+5፤ ሉቃ. 1+50። ምሕረት ለማይፈሩት ቢሰጥም (መዝ. 145+9፤ ማቴ. 5+44-45፤ ሉቃ. 6+35-36)፣ በተለይ ለልጆቹ ይገለጣል፤ ኤፌ. 2+4-5፤ ቲቶ 3+5፤ ዕብ. 4+16። በአዲስ ኪዳን ጸጋና ምሕረት ብዙ ጊዜ ተያይዘው ይገኛሉ፤ 1ጢሞ. 1+2፤ 2ጢሞ. 1+2፤ ቲቶ 1+4።

ሐ) ትዕግሥት፤ ኅጢአተኞች እልክኞች ሲሆኑ ተሉ ርምጃ ባለመውሰዱ የእግዚአብሔር ፍቅር ይገለጣል፤ ይህም የሚሆነው ብዙ ጊዜ ከኅጢአታቸው እንዲመለሱ ነው፤ ዘዳ. 34+6፤ ሮም 2+4፤ 9+22-23፤ 2ኢጥ. 3+9-15።

3. እግዚአብሔር የሚያድናቸውን ኅጢአተኞች ይወዳል። እነርሱም በክርስቶስ የሚያምኑት ናቸው። የሐንስ በ1ኛው መልእክቱ ምዕራፍ 4 «እግዚአብሔር ፍቅር ነው» (ቶ. 8 እና 16) የሚለውን ከእውነተኛች ምእመናን ጋር ያዛምደዋል (ቶ7:9-11:13-17)። አዲስ ኪዳን ስለሚያድነው የእግዚአብሔር ፍቅር «እኛ» በማለት የሚናገረው ስለ ጠቅላላው የዓለም ሕዝብ ሳይሆን ስለሚያምኑት ነው፤ ሮም 5+8-11፤ 8+15-17:31-39፤ 2ጢሞ. 1+9፤ 1ኢጥ. 2+24፤ 3+18። ከዚህ በላይ እንደተመለከትነው የእግዚአብሔር ምሕረት ለሰው ሁሉ ሊሰጥ ይችላልና በዚህ ዐይነት የእግዚአብሔር ፍቅርም ለሰዎች ሁሉ ይደርሳል ማለት ይቻላል። አንዳንዶች በየሐንስ 3+16 እና በመልእክተ የሐንስ 2+2 «ዓለሙ» ሲል ሰዎችን ሁሉ አንድም ሳይቀር ያመለክታል ይላሉ። ሌሎች ግን ይህ ግንዛቤ ከሌሎች የመጽሐፍ ቅዱስ አሳቦች ጋር ስለማይስማማ፣ ቃሉ በየአገሩ፣ በየወገኑና በየሕዝቡ ለእግዚአብሔር በማይታዘዙት መካከል በየዘመኑ የሚኖረውን በክርስቶስ የሚያምነውን ሕዝቡን ያመለክታል ይላሉ።

4. እግዚአብሔር የሚያድናቸውን ኅጢአተኞች አንድ በአንድ ይወዳል። ክርስቶስ ቤተ ክርስቲያንን ወደ ለእርሷ ራሱን አሳልፎ ሰጠ፤ ኤፌ. 5+25-26። ይህ ታላቅ እውነት ነው፤ ሆኖም ክርስቶስ አብ ለእርሱ የሰጣቸው ሁሉ ወደ እርሱ እንደሚመጡ፣ ከቶ ወደ ውጭ እንደማያወጣቸው፣ አንድ እንኳ እንደማያጠፋና በመጨረሻው ቀን

አንድ ሳይቀር እንደሚያስነሣ፤ እንደዚሁም ከሐዋርያት ምስክርነት የተነሣ የሚያምኑ ሁሉ በአብ ፊት ከብሩን እንዲያዩ መጸለዩን ስለገለጠ፤ የእግዚአብሔር ፍቅር በእያንዳንዱ አማኝ ላይ ማረፉ እሙን ነው፤ ዮሐ. 6፥37-40፤ 17፥20-21፤24። ሐዋርያው ጳውሎስ፥ «... በወደደኝና ስለ እኔ ራሱን በሰጠው በእግዚአብሔር ልጅ...» በማለት ለእያንድንዱ ክርስቲያን ታላቅ የፍቅር ዋስትና እንዳለው ገልጧል፤ ገላ. 2፥20።

5. እግዚአብሔር ልጁን በመስጠቱ ፍቅሩ ምን ያህል ታላቅ እንደሆነ አሳይቷል፤ ዮሐ. 3፥16፤ ሮሞ 8፥32፤ ኤፌ. 2፥4፤ 3፥19፤ 1ዮሐ. 4፥9-10። ፍቅር በሚያመነጨው ነገር ሁሉ ይታወቃል።

6. የእግዚአብሔር ፍቅር ግቡን የሚመታው ጎጢአተኞችን በቃል ኪዳናዊ ዝምድና ከራሱ ጋር ሲያስተሳስራቸው ነው። እግዚአብሔር ኤልሻዳይነቱን (ሁሉን ቻይነቱን) ለአብርሃም ሲገልጥለት ይህን ቃል ኪዳን አብራራለት፤ እኛም በክርስቶስ በማመናችን በዚህ ቃል ኪዳን እንገባበታለን፤ ዘፍ. 17፥1፤2፤7፤ ገላ. 3፥28-29። ይህ ቃል ኪዳን የእግዚአብሔርን የተስፋ ቃላትና በረከቶች ሁሉ ያጠቃልላል። «እግዚአብሔር እንዲህ አድርጎ ከወደደን እኛ ደግሞ እርስ በርሳችን ልንዋደድ ይገባናል»፤ 1ዮሐ. 4፥11።

በ) የእግዚአብሔር ምልአት (9)

«በእርሱ (በክርስቶስ) የመለኮት ሙላት ሁሉ በሰውነት ተገልጦ ይኖራል» የሚለው ሐረግ በእግዚአብሔር ዘንድ ጉድለት አለመኖሩን ያሳስባል፤ ቆላ. 2፥9። እያንዳንዱ የባሕርይ መገለጫ ሙሉ ነው፤ የባሕርይ መገለጫዎችን በአንድነት ስንመረምራቸውም ምልአት አላቸው። የእግዚአብሔር ምልአት በመጽሐፍ ቅዱስ በአራት ቃላት ይገለጣል።

1. ፍጹምነት፤ ሙሉ፤ «ሥራውም ፍጹም ነው»፤ ዳዊት፤ «የአምላኪ መንገድ ፍጹም ነው»፤ ክርስቶስ፤ «እግዚአብሔር ፍጹም ነው» በማለታቸው በእርሱ ዘንድ ምንም ጉድለት ወይም ገና ወደ ሙሉነት ደረጃ ያልደረሰ እንደሌለ መስከረዋል፤ ዘዳ. 32፥4፤ መዝ. 18፥30፤ ማቴ. 5፥48። እግዚአብሔር ሰው ፍጹም እንዲሆን ይፈልጋል፤ ይህም ምኞቱ በመንግሥተ ሰማያት ይፈጸማል፤ ማቴ. 5፥48፤ ራእ. 21፥3-4።

2. ውበት፤ ዳዊት ከሁሉ በላይ «የእግዚአብሔርን ክብር ውበት» ለማየት ተመኘ፤ መዝ. 27፥4 እ. መ.ት.። በዚህም መንፈስ፤ «በሰማይ ያለኝ ምንድን ነው? በምድርስ ውስጥ ከአንተ ዘንድ ምን እሻለሁ?» ብሎ መልስ ዐዘል ጥያቄ አቀረበ፤ መዝ. 73፥25። በመንግሥተ ሰማያት ምእመናን «ፊቱን ያያሉ»፤ ራእ. 22፥4። በእግዚአብሔር ዘንድ ሰው የሚፈልገው ሁሉ ይገኛል። ክርስቶስ ሁሉ በተለይም ቤተ ክርስቲያኑ ውብ እንድትሆን ይፈልጋል፤ ኤፌ. 5፥25-27፤ ራእ. 21፥1-2።

3. ብፅዕና፤ እግዚአብሔር ብፅዕ ተብሏል፤ 1ጢሞ. 6፥15። ብፅዕና በራሱ ባሕርይና ባሕርዩን በሚያንጸባርቀው ሁሉ መደሰት ማለት ነው። ከዚህም የተነሣ እንደ ፈቃዱ የሚኖሩ ብፅዕን ተብለዋል፤ ማቴ. 5፥1-12፤ ሉቃ. 1፥48፤ ዮሐ. 20፥29፤ ራእ. 14፥13፤ 22፥7፤14። ደግሞም በዚህ ዐይነት አስተሳሰብ እግዚአብሔር ቡሩክ ተብሏል፤ ማር. 14፥61፤ 1ጢሞ. 1፥9-11።

4. ክብር (10)፤ ክብር ስለ እግዚአብሔር ጥቅም ላይ ሲውል ሁለት ነገሮችን ሊያመለክት ይችላል ፡-

ሀ) በአንድ በኩል የእግዚአብሔር ስም ከፍ ያለ መሆኑን ያሳያል። ይህ አጠቃቀም ለእግዚአብሔር መስጠት የሚገባውን ያመለክታል እንጂ የባሕርይ መገለጫ መሆንን አያሳይም። ዓለም ሳይፈጠር ክርስቶስ ክብር ነበረው፤ ዮሐ. 17፥5። ከዚህ የተነሣ አሁንም አምላካዊ ክብር አለው፤ ለዘለዓለምም ይኖረዋል፤ ኢሳ. 42፥8፤ 43፥7፤ 48፥11፤ ሮሞ 3፥23፤ ዕብ. 1፥3።

ለ) በሌላ በኩል የእግዚአብሔር ክብር በፍጥረቱ ይታያል። እግዚአብሔር መንፈስ በመሆኑ አይታይም። ሆኖም እግዚአብሔር ራሱን ሲገልጽ፤ የፈጠረው ብርሃን ይከበዋል። በተለይ በብሉይ ኪዳን ዘመን እግዚአብሔር ራሱን ሲገልጽ በሚያበራ ደመና ይታይ ነበር (ዘጸ. 16፥7-10፤ 40፥34-35፤ 1ነገ. 8፥10-11፤ ሕዝ. 1፥28፤ ማቴ. 3፥16፤ 17፥5፤ ሉቃ. 2፥9፤ ሐ.ሥ. 1፥9፤ 2ጴጥ. 1፥1፤ 16-18)፤ እንደሚያቃጥል እሳት ሊመስል ቻለ፤ ዘጸ. 24፥16-18። አሁን የእግዚአብሔር ባሕርይ፤ የጎይሉና የዕቅዱ ክብር በክርስቶስ ተገልጦ ይታያል፤ ዮሐ. 1፥14-18፤ 2ቆሮ. 4፥3-6፤ ዕብ. 1፥3። ክርስቶስ ለሳውል ራሱን ሲገልጽ፤ ድንገት በእርሱ ዙሪያ ከሰማይ ብርሃን እንጸባረቀና ዐይኖቹ ሲከፈቱ ሦስት ቀን ምንም ነገር ማየት አልቻለም፤ ሐ.ሥ. 9፥3፤ 8-9። በኋላም ስለ ክርስቶስ፤ «ማንም ሊቀርበው በማይችል ብርሃን ይኖራል» ብሎ መሰከረ፤ 1ጢሞ. 6፥16። ሐዋርያው ዮሐንስም፤ የእግዚአብሔር ክብር ብርሃን በቅድስቲቱ ኢየሩሳሌም ላይ እንደሚሆን ገልጧል፤ ራእ. 21፥10-11።

አስገራሚ ቢሆንም፤ እግዚአብሔር ክብሩን እንዲያንጸባርቅ ሰውን ፈጠረው። አሁን ምእመናን የጌታን ክብር እንደ መስተዋት እያንጸባረቁ የእርሱን መልክ ይመስሉ ዘንድ ከክብር ወደ ክብር በመለወጥ ላይ ይገኛሉ፤ 2ቆሮ. 3፥18፤ ማቴ. 5፥14፤ 16፤ ፈል. 2፥15-16፤ 2ተሰ. 1፥8-10። አሁን ምእመናን በሰማያዊ ብርሃን ባይከበቡም፤ መንፈሳውያን ሰዎች በሕይወታቸው አንድ ዐይነት ክብር ሊያዩ ይችላሉ፤ በሚመጣው ዓለም ከክርስቶስ ጋር ሲነግሡ ከሁኔታቸውና ከአገልግሎታቸው ጋር የሚስማማ ክብር የሚኖራቸው ይመስላል፤ ምሳ. 4፥18፤ ዳን. 12፥3፤ ማቴ. 13፥43፤ 1ቆሮ. 15፥43።

ማስታወሻ

- (1) KG ም. 8 "THE MAJESTY OF GOD" ይመ.
- (2) KG ም. 18 ይመ. በአዕማድ መጻሕፍት ቍ. 21 «አስደናቂው ልውውጥ»ን፤ በተለይ ገጽ 9 እና 40ን ይመ.
- (3) KG ም. 15፤ BYG ም. 13 ይመ.
- (4) BYG ገጽ 119።
- (5) CT "GOODNESS" ገጽ 45።
- (6) BERKHOF ገጽ 76።
- (7) ይህ በእንግሊዝኛ የእግዚአብሔር NECESSARY WILL and FREE WILL ይባላል፤ GRUDEM ገጽ 212።
- (8) ይህ ውሳኔ በKG ምዕራፍ 12 ዶክተር ፓከር ወደሚሰጡት ማብራሪያ ይቀርባል።
- (9) GRUDEM ገጽ 218-221።
- (10) CT ገጽ 59-61. "GLORY"።